

Mədəniyyət.AZ

ISSN 2413-2365

Azərbaycan Respublikası
Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi

9 (295) 2015

ҮЗЕЙР
ҲАЧЫБӨЈОВ
1885-1948

Turana qılıncdan daha kəskin ulu qüvvət,
Yalnız mədəniyyət, mədəniyyət, mədəniyyət!

Hüseyn Cavid

IV Bakı Beynəlxalq Kitab Sərgi-Yarmarkası

IV Baku International BOOK FAIR

16-18 sentyabr

2015

www.bakubookfair.com

Mədəniyyət.AZ

Culture.AZ/Культура.Аз

Təsisçi:
Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi

Baş redaktor:
Zöhrə Əliyeva

Redaksiya şurası:
Əbülfəz Qarayev
Arif Mehdiyev
Vaqif Əliyev
Sevda Məmmədaliyeva
Ədalət Vəliyev
Nazim Səmədov
Lala Kazımova
Rəfiq Bayramov
Vüqar Şixəmmədov
İlham Rəhimli
Ayaz Salayev

Redaksiya:
Səminə Hidayətqızı
Yaşar Vəliyev
Elmira Musaqızı
Gülşənə Mustafayeva
Rəmilə Əliyeva
Pərvin İlqaroglu
Azər Əlihüseynov

Dizayn:
Mədəniyyət.AZ

Jurnal Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Ali Attestasiya Komissiyası Rəyasət Heyətinin 30 aprel 2010-cu il tarixli (protokol № 10-R) qərarı ilə Sənətsünaslıq, Memarlıq, Kulturologiya və Pedoqogika üzrə "Azərbaycan Respublikasında dissertasiyaların əsas nəticələrinin dərc olunması tövsiyə edilən dövrü elmi nəşrlərin siyahısı"na daxil edilmişdir.

Ünvan:
AZ 1073, Bakı şəhəri
Moskva prospekti 1,
Dövlət Film Fondu, 5-ci mərtəbə

Telefonlar:
(+99412) 431 49 25
(+99412) 431 49 54

Email: medeniyyetaz@box.az
facebook.com/medeniyyetinfo.az

Jurnal təqdim olunan əlyazmalar geri qaytarılmır, dərc olunan materiallar yalnız redaksiyanın icazəsi ilə istifadə oluna bilər.
Jurnal CBS mətbəəsində nəşr olunur.
Sifariş №
Tiraj: 2000
9 (295) 2015

Elmi, metodiki, publisistik
"Mədəni-maarif işi" jurnalı 1967-ci ildən çıxır.
Şəhadətnamə № R-122
2012-ci ilin yanvarından "Mədəni həyat",
2015-ci ilin mart ayından
"Mədəniyyət.AZ" adı ilə nəşr olunur.

Founder:
Ministry of Culture and Tourism

Editor:
Zohra Aliyeva

Editorial board:
Abulfas Karayev
Arif Mehdiyev
Vagif Aliyev
Sevda Məmmədaliyeva
Ədalət Vəliyev
Nazim Səmədov
Lala Kazımova
Rəfiq Bayramov
Vüqar Şixəmmədov
İlham Rəhimli
Ayaz Salayev

Editorial:
Səminə Hidayətqızı
Yashar Vəliyev
Elmira Musakizi
Gülşənə Mustafayeva
Rəmilə Aliyeva
Pərvin İlqaroglu
Azər Əlihüseynov

Design:
Culture.AZ

The journal was included in the "Register of scientific publication recommended for publishing the main results of dissertation in the Republic of Azerbaijan" by the decision of Presidium of the Supreme Attestation Commission under the President of the Republic of Azerbaijan (decision dated April 30, 2010: protocol № 10): on the Study of Art, on the Study of Architecture, on the Study of Culture and on the Study of Pedagogy

Address:
AZ 1073, Baku.
Moscow Avenue, 1
State Film Fond, 5th floor

Telephones:
(+99412) 431 49 25
(+99412) 431 49 54

Email: medeniyyetaz@box.az
facebook.com/medeniyyetinfo.az

Submitted manuscripts are not returned back and publishing materials can be used only by permission of editorial staff.
The journal is published in printing house CBS.
Order №
Circulation: 2000
9 (295) 2015

The journal "Cultural and educational" covering scientific, methodical and publicistic areas have been publishing since 1967.
Certificate No. R-122
In 2012, January journal was renamed "Cultural life", but since 2015 March have been publishing with the name of "Culture.AZ".

Учредитель:
Министерство Культуры и Туризма

Главный редактор:
Зохра Алиева

Редакционный совет:
Абульфас Караев
Ариф Мехтиеv
Вагиф Алиев
Севда Мамедалиева
Адалат Велиев
Назим Самедов
Лала Кязимова
Рафиг Байрамов
Вугар Шихаммедов
Ильхам Рагимли
Аяз Салаев

Редакция:
Самина Идоятқызы
Яшар Велиев
Елмира Мусакызы
Гюльшана Мустафаева
Рамила Алиева
Парвин Ильгароглу
Азер Алигусейнов

Дизайн:
Культура.Аз

Журнал внесен в "Список научных периодических изданий, рекомендованных для публикации основных результатов диссертаций в Азербайджанской Республике", решением Президиума Высшей Аттестационной Комиссии при Президенте Азербайджанской Республики от 30 апреля 2010-го года (протокол №10-R).

Адрес:
AZ 1073, город Баку
Московский проспект 1,
Государственный Фильм Фонд, 5-й этаж

Телефоны:
(+99412) 431 49 25
(+99412) 431 49 54

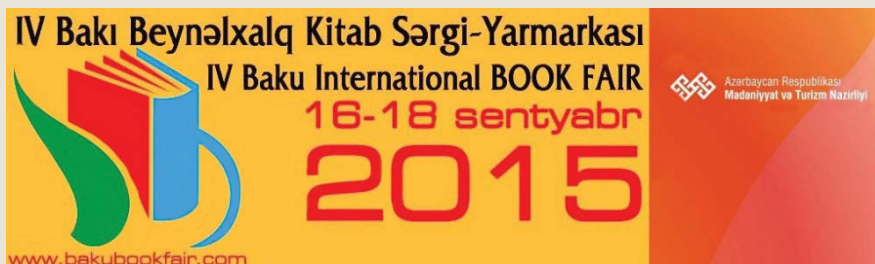
Email: medeniyyetaz@box.az
facebook.com/medeniyyetinfo.az

Рукописи, представленные в редакцию журнала, не возвращаются.
Материалы, опубликованные в журнале, могут быть использованы только с разрешения редакции.
Журнал печатается в издательстве CBS.
Заказ №
Тираж: 2000
9 (295) 2015

Научно-методический, публицистический журнал
"Культурно-просветительская работа"
издается с 1967-го года.
Свидетельство № R-122
С января 2012-го года издавался под названием "Культурная жизнь", с марта 2015-го выходит под названием "Культура.Аз".

10 | Qarşıda bizi daha böyük nailiyyətlər gözləyir...

28 | Kitab haqqı...

18 | Bakıda kitab bayramı

32 | VII Beynəlxalq Musiqi Festivalı – Üzeyir Hacıbəyli – 130

46 | Dahilərlə gözəlləşən dünyamız

50 | Tənhalığı qovan qoşa məzar

54 | Qadın fədakarlığının ekran yozumu

Mündəricat

58 | Mütəfəkkir səlahiyyəti:
akademik Azad
Mirzəcanzadə dühası

62 | Heykəltəraş Səid Rüstəmin
müstəqillik dövrü yaradıcılığı

70 | İsmayıl Hacıbəyovun fortepiano və
fleyta üçün işləmələri

73 | T.Bakıxanovun "Gənclik" triosu

75 | Demokratiya və siyasi elita problemi

66 |

T.QULİYEV VƏ R.HACIYEV
YARADICILIĞINDA MÜZİKL JANRI

78 | Xalçaçılıq və tikmə
sənətinin qohumluğu

82 | Современная музыка в современном городе

83 | Бакинская панорама: авангард или классика?

86 | Оглядываясь на весь XX век

90 | İçərişəhərin baş tacı –
Şirvanşahlar sarayı

94 | Sazbəndlik –
xalqımızın qədim və
ölməz sənəti

World Tourism Day - 27 September 2015

98 | BMÜTT-nin ən sanballı tədbirləri
Azərbaycanda reallaşdırılıb

100 | Sağlamlıq turizmi:
ömrü sağlam və ağrısız
yaşamaq əzmi

102 | Əzəmətli sənət məbədi –
Luvr muzeyi

106 | “Bölgələrdən paytaxta”

GÖRÜŞLƏR, ƏLAQƏLƏR, ƏMƏKDAŞLIQ

Mədəniyyət və turizm naziri Əbülfəs Qarayev Lənkəran şəhərindəki Heydər Əliyev Mərkəzində Astara, Cəlilabad, Masallı, Lerik, Lənkəran və Yardımlı vətəndaşlarını qəbul edib. Görüşdə kənd kitabxanaçıları üçün informasiya texnologiyaları üzrə traininglərin keçirilməsi, muğam kurslarının açılması, xalq teatrlarının qastrol səfərlərinin təşkili, rayonlarda kitab mağazalarının yaradılması və s. haqqında müraciətlər səsləndirilib...

Avstriya Aviasiya Assosiasiyasının nümayəndə heyəti ilə görüşdə ölkələr arasında həyata keçirilən bir sıra layihələrdən söhbət açılıb, Azərbaycan Turizm və Menecment Universiteti və Avstriyanın Krems Təbii Elmlər Universiteti arasında əməkdaşlıq, ikili diplom təcrübəsi yüksək dəyərləndirilib, qonaqlar İsmayılı, Qəbələ, Şəki, Qobustan və Atəşgah haqqında təəssüratlarını bölüşüblər...

Ölkəmizdə səfərdə olan Uruqvay xarici işlər nazirinin müavini Xose Luis Kansa ilə mehriban, işgüzarlıq şəraitində keçən görüşdə iki ölkə arasında mədəniyyət sahəsində əməkdaşlıq sazişi imzalanıb. Bu, Azərbaycanın 1994-cü ildən diplomatik münasibət qurduğu Uruqvayla mədəni əməkdaşlığa dair qəbul etdiyi ilk hüquqi sənəddir...

Argentina xarici işlər nazirinin müavini Eduardo Zuainlə görüşdə qarşılıqlı mədəni əlaqələrdən söhbət açılıb, bu əlaqələrin inkişaf etdirilməsinə, musiqi, incəsənət, muzey, kitabxana və digər sahələr üzrə əməkdaşlığın genişləndirilməsinə dair Hökumətlərarası Saziş imzalanıb, gələcəkdə bu əlaqələrin daha da inkişaf etdirilməsi haqqında fəaliyyət planının hazırlanması ilə bağlı razılıq əldə olunub...

Azərbaycan və Serbiya arasında ticarət və iqtisadi əməkdaşlıq üzrə Hökumətlərarası Komissiyanın 4-cü iclasında iştirak etmək üçün Bakıya gələn Serbiya Respublikası baş nazirinin müavini, ticarət, turizm və telekommunikasiya naziri Rasim Lyayığın rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyətini qəbul zamanı mədəniyyət və turizm sahəsində əməkdaşlıq, turist mübadiləsinin artırılması istiqamətində bir sıra addımların atılması və s. məsələlər nəzərdən keçirilib...

Azərbaycanda səfərdə olan San-Marino Respublikasının xarici işlər naziri Paskal Valentin də sentyabr ayında nazirlikdə qəbul edilən qonaqlar arasında olub. Görüşdə turizm sahəsində əməkdaşlığın hər iki ölkə üçün əhəmiyyət kəsb etdiyi qeyd olunub, bu sahədə münasibətlərin genişləndirilməsinə təkan verəcək məsələlərdən söhbət açılıb...

Bakı Xoreoqrafiya Akademiyasında "Bilik günü" münasibətilə təşkil olunan mərasimdə bu tədris ocağının xoreoqrafiya üzrə beynəlxalq təcrübənin mənimsənilməsi və bu sənətin daha da inkişafı üçün zəruri addımların atılacağı vurğulanıb. Sonra ölkə başçısının müvafiq sərəncamı ilə Timuçin Əfəndiyevə "Azərbaycan Prezidentinin fəxri diplomu" təqdim olunub...

Mədəniyyət və turizm nazirinin Gürcüstanın Turizm üzrə Milli Administrasiyasının rəhbəri Giorgi Çoqovadzenin başçılığı ilə respublikamızda səfərdə olan nümayəndə heyətilə görüşündə tərəflər turizm sahəsində əməkdaşlığın genişləndirilməsi, bu sahədə qabaqcıl təcrübəyə əsaslanan müvafiq mübadilə aparılması haqqında fikirlərini bölüşüblər...

Əziz oxucular!
Bütün sabahlarınız
aydınlığa açılsın!

...Uşaqlıq çağlarımda mənə elə gəlirdi ki, sentyabr ilin əvvəlidir. Dərslər başlayır, günəşin rəngi bir az avazıyır, gözoxşayan limon sarısına dönüşür... Özümü həyata yenidən gəlmiş kimi hiss edirdim... Nə gizlədim, elə indi də elədir. Bunun cavabını ha axtarıram, tapa bilmirəm... Amma məgər dünyada izaha gəlməyən elə ancaq bu nəsnələrdir? Yox. Niyə fəsil-lər dəyişir, yarpaqlar tökülür, yamyaşıl təbiət Zamanın bir göz qırpımında sapsarı don geyir? Nədən Tanrı bəzilərini sıradan biri, başqasını isə sözsə-söhbətə sığdıramayacağımız qədər istedadlı yaradır? Nə üçün birinin ürəyi “kainat” sözü, o birininki isə kainatın özü boydadır, birinin damarlarında, ruhunda vicdan qanı axır, içində Tanrı dualarına bənzər bir ilahi səda-səsləniş var, digəri isə bu ruhsal tərpənişlərdən bixəbərdir?.. Niyə, nədən, nə üçün?! Suallar o qədər çox ki, bu niyələr labirintindən heç qiyamətə qədər də çıxıb bilməzsən...

Bəlkə elə bu üzdən Tanrı bizə Ümid verib! Bitməz-tükənməz bir ümid ki, ən çarəsiz zamanlarımızda ona tutunub davam edə bilək, yaşayaq, yaradaq, dinləyək, öyrənək... bu dünyanın ecazkar həyat musiqisini eşidibən özümüz də ətrafa gözəlliklər bəxş edək...

Demək, hər başlanğıcı insan özü müəyyən edir... Zaman acızdır... Belə görünür ki, sentyabr da belə bir ümid ayı olub həmişə! Çünki təbiətdəki kimi biz insanların da həyatında nə isə dəyişir, hamı yayın mürgüsündən silkinib oyanır, son baharın mehriban ayazı ruhu dirçəldib yaratmağa, iş görməyə sövq edir. Cəmiyyət yenidən işgüzar həyata dönür; kitab yazır, kitab oxuyur və kitab oxuyanları görüşdürür, teatr, kino həvəskarlarını, musiqi vurğunlarını bir araya gətirir. Hamı xatırlayır, xatırladır; Yeni xatirələrçün bünövrələr qoyulur. Nə deyim, hərənin öz səbəbləri var.

Saralan günəşin, qızaran xəzanın simfoniyasını yaradan təbiət bu ayda o ilahi səsləri bizə də eşitdirən böyük Üzeyir bəy dühasının doğuşu ilə əlamətdardır!..

Tanrı millətimizə “bizim Üzeyir bəy” demək səadətini nəsib edib. Onun əsrarəngiz musiqisi həm də millətin başqa dühalarının xalqımız üçün gördüyü möhtəşəm işlər, qurduğu xoşbəxt gələcək haqqında düşündürür...

Zöhrə Əliyeva,
filologiya üzrə fəlsəfə doktoru,
Əməkdar mədəniyyət işçisi

MILLI
KITABXANA

Qarşıda bizi daha böyük nailiyyətlər gözləyir...

**“Azərbaycan Respublikası regionlarının sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramı”
bölgələrimizin füsunkarlığını daha da artırır, hüsnünə əlavə çalar qatır,
bölgələrimiz abadlaşır, gözəlləşir...**

***“Bizim atılan bütün addımlarımız Azərbaycanın
inkişafına xidmət edir...”***

İlham Əliyev

Fərəh və qürur hissilə vurğulamalıyıq ki, 2004-cü ildən reallaşdırılmağa başlayan Proqram Azərbaycanın inamla irəliləməsinə, dayanıqlı inkişafının təmin edilməsinə, dünyada sabitlik və quruculuq məkanına çevrilməsinə münbit zəmin yaradıb. Son 11 il ərzində ümumi daxili məhsulumuz 3,4 dəfə artıb. Bu, dünya miqyasında rekord göstəricidir. Sənaye istehsalı 2,7 dəfə yüksəlib. Ölkə iqtisadiyyatına 180 milyard dollar investisiya qoyulub. 2004-cü illə müqayisədə valyuta ehtiyatlarımız 1,8 milyard dollardan 50 milyardadək çoxalıb.

1 milyon 360 min yeni iş yeri yaradılıb. Onlardan 1 milyonu daimi

iş yeridir. Maraqlıdır ki, bu istiqamətdə aparılan tədbirlər nəticəsində işsizlik və yoxsulluq 5 faizə düşüb.

Əgər 2004-cü ildə Azərbaycanda orta aylıq əməkhaqqı və pensiya müvafiq surətdə 100 və 24 dollar idisə, hazırda bu göstərici 565 və 221 dollara bərabərdir. Respublikada sosial infrastruktur layihələri də uğurla icra olunub. 2900 məktəb binası, 560 tibb ocağı tikilib və ya təmir edilib. Regionlarda həmçinin 41 olimpiya idman kompleksi və 30 gənclər mərkəzi inşa olunub.

84 yeni qəsəbə salınıb, məcburi köçkünlər gözəl ev və mənzillərlə təmin edilib. Bu dövr ərzində həmçinin 23 elektrik stansiyası

tikilib, 64 min müəssisə yaradılıb, 10 min kilometr uzunluğunda yol çəkilib, 34 körpü və tunel inşa olunub, 6 aeroport istifadəyə verilib.

Fərəhli haldır ki, yeni tikililər arasında mədəniyyət müəssisələri də az deyil. Möhtərəm Prezidentimizin təbirincə desək,

“Bu illər ərzində bütün əsas tarixi, mədəni, dini abidələrimiz əsaslı şəkildə bərpa edilib və yeniləri tikilib. Teatrlar, muzeylər – bu sahəyə də nəinki Bakıda, hər bir yerdə, bütün bölgələrdə böyük diqqət göstərilir. Çünki bu, bizim tariximizdir, mədəniyyətimizdir. Biz bunu gələcək nəsillər üçün qorumalıyıq ki, Azərbaycanın davamlı, uzunmüddətli inkişafı təmin edilsin. Biz öz köklərimizə həmişə bağlı olmalıyıq və gənc nəsil də bu ruhda tərbiyə almalıdır. Çünki bu gün qloballaşma prosesi gedir...”

Gerçəkləşdirilən layihələr, həyata keçirilən tədbirlər əhalinin rifah halını yaxşılaşdırmaqla yanaşı, bölgələrimizin daha da abadlaşdırılmasına, qəsəbə və kəndlərimizin gözəlləşdirilməsinə də öz töhfəsini verib. İndi elə bir şəhər, rayon tapmaq mümkün deyil ki, o, özünün qaynar həyatı, geniş quruculuq işləri ilə diqqət çəkməsin. Bu baxımdan, Bərdə, Gəncə, Ağcabədi, Xaçmaz, Goranboy, Şəmkir, Quba, Qəbələ, Füzuli və başqa regionlarımızda daha çox iş görülüb.

Bərdəlilər hələ də möhtərəm prezidentimizin martın 12-də bölgəyə etdiyi səfəri xoş təəssüratla xatırlayırlar. Həmin gün 47 hektar ərazidə salınmış Heydər Əliyev adına park-bulvarın, “Asan Xidmət”

Mərkəzinin, məcburi köçkünlər üçün 588 ailəlik yeni yaşayış məhəlləsinin, 550 şagirdin təhsil aldığı 1 saylı şəhər uşaq incəsənət məktəbinin, 11 yaşayış məntəqəsini birləşdirən 15,5 kilometr uzunluğunda Mollaisalar-Vəliuşağı-Mollaəhmədli-Sərkərlər avtomobil yolunun açılışında iştirak edən ölkə başçısı həmçinin 1322-ci ildə inşa olunmuş və onun müvafiq sərəncamına əsasən əsaslı şəkildə təmir olunan Bərdə türbəsinə və Tərtər çayı sahilində VII-VIII əsrlərə məxsus körpüyə baxıb, tövsiyələrini verib.

Təbii ki, bütün bunlar rayonda son illər aparılan abadlıq və quruculuq işlərinin yalnız bir qismidir.

İndi Bərdənin gözəlliyinə əlavə çalar qatan müasir tipli tikililəri, əhalinin asudə vaxtlarının təşkilinə yönələn layihələr əsasında salınan yeni park və xiyabanları seyr etmək yalnız yerli sakinlər üçün deyil, regiona təşrif gətirən qonaqlarda da xüsusi fərəh doğurur, xoş ovqat yaradır.

Buna nümunə kimi, üçmərtəbəli Heydər Əliyev Mərkəzini, 380 şagird üçün nəzərdə tutulan 7 saylı ümumi orta məktəbi, yol polis bölməsinin inzibati binasını, rayon mərkəzində yerləşən “Nüşabə”, “Qəhrəmanlar” və Mərkəzi İstirahət parklarını göstərmək olar.

Təqdirəlayiq haldır ki, bu istiqamətdə işlər indi də yüksək tempdə davam etdirilir. Hazırda inşaat meydanını xatırladan Bərdədə 17 kəndi birləşdirən 25,5 kilometr uzunluğunda Yeni Daşkənd-Umulalılar avtomobil yolu yenidən qurulur, şəhərdə möhtəşəm Mədəniyyət sarayı, Gənclər evi və Türkmənkənddə orta məktəb tikilir, Bərdə türbəsinin bərpası, 2, 4 və 6 saylı orta məktəblərin əsaslı təmiri uğurla aparılır...

Bardə.
Heydər Əliyev adına
park-bulvar

Bardə türbəsi

Xaçmaz.
Tarix Diyarşünaslıq Muzeyi

Nabran.
Atlant Ailəvi İstirahət və
Əyləncə Mərkəzi

Bu xoş sözləri **Xaçmazın** ünvanına da şamil etməliyik. Bu gözəl diyara yolu düşənlər hər dəfə burada böyük quruculuq və yenidənqurma işlərinin şahidi olurlar. Bölgədə reallaşdırılan bir-birindən möhtəşəm layihələr rayonu daha da füsunkar edib. Təsadüfi deyil ki, uca dağları, Xəzər dənizi boyunca uzanan meşələri, zəngin təbiəti, özünəməxsus mətbəxi və adət-ənənələri ilə seçilən bu regiona gələn turistlərin sayı ildən-ilə artır. İnsanları heyrləndirən və fərhləndirən odur ki, bütün bu köklü dəyişikliklər çox da böyük olmayan zaman kəsiyində gerçəkləşdirilib.

Burada çimərlik turizmi xüsusilə geniş imkanlara malikdir. Hazırda Nabran kəndi gözəl təbiəti, qonaqpərvər insanları ilə bərabər yüksək standartlara cavab verən turizm obyektlərinin çoxluğuna görə də şöhrətlənib. Buradan 6 kilometr məsafədə yerləşən Tel kəndinin ərazisi isə ov həvəskarları üçün ecəzkar məkandır. Kənddən bir qədər aralıda palçıq vulkanı var. Bu palçıq müxtəlif xəstəliklərin dərmanı hesab olunur.

Bölgəyə təşrif gətirənlər "Atlant", "Batabat", "Caspian Sea Resort", "Kardinal", "Lotos", "Malibu" kimi rahat otellərin, çeşidli yeməkləri ilə seçilən restoranların xidmətindən bəhrələnə, rayonun 60-dan artıq tarix və memarlıq abidələri, tunc dövrünə aid qədim kurqanlarla, habelə son dövrlərin möhtəşəm tikililəri ilə tanış ola bilərlər. Heydər Əliyev Mərkəzi, "Çənlibel" istirahət parkı, Şahmat məktəbi, Şəxsiyyət və əzmlər muzeyi, Dövlət Rəsm Qalereyası və s. mədəniyyət obyektləri bu qəbildəndir.

Əzəmətli görünüşü ilə diqqət çəkən, Şərq ornamentləri ilə bəzədilmiş rayon tarix-diyarşünaslıq muzeyi haqqında daha geniş söhbət açmaq istərdik.

İki mərtəbədən, 3150 kvadratmetrlik geniş ərazidən ibarət muzeydə 10 şöbə fəaliyyət göstərir. Muzeyin iki filialı da var: Xalça muzeyi və Döyüş şöhrəti muzeyi. Bütövlükdə burada 5000-dən artıq eksponat sərgilənir. Muzeyin təntənəli açılış mərasimində ölkə başçısı iştirak edib.

Xaçmaz.
Əziz Əliyev muzeyi

Bölgədə ərsəyə gətirilən müasir tipli tikililərdən biri də Xaçmaz Rayon Mədəniyyət və Turizm Şöbəsinin binasıdır. Bina iki mərtəbədən – foye, iş otaqları, iclas və konfrans zallarından ibarətdir, müasir istilik sistemi ilə təchiz edilib. Rayon uşaq və gənclər kitabxanası da öz xarici görünüşü ilə diqqət çəkir. Binanın önündə Abbas Səhhət, Seyid Əzim Şirvani, Abdulla Şaiq və Süleyman Sani Axundovun abidələri ucaldılıb.

Ümumilikdə, Xaçmaz həm də abidələr şəhəridir. Bu baxımdan respublikanın bütün şəhər və rayonlarından fərqlənir. Şəxsiyyətlər muzeyində sərgilənən mədəniyyət xadimlərinin – yazıçı, aktyor və bəstəkarların 40-dan artıq heykəllərindən başqa şəhərin müxtəlif guşələrində Koroğlu, Babək, Cavanşir, Xətai və başqa sərkərdələrimizin abidələri bu yerlərin əzəmət və füsunkarlığını daha da artırır...

Xaçmaz.
Mərkəzi kitabxana

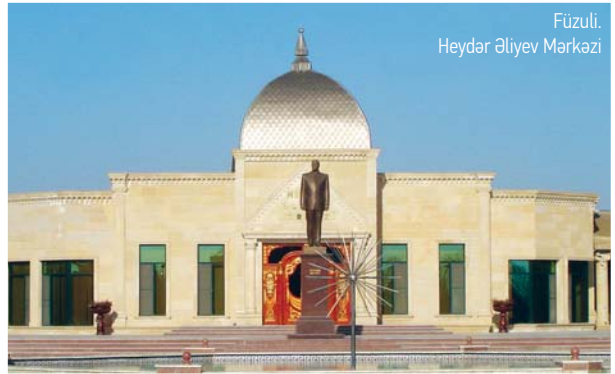
Xaçmaz.
Şahmat məktəbi

Füzuli ilə bağlı qeydlərimizə də açılış mərasimində Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin iştirak etdiyi su elektrik stansiyasından başlamaq istərdik. Füzuli SES Böyük Mil Kanalı üzərində qurulub. 14 hektar ərazini əhatə edir. Ümumi gücü 25,2 meqavatdır. O, rayondakı 110 kilovatlıq "Haramı" yarımstansiyası vasitəsilə respublikanın enerji sistemində birləşdirilərək paralel rejimdə işləyir.

Bölgənin görkəmini nəzərəcarpacaq dərəcədə dəyişən tikililər burada da çoxdur. Bu baxımdan, Bayraq Meydanı xüsusi diqqət çəkir. Meydana qalxmaq üçün sağ və sol tərəfdən hər biri 287 pillədən ibarət sütunlu pilləkən tikilib. Bu ucalıqdan bütün Horadiz görünür. 10 hektarlıq sahədə abadlıq və yaşıllaşdırma işləri aparılıb. Əraziyə avtomobil yolu çəkilib, dayanacaq inşa olunub, üç istirahət guşəsi yaradılıb.

Rayonun gözoxşayan tikililəri sırasında özündə Şərq və Qərb memarlıq üslubunun xüsusiyyətlərini birləşdirən Muğam Mərkəzi, Füzuli Dövlət Teatrı və tarix-diyarşünaslıq muzeyinin mütəxəssislər tərəfindən yüksək dəyərləndirilən binalarının xüsusi yeri var.

Ətraf ərazidə böyük abadlıq və yaşıllaşdırma işlərinin aparılması bu gözəlliyi daha da artırır. Bütün bunlar mədəniyyət işçilərinin iş şəraitini yaxşılaşdırmaqla yanaşı, mədəni xidmətin yüksəldilməsi, milli-mədəni dəyərlərimizin qorunması və təbliği istiqamətində onların məsuliyyətlərinin artırılmasına da müsbət təsir göstərilib...

Füzuli.
Heydər Əliyev Mərkəzi

Füzuli.
Muğam mərkəzi

Füzuli Dövlət Dram Teatrı

Füzuli.
Tarix-Diyarşünaslıq Muzeyi

Qəbələ Mədəniyyət Mərkəzi

Reallaşdırılan böyük quruculuq, yenidənqurma və abadlıq tədbirləri **Qəbələnin** də simasını tamamilə dəyişib, onu daha da füsunkar edib. Burada yeni tikililərin, əsaslı bərpadan sonra görkəmini inanılmaz dərəcədə dəyişən obyektlərin, mədəniyyət və turizm müəssisələrinin adlarını sadalamaqla qurtaran deyil: Heydər Əliyev Mərkəzi, tarix-diyarşünaslıq muzeyi, mərkəzi kitabxana, ulu öndərin adını daşıyan park, rayon mədəniyyət mərkəzi, "Qafqaz Resont", "Qafqaz Sport", "Qafqaz Karvansaray" beşulduzlu otelləri və s.

“Təsadüfi deyil ki, indi bu bölgə yalnız özünün füsunkar təbiəti, tarixi abidələri, möhtəşəm tikililəri ilə deyil, həm də beynəlxalq əhəmiyyətli tədbirlərə layiqətlə ev sahibliyi etməsi ilə də böyük nüfuz qazanır. “MDB-nin Mədəniyyət Paytaxtı”, “Azərbaycanın Əfsanələr Paytaxtı” missiyalarını şərəflə doğruldan Qəbələdə hava limanının açılması bu diyarın dünyanın ayrı-ayrı şəhərlərinə birbaşa uçuşlarına zəmin yaradıb, turizm imicini daha da yüksəldib.

İldən-ilə bura gələn turistlərin, əcnəbi qonaqların sayı artır. Xarici ölkə vətəndaşlarının mənalı istirahət üçün bu qədim və həmişəcəvən diyara üstünlük verməsi, onların vətənlərinə Azərbaycanla bağlı xoş təəssüratla qayıtması qürurverici haldır.

Hazırda Azərbaycanın ən gözəl turizm şəhərlərindən biri kimi şöhrət qazanan Qəbələdə bu istiqamətdə müxtəlif layihələr gerçəkləşdirilir, dağlarda xizək sürmək, digər qış idman növləri ilə məşğul olmaq üçün yeni-yeni istirahət və əyləncə obyektləri tikilir...

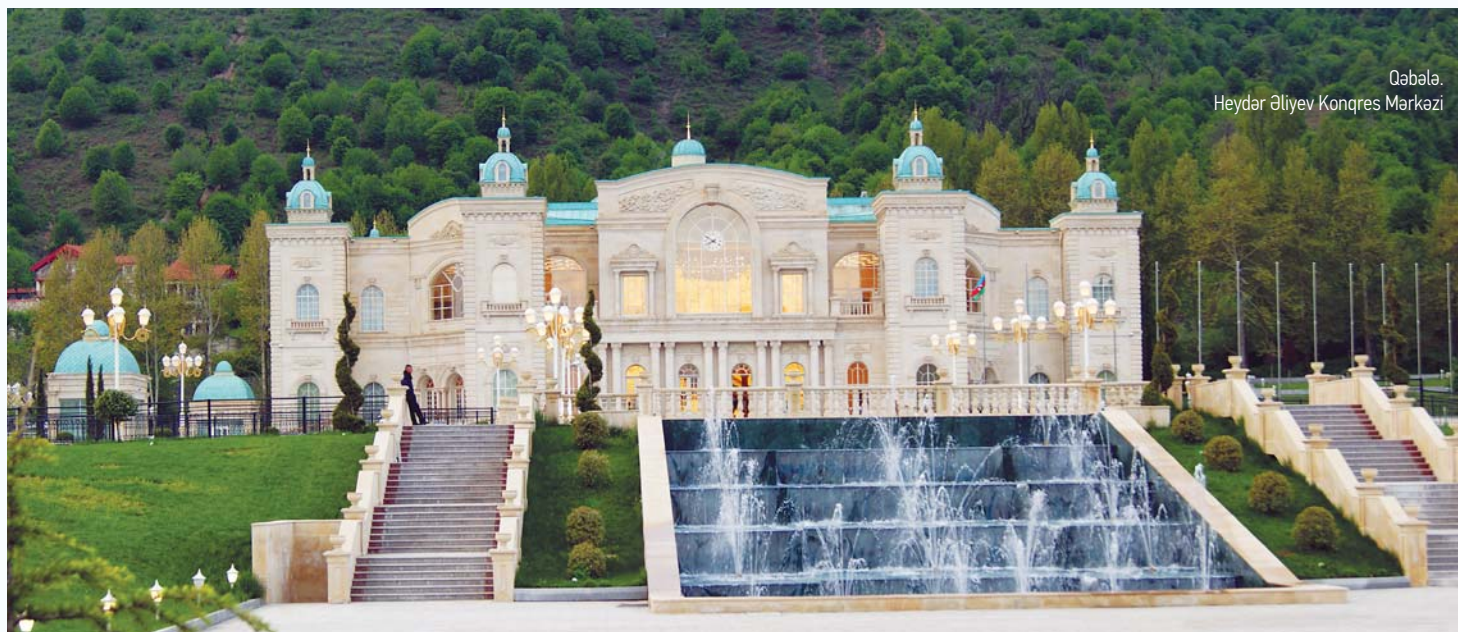
Ümumi mənzərəyə göz gəzdirərkən təkzibolunmaz bir gerçəkliyi etiraf etməliyəm ki, regionların inkişafına dair müvəffəqiyyətlə icra

olunan birinci və ikinci Dövlət Proqramları Azərbaycanın müxtəlif bölgələrində inkişafın yeni əsaslarını yaradıb, tərəqqi prosesini növbəti uğurlu mərhələyə keçirib. Üçüncü proqramı şərtləndirən əsas məqsəd ölkədə iqtisadiyyatın diversifikasiyasından və onun dünya təsərrüfat sisteminə səmərəli inteqrasiyasından, infrastruktur və kommunal xidmətlərin səviyyəsinin daha da yaxşılaşdırılmasından, həyat səviyyəsinin davamlı olaraq yüksəldilməsindən ibarətdir. 2015-ci ilin 9 ayı ərzində həyata keçirilən layihələr, reallaşdırılan tədbirlər respublikamızın tərəqqisi istiqamətində bundan sonra atılacaq uğurlu addımların hələ başlanğıcıdır. Demək, qarşıda bizi daha böyük nailiyyətlər gözləyir... ♦

Yaşar Vəliyev

Qəbələ.
Tufandağ Qış-Yay Turizm
İstirahət Kompleksi

Qabala.
Heydər Əliyev Konqres Mərkəzi

Qabala.
Qafqaz Riverside Hotel

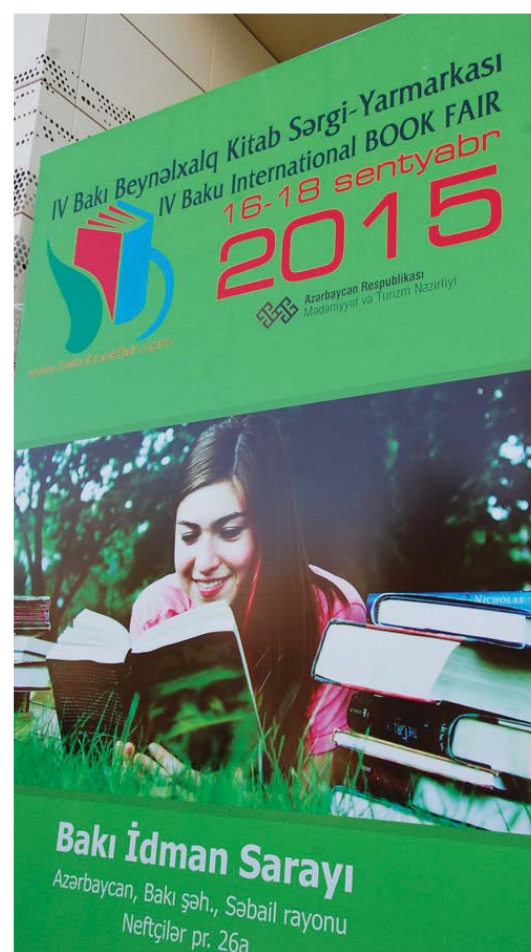
IV Bakı Beynəlxalq Kitab Sərgi-Yarmarkası

**Azərbaycan Respublikası
Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi
M.F.Axundzadə adına Milli Kitabxana**

Son illər mötəbər beynəlxalq mədəniyyət tədbirlərinə ev sahibliyi edən Azərbaycan paytaxtı bu dəfə müxtəlif ölkələrdən nəşr və kitab ticarəti təşkilatlarını, yerli nəşriyyat-poliqrafiya müəssisələrini, kitabxana, elm, tədris qurumlarını, müəllifləri, habelə kitabı sevənləri bir araya gətirdi.

Sentyabrın 16-dan 18-ə qədər Bakı İdman Sarayında keçirilən sərgi-yarmarkada 30 ölkənin kitabxana, nəşr və poliqrafiya müəssisələri, o cümlədən çap işi ilə məşğul olan qurumlar təmsil olunurdu.

BAŞLANGIÇ

Sərgi-yarmarkanın açılış mərasimində Baş nazirin müavini Elçin Əfəndiyev, mədəniyyət və turizm naziri Əbülfəs Qarayev, nazir müavinləri, millət vəkilləri, yaradıcı ittifaqların rəhbərləri, elm və mədəniyyət xadimləri, tanınmış yazıçı və şairlər, ədəbiyyat və mətbuat nümayəndələri iştirak edirdilər. Yerli və xarici nəşriyyat-poliqrafiya müəssisələrinin, kitabxana və kitab sahəsi üzrə mütəxəssislərin iştirak etdiyi bu tədbirdə əsl bayram havası vardı.

Mədəniyyət və turizm naziri Əbülfəs Qarayev kitab bayramı münasibətilə tədbir iştirakçılarını təbrik etdi, bilki sərgiyə böyük maraq yarandığını, iştirakçıların sayca artdığını bildirdi və bunu kitaba, mütaliyəyə həvəsin çoxalması, nəşriyyat-poliqrafiya sistemində, kitab istehsalında canlanmanın göstəricisi kimi qiymətləndirdi:

“Son illər Azərbaycanda mütəmadi olaraq beynəlxalq tədbirlərin keçirilir. Belə addımların beynəlxalq ictimaiyyət tərəfindən də rəğbətlə qarşılanır, bununla ölkəmizə maraq daha da artır. Sərgi-yarmarka kitab istehsalçıları ilə oxucuların birbaşa ünsiyyəti mümkün olacaq, gələcəkdə daha geniş əlaqələ üçün zəmin yaranacaq.

Son 10 ildə latın qrafikalı nəşrlər hesabına kitabxanaların zənginləşdirilməsi istiqamətində xeyli iş görülüb ki, bu da Prezident İlham Əliyevin “Azərbaycan dilində latın qrafikası ilə

IV Bakı beynəlxalq kitab sərgi-yarmarkası ilə bağlı keçirilən mətbuat konfransında media nümayəndələrinin sualları cavablandırıldı. Bildirildi ki, sərgi-yarmarkada Türkiyə, Rusiya, **Özbəkistan, İran, Misir, Nigeriya, Bosniya və Herse-qovina, Almaniya, Albaniya, Slovakiya, Serbiya, Moldova, Ukrayna, Belarus, Estoniya və Yunanıstanın** nəşriyyat və poliqrafiya müəssisələri, digər müvafiq qurumlar iştirak edəcəklər. 100-dən artıq yerli nəşriyyat və bu sahə ilə əlaqələri digər qurumlar sərgidə iştirak üçün qeydiyyatdan keçib. Nazirliyin artıq 4-cü dəfə düzənlədiyi sərgidə nəşriyyatlar müstəqil şəkildə tədbirlər təşkil edəcək, oxucularla yazıçıların görüşü keçiriləcək, sərgidə nazirliyin dəstəyilə çap olunan lüğətlər, ensiklopediyalar, yeni nəşrlər təqdim olunacaq, şəhərin müxtəlif yerlərində daimi yarmarkaların keçirilməsi üçün Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin yeni layihə və təkliflərinə baxılacaq.

kütləvi nəşrlərin həyata keçirilməsi haqqında” 2004-cü il 12 yanvar tarixli sərəncamına uyğun olaraq reallaşdırılıb.

Ötən il ölkəmiz 15-dək beynəlxalq kitab sərgisində iştirak edib, zəngin nəşr nümunələrimiz ziyarətçilərin marağına səbəb olub. Heydər Əliyev Fondunun dəstəyilə çap olunan kitablar, kataloq və digər çap məhsulları da ölkəmizin beynəlxalq tədbirlərdə tanıtım və təqdimatında müstəsna əhəmiyyətə malikdir. Çap məhsullarımız ən məşhur beynəlxalq kitab sərgi-yarmarkalarında yüksək mükafatlara layiq görülüb. Nazir son illər kitaba marağın, mütaliyəyə meylin artmasını və istehsal olunan kitabların da öz oxucusu ilə görüşdüyünü, kitab istehsalçısı ilə alıcı arasında doğru-düzgün rabitənin qurulmasını da qeyd etdi.

“**Dövlətimiz tərəfindən nəşriyyat-poliqrafiya sahəsinə xüsusi diqqət göstərilir. Əsas məqsəd kitab nəşri sahəsində ən müasir texnologiyaların ölkəmizə gətirilməsinə nail olmaq, kitabın təbliği və yayılması, dərsliklərin, lüğətlərin, tərcümə və elmi ədəbiyyatların işıq üzü görməsinə yönəlmiş qərar və göstərişlərin vaxtında icrasını təmin etmək, gənc nəslin kitaba maraq və sevgisini daha da artırmaq, Azərbaycan oxucusunu dünyanın aparıcı nəşriyyatlarının məhsulları ilə tanış etməkdir.**”

Çıxışda müasir texnologiyalara görə kitaba marağın azalmayacağı, kitabın hər zaman yaşayacağı, insanın ən yaxın dostu funksiyasını itirməyəcəyinə əminlik ifadə olundu.

Sonra qonaqlar nəşriyyat-poliqrafiya müəssisələrinin, elmi təşkilatların, mədəniyyət qurumlarının stendlərin çap məhsul-

ları ilə tanış oldular, onların fəaliyyətlərilə maraqlandılar, mütəxəssislərdən iş prosesi, qeyri-adi tərtibatlı kitabların hazırlanma texnologiyası barədə məlumat aldılar, Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin stendində son illər geniş vüsət tapan çap nümunələrinə, mətbu orqanlarının "xüsusi buraxılış"larına diqqət yetirdilər. Heydər Əliyev Fondunun yüksək keyfiyyət və yeni texnologiya ilə nəşr olunmuş çap nümunələri, elmi mərkəzlərin məhsulları, xüsusi profilli nəşrlər, tərcümə və uşaq ədəbiyyatı nümunələri xüsusi maraq doğurdu.

"Təhsil", "Şərq-Qərb", "Adiloğlu", "Yazıçı", "Əli və Nino", "Apostrof", "Altun kitab" və digər poliqrafiya müəssisələrinin son çap məhsullarının sərgiləndiyi bu yarmarkada Azərbaycan Dövlət İnformasiya Agentliyi (AzərTAC) də ayrıca stendlə təmsil olunurdu.

Sərgi ilə tanışlıqdan sonra təəssüratlarını jurnalistlərlə bölüşən Baş nazirin müavini Elçin Əfəndiyev bütün oxucuları kitab bayramı münasibətilə təbrik etdi, Azərbaycanda belə sərgi-yarmarkaların ənənə halını almasını yüksək dəyərləndirdi. Kitabın başəri dəyər olduğunu qeyd edən Elçin Əfəndiyev iştirakçıların yarmarkada sərgilənən kitablar vasitəsilə Azərbaycan xalqının tarixi, mədəniyyəti, ədəbiyyatı və bugünkü inkişaf səviyyəsi haqqında dolğun məlumat əldə edə biləcəklərini dedi.

MƏRKƏZLƏŞDİRİLMİŞ ELEKTRON KITABXANA SİSTEMİ...

Sərgi-yarmarka çərçivəsində Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin dəstəylə həyata keçirilən ALİSA (Automated Library System of Azerbaijan) Mərkəzləşdirilmiş Elektron Kitabxana sistemi layihəsinin təqdimatı oldu.

Nazirliyin sifarişləri ilə "Ultra Technologies" şirkəti tərəfindən hazırlanmış və iki il əvvəl Azərbaycan Milli Kitabxanasında tətbiqinə başlanmış bu proqram artıq paytaxt və region kitabxanalarında da həyata keçirilir. Bu ilin iyulundan Milli Kitabxanada ALİSA proqramı üzrə region kitabxanalarının əməkdaşları üçün treninqlər təşkil edilib.

"Ultra" şirkətinin biznes xidmətləri qrupu proqram təminatı komandasının rəhbəri Anar Məmmədov ALİSA layihəsi haqqında ətraflı məlumat verdi. Bildirdi ki, bu proqram Azərbaycan kitabxanalarını vahid bir məkanda birləşdirən – elektron kitabxana sistemidir:

“Layihənin hazırlanması zamanı kitabxana sistemləri üzrə dünya təcrübəsi öyrənilib. Eyni zamanda Azərbaycanın kitabxana sisteminin özünəməxsusluqları da nəzərə alınıb. ALİSA e-kitabxana sistemi mərkəzləşdirilmiş kitabxana və kitabxanalar arasında vahid informasiya bazasının (kitab, qəzet, audio və s.) və təsnifatının formalaşdırılması, oxucunun geniş elektron kitab bazasına girişi imkanı, oxucu və kitabxana arasında daha rahat, münasibətlərin vaxt itkisi olmadan – operativ qurulması məqsədlərini özündə birləşdirir”.

Layihə çərçivəsində xüsusi portal da yaradılıb. Portalda ölkənin bütün kitabxanalarının saytları yer alıb. Burada kitabxana haqqında məlumat almaq, kitabxana ilə bağlı xəbərlər, elanlar və tədbirlərlə tanış olmaq, fonda yeni daxil olan kitablar və s. barədə informasiya əldə etmək olar. Bundan başqa, portalda oxucular öz rayonlarında yerləşən kitabxanada qeydiyyatdan keçə, kitab sifariş edə, sifariş edilmişlər içərisindən geri qaytarılacaq kitablar barədə məlumat ala bilərlər.

MİLLİ KİTABXANADA...

IV Bakı Beynəlxalq Kitab Sərgi-Yarmarkası bir neçə tədbirlə davam etdi. Rusiya Milli Kitabxanasında qorunan, habelə Avstriya, Türkiyə, Özbəkistan və Gürcüstandan gətirilmiş qiymətli nümunələrin yer aldığı "Azərbaycan inciləri dünya kitabxanala-

rında" adlı sərginin təqdimatı oldu. Bildirildi ki, bu kitablar Milli Kitabxananın fondunu daha da zənginləşdirəcək və tədqiqatçılar, alimlər üçün əvəzsiz mənbəyə çevriləcək.

Yazıçılar Birliyinin katibi Rəşad Məcid, Azərbaycan Dövlət Peşəqoju Universitetinin professoru Buludxan Xəlilov, AMEA-nın Əlyazmalar İnstitutu direktorunun müavini Aybəniz Əliyeva-Kən-

gərli IV Bakı Beynəlxalq Kitab Sərgi-Yarmarkasının əhəmiyyətli hadisə olduğunu vurğuladılar. Bildirildi ki, dünyanın məşhur kitabxana rəhbərlərinin və nəşriyyatların bu tədbirə qatılması qarşılıqlı əlaqələrə, ölkələr arasında kitab mübadiləsinə zəmin yaradır. Azərbaycan öz mədəniyyəti ilə fəxr edir. Bundan sonra tədqiqatçılarımız ölkəmizlə bağlı qiymətli nəşrləri, dünya kitabxanalarında qorunub saxlanılan kitabları rahat şəkildə öz Milli Kitabxanamızdan əldə də biləcəklər.

Sonra Azərbaycan Milli Kitabxanası ilə Bosniya və Herseqovina Milli Kitabxanası arasında ikitərəfli qarşılıqlı əməkdaşlıq haqqında memorandum imzalandı.

Memorandumun əhəmiyyətini xüsusi qeyd edən Bosniya və Herseqovina Milli Kitabxanasının direktoru İsmət Ovcina qonaqpərvərliyə görə, tədbir təşkilatçılarna, ümumən Azərbaycan xalqına minnətdarlığını bildirdi.

YERLİ VƏ XARİCİ NAŞİRLƏRİN GÖRÜŞÜ...

Yerli və xarici nəşirlərin görüşündə tanınmış şair-tərcüməçi, Əməkdar incəsənət xadimi Çingiz Əlioğlu, "Moskva kitab evi"nin direktoru Anatoli Qorbunov, Albaniyanın "Fannali" nəşriyyatının direktoru Reheb Hida, Qahirə Beynəlxalq Kitab Yarmarkasının prezidenti Məmduh Bədəvi, Türkiyənin "İrəli" nəşriyyatının direktoru Murad Küçüqaya, Belarusun "Makbel" kitab ticarəti və nəşriyyat müəssisəsinin baş direktoru Dmitri Makarov, "MM Pub-

lication" nəşriyyatının regional satış meneceri Petros Korbakis (Yunanıstan) və başqaları iştirak etdi. Toplantının əsas müzakirə mövzusu müasir dünyada kitab nəşrləri ilə bağlı idi.

"Moskva kitab evi"nin direktoru **A.Qorbunov** bildirdi ki, 2007-ci ildə dövrü nəşrlər, kitab nəşrləri, kitab yayımı və poliqrafiya sahəsində Dövlətlərarası Şuranın təklifi ilə MDB kitab bazarında tədqiqat aparıblar. O, həmin ildən ötən dövr ərzində keçmiş sovet respublikalarındakı nəşriyyatların və kitab mağazalarının sayını statistik rəqəmlərlə diqqətə çatdırdı.

Bu yaxınlarda şair Ç.Əlioğlunun kitabını alban dilində çap etdiklərini deyən "Fannali" nəşriyyatının direktoru R.Hida isə artıq Azərbaycanla əməkdaşlığa başladıklarını və bundan məmnun olduqlarını söylədi: "İnanırıq ki, bu əməkdaşlıq davamlı və hər iki tərəf üçün faydalı olacaq. Biz gələcəkdə də qarşılıqlı tərcümələrə yer vermək niyyətindəyik".

Qahirə Beynəlxalq Kitab Yarmarkasının prezidenti M.Bədəvi Azərbaycanda keçirilən kitab sərgisində ilk dəfə iştirak etdiyini və məmnun qaldığını dedi:

“Bu tədbir çox önəmlidir və məndə Azərbaycan haqqında müsbət fikir formalaşdırdı. Azərbaycan xalqı bu sərgi ilə böyük mədəniyyətə sahib olduğunu nümayiş etdirir. Mən bir daha əmin oldum ki, Azərbaycan Avropaya çox şey öyrədə bilər. Biz gələn ilin yanvarında Azərbaycanı Qahirədə keçirilən beynəlxalq kitab sərgisində məmnuniyyətlə gözləyirik”.

“YAZIÇILARIMIZI DÜNYAYA TANIDAQ”

“XAN” nəşriyyatının “Yazıçılarımızı dünyaya tanıdaq” layihəsinin tanıtımında filologiya üzrə fəlsəfə doktoru Şəmil Sadiq bildirdi ki, bu nəşrlər I Avropa Oyunları arəfəsində işıq üzü görüb.

Layihənin əsas məqsədi ölkəmizə gələn qonaqlarda Azərbaycan mədəniyyətinə xüsusi rəğbət oyatmaqdır. “Hədəf Nəşrləri”nin mütəxəssisləri də bu işdə yaxından iştirak ediblər.

Azərbaycan ədəbiyyatının təbliği baxımından çox uğurlu 20 kitabçadan və bir ümumi kitabdan ibarət dəst yüksək zövqlə dizayn edilib. Kitabda Azərbaycan ədiblərinin həyat və yaradıcılığı haqqında məlumat, əsərlərindən nümunələr verilib.

İngilis dilində nəşr olunan topluda N.Gəncəvi, İ.Nəsimi, Ş.İ.Xətai, M. Füzuli, M.F.Axundzadə, M.Ə.Sabir, Ə.Hüseynzadə, C.Məmmədquluzadə, Ə.Haqqverdiyev, H.Cavid, M.Şəhriyar, M.Cəlil, İ.Əfəndiyev, B.Vahabzadə, İ.Muğanna, M.Araz, Anar, Elçin, K.Abdulla kimi Azərbaycan ədəbiyyatının görkəmli nümayəndələrinin əsərləri yer alıb. Layihənin məsləhətçisi mədəniyyət və turizm naziri Əbülfəs Qarayev, kitab dəstlərinin tərtibçisi və layihənin rəhbəri filologiya üzrə fəlsəfə doktoru Şəmil Sadiqdir. Ön sözün müəllifi AMEA Ədəbiyyat İnstitutunun direktoru, akademik İsa Həbibəyli, nəşiri Müşfiq Xan, ingilis dilinə tərcümə edən Könlül Nəsimova, redaktoru Nərgiz Cabbarlı, dizayneri Teymur Fəzidir.

XALQIN SEVİMLİ QƏZƏLXANI – ƏLİAĞA VAHİD

**Gözəl həyatını Vahid fənaya sərf etmə,
Səni zəmanə yetirməz, dübarə bir dənəsən**

IV Bakı Beynəlxalq Kitab Sərgi-Yarmarkası çərçivəsində Əliağa Vahidin “Qəzəllər” kitabının təqdimatı keçirildi. Prezident İlham Əliyevin “Əliağa Vahidin 120 illik yubileyinin keçirilməsi haqqında” 18 mart 2015-ci il tarixli Sərəncamına əsasən Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin dəstəyi ilə çap olunan bu kitab ziyarətçilərin böyük marağına səbəb oldu.

Tədbiri Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin katibi, yazıçı İlqar Fəhmi açaraq Azərbaycan poeziyasının, xüsusilə də qəzəl janrının inkişafında onun misilsiz xidmətlər göstərdiyini vurğuladı. Vahidin gənc yaşlarından poeziyada qazandığı uğurlardan, “Məcmuəüs-şüəra” məclisində iştirakından, qəzəl janrının inkişafındakı rolundan danışdı: “Vahid elə bir azman şair olub ki, onun şerlərində gözəlliklərlə bərabər, dövrünün eybəcərlikləri, nöqsanları da öz əksini tapıb. Məlumdur ki, böyük qəzəlxan çox böyük ehtiyac içində yaşayıb. Lakin həqiqi mənada, qızıl nə qədər torpaq altında qalsa da, yenə öz qızılığını, qiymətini itirmir... Əliağa Vahid Füzulidən sonra, xüsusən yaşayıb-yaratdığı, şerin digər vəznləri və janrları ilə zəngin XX əsrdə, Azərbaycan qəzəlinin klassik dövrə olduğu kimi, zirvədəki yerini qoruyub-saxladı. Xanəndələr onun qəzəllərini sevə-sevə oxuyub, sözlərinə yazılan mahnılar məclislərin bəzəyidir.

Əliağa Vahid elə bir şairdir ki, kimdən soruşsan haqqında tərəddüd etmədən ətraflı söhbət açar. Bu hər şairə nəsim olan tale deyil. Şairin yaradıcılığının sadəliyi, ahəngdarlığı Azərbaycan dilinin ruhunda yaşayır. Onu xalqa sevdiren ən böyük xüsusiyyət də məhz bunlardır.

Ədəbiyyatsevərlərə yaxşı məlumdur ki, əsrlərdən bəri qəzəlin baş mövzusu eşq olub. Amma bu eşq mənaları da berrəngli olmayıb.

Vətən məhəbbətindən, Tanrıdan tutmuş, gözəlaülvi hisslərlə doludur Vahidin şerləri.

Kitaba şairin 150 qəzəli daxil edilib.

Rəssamı və tərtibçisi Fəxrəddin Əli yeddi ildən bəri Vahid qəzəllərinə miniatürlər çəkir.

Bu miniatürlər hər kəsin qəlbini rıqqətə gətirir, rəngarəngliyi ilə göz oxşayır. Miniatürlərin fonunda verilən qəzəllər – bədii sözlə bədii təsvirin ahəngi – kitaba marağı bir qədər də artırır.

Vahidin xalqa üz tutub: “Deyərdim əhli-qələm, Vahid, əfv edərsə məni, Böyük Füzulimizin yadigarı mən özüməm” deməsi özünü Füzulinin davamçısı saymaqla qürur duyduğuna sübutdur. Bədahətən meyxana deməsi, hazır cavablığı, sözü məharətlə yerində işlətmək bacarığı Vahid yaradıcılığının ən güclü tərəfi idi”.

“TÜRKSOY OBYEKTİVİNDƏN – AZƏRBAYCAN”

Sərgi-yarmarka çərçivəsində müxtəlif nəşrlərin təqdimatlarından biri də Beynəlxalq Türk Mədəniyyət Təşkilatı – TÜRKSOY-un stendində gerçəkləşdi. Burada təşkilatın ənənəvi layihələrindən olan “Türk dünyası fotoqraflarının görüşü”nə həsr olunmuş albom təqdim edildi. Qeyd edək ki, 2013-cü ilin sentyabrında “Türk dünyası fotoqraflarının görüşü” Azərbaycanı baş tutmuşdu. “TÜRKSOY obyektivindən – Azərbaycan” albomunda fotoqrafların ölkəmizin müxtəlif bölgələrində çəkdikləri şəkillər yer alıb. Təqdimat mərasimində çıxış edən Azərbaycanın TÜRKSOY-dakı nümayəndəsi Elçin Qafarlı bildirir ki, layihədə 20 fotoqraf iştirak edib:

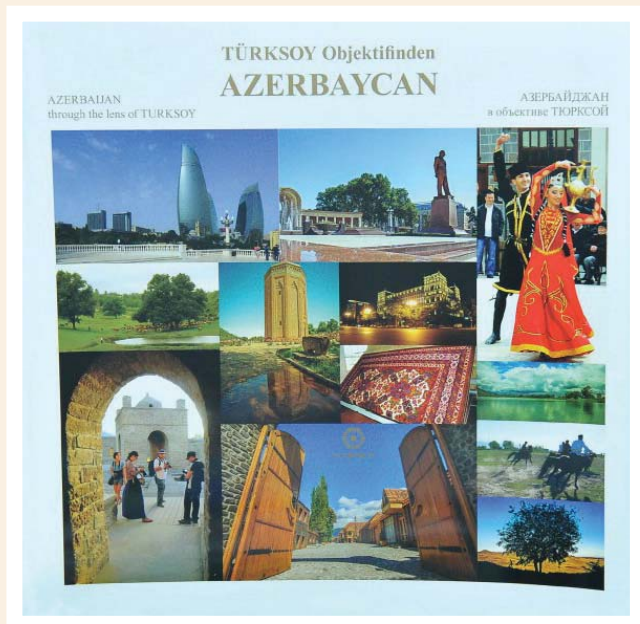

Azərbaycanda, eləcə də Yaxın Şərqdə qəzəl şairi kimi tanınan Əliağa Vahidin bədii üslubu, işlətdiyi əruz bəhrələri, təsvir və ifadə vasitələri, qafiyə və rədləri klassik qəzəl məktəbinin istedadlı davamçısı kimi öz dəsti-xətti ilə seçilir. Qəzəlləri və satırası ilə xalq arasında sevilən qəzəlxanın şerləri dillər əzbəri olub, yeni qəzəlxanların yetişməsində əvəzsiz rol oynayıb. Sevindirici haldır ki, Azərbaycan Prezidentinin müvafiq Sərəncamına uyğun olaraq, şairin 120 illik yubileyi il boyu ölkəmizin hər yerində qeyd olunacaq. Bu da şairə, onun ruhuna xalq sevgisinin bir nümunəsidir.

Böyük qəzəlxan şairin ədəbi irsi XX əsr milli şerimizin ən önəmli hissəsini təşkil etməklə, bu gün də ölməz muğam sənətimizlə birgə yaşayır, Vahidsevərlərin, poeziyasevərlərin qəlbində dərin köklər salır...

“Fotolarda Bakının memarlıq abidələri, insanların sosial həyatı, binalar və s. əks olunub. Fotoqraflar 3 gün Bakıda çalışdıqdan sonra 4 qrupa bölünüb müxtəlif bölgələrə getdilər. Sonra bütün şəkillər Bakıda təşkil edilən sərgidə nümayiş etdirildi, hər fotoqraftan 15 şəkil seçilərək “TÜRKSOY obyektivindən – Azərbaycan” adlı kitab-alboma daxil edildi, TÜRKSOY və Azərbaycan Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin dəstəyi ilə çap olundu. Prezident İlham Əliyevin TÜRKSOY-un 20 illik yubileyinə ünvanladığı mesaj nəşrin ön sözü üçün seçildi. Albom, ilk növbədə, dövlətimizin başçısı İlham Əliyevə və birinci xanım Mehriban Əliyevaya təqdim edildi. Eyni zamanda, müxtəlif türk ölkələrinə göndərildi”.

E.Qafarlı həmçinin Azərbaycan Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinə minnətdarlığını bildirərək bu, işin həm də türkdilli ölkələrin nümayəndələrinin bir araya gəlməsi üçün böyük imkan olduğunu söylədi.

Çin Xalq Respublikası Milli Kitabxanasının direktoru

Han Yongjin:

Qədim Çin filosoflarından biri deyir ki, hansı dinə sitayiş etməsindən asılı olmayaraq, kitab Allahın yanındadır. Kitab böyük bir mirasdır və bu, bizim ali çağlar istedadımız üçündür.

- Kitab sərgiləri, hər şeydən öncə, insanları oxumağa, mütaliyəyə səsləyən xoşməramlı təşəbbüsdür. Burada insanlar xoşlarına gələn, öz zövqünü oxşayan kitabları tapır. İnsan ağı yalnız kitab aləmində, kitablar əhatəsində hüdudsuzlaşa bilər. Məhz kitab insan intellektini formalaşdırır.

Çində – böyük şəhərlərdə hər il belə sərgilər olur. İlk dəfədir ki, Azərbaycanın paytaxtı Bakıya səfər edirəm. Düşünürəm ki, elə ilk andan hər bir şey gözəl xatirəyə çevriləcək: gözəl şəhər, xeyirxah insanlar, bərəkətli torpaq. Bütün bunlar artıq bizdə yaxşı hisslər oyatdı. Təsəvvür edin, ilk dəfə gəldiyin ölkədə insanlar səni köhnə dostu kimi qarşılayır. Tədbirdən öncə Azərbaycan Milli Kitabxanasının direktoru Kərim Tahirovla çay süfrəsi arxasında söhbət edərkən o qədər oxşar xüsusiyyətlərimiz ortaya çıxdı ki, hətta təəccübləndim. Əgər qədimdə İpək Yolu həm Çindən, həm də Azərbaycandan keçirdisə, indi kitab sahəsində əməkdaşlıq bizi bir araya gətirib.

İndi dünyada elm və informasiyanın yeni inkişaf metodları ilə rastlaşırıq. Ona görə də bizi belə bir sual düşündürür: elm və informasiya vasitəsilə kitabxanalarda öz gələcəyimizi necə inkişaf etdirə bilərik. Mənim Bakıya səfər etdiyim heyətdə həm də alimlər təmsil olunur. Biz gələcəkdə bu sahədə də işləyəcəyik. Belə başlanğıc gələcəyimiz üçün çox tutarlı perspektivdir.

“MM Publication” nəşriyyatının regional satış meneceri (Yunanıstan)

Petros Korbakis:

– Azərbaycana ilk dəfədir ki, gəlirəm və bu sərgi-yarmarkada iştirakımdan məmnunam. İnsanlar belə tədbirlərdə təkcə fikir mübadiləsi aparmır; onlar həm də öz kitab bizneslərini genişləndirirlər. Kitab işi ilə məşğul olan insanlarla görüşmək, biznes söhbətləri aparmaq, faydalı tərəfdaş tapmaq üçün bu sərgi-yarmarkalar çox əlverişlidir. Buraya gəlməzdən öncə Bakıda keçirilmiş əvvəlki sərgilər barədə məlumatları nəzərdən keçirdim. Gördüm ki, tədbirin miqyası, iştirakçıların sayı ildən-ilə artır. Bu baxımdan IV Bakı Beynəlxalq Kitab Sərgi-Yarmarkasından çox şey gözləyirəm. Düşünürəm ki, biz bu sahədə Azərbaycanla yaxşı tərəfdaş ola bilərik.

Belarusun “Makbel” kitab ticarəti və nəşriyyat müəssisəsinin baş direktoru

Dmitri Makarov:

- Dünyada keçirilən belə sərgi-yarmarkalar insanları bir araya gətirir, fikir mübadiləsinə səbəb olur. Düşünürəm ki, dövlət belə tədbirləri dəstəkləməlidir. Bu günə qədər dünyanın bir çox yerlərində olmuş, müxtəlif səviyyəli beynəlxalq kitab sərgi-yarmarkalarında iştirak etmişəm. Deyərdim ki, Azərbaycan kitabı həm dizayn, həm də məzmun baxımından dünyanın ən yaxşı kitablarındandır. Məsələn, Azərbaycanın Frankfurt sərgisində Azərbaycan çox gözəl təmsil olundu. Ölkənizin stendinə maraq böyük idi. Belə sərgilərin davamlı keçirildiyi ölkələrdə insanların intellektual səviyyəsi də yüksək olur. Sevindirici haldır ki, Azərbaycanda keçirilən bu sərgi ildən-ilə genişlənir. Budəfəki sərgidən də gözləntilərim çoxdur. Çoxdandır deyirlər, kağız ədəbiyyatı öləcək və insanlar yalnız

kompüterlə mütaliə edəcək. Amma, bu 4-cü sərgidən də gördüyünüz kimi, belə deyil və ümid edirəm 10-cu sərgidə də bu sözləri dilə gətirəcəyik.

Bakıda ilk dəfə 5 il bundan əvvəl olmuşam. Sərgidə isə ilk dəfədir iştirak edirəm. Şəhərinizdə yeni binalar, tikililər çoxdur, Avropa Oyunları keçirilib. Bir sözlə, Bakı çox inkişaf edib və gözəlləşib.

...YADDAŞLARDA QALAN TƏDBİR

Nəticə olaraq demək olar ki, iki ildən bir keçirilən sərgi ötən illərdəkindən fərqli olaraq daha geniş təşkil olunmuşdu. Ötən sərgidə 60 yerli, 15 xarici təşkilat iştirak edirdisə, builki sərgiyə 100 yerli, 30 xarici təşkilat qatıldı.

IV Bakı Beynəlxalq Kitab Sərgi-Yarmarkasında fəal iştirak edən təşkilatlara diplomlar təqdim olundu.

Üç gün davam edən sərgi-yarmarka yerli və xarici nəşriyyatlar arasında sıx əlaqələr qurulması, insanların kitaba marağının artması, yeni imzaların, müəlliflərin tanınması, mövcud sahədə gedən proseslərin öyrənilməsi baxımından geniş imkanlar açdı... ♦

Mehparə Sultanova

*Kitab
Kitab haqda...
Kitab haqqi...*

Kitab - bütün bəşər müdrikliyi, müəllifliyi və müəllimliyinin Müəllimi...

Bu "Müəllim" in yetişdirdiyi canlı "seçilmiş əsərlər" - şagird və tələbələr, professor və akademiklər, ədib və filosoflar zaman-zaman onu daha yüksək qiymətləndiriblər.

Uilyam Şekspir: "Kitablarım mənim üçün kifayət qədər böyük krallıqdır".

Mari Monteqyu: "Mən kitabları yaratmazdan öncə kitablar məni yaratdı".

Bizim Nəcəf bəy Vəzirov isə onu bütün bəşər şəxərəsinin ortaq mənəvi yatırı kimi dəyərləndirib: "Kitablar bizi bütün ötən dövrlərin varisi edir"...

...İndi mən bu “qədim” (və hələlik (!) müasir) Fenomenin yetişdirdiyi mütəxəssislərin ixtiralarından biri olan kompüter qarşısında oturub, onu necə tərif, təfsir və təqdim etmək haqda fikirləşmədəyəm. Və onun dəyərini layiqincə ifadə edən bir söz, obraz, metafora tapa bilmədiyimdən, belə bir qənaətə gəlməyəyəm ki, qarşısında aciz qaldığım həmin bu xoş “dilemma”nın baskarı da elə bu ümumbəşəri elm-irfan Sevgilimizin özüdür. Kitab ələminə aşınalar “sevgilimiz” ifadəsinə “dəvədə buynuz” təəccübü ilə baxmazlar, yəqin; “söz tapmamaq” hadisəsi daha çox, ən istəklili sevgili-yar qarşısında baş verir, axı...

Maraqlıdır, biz jurnalistlər kitablardan öyrəndiklərimiz hesabına hər şeydən yazı bilirlik, onun özü barədə isə... Deməli, dünyanın fikir, mülahizə, mühakimə, elm-bilim və sair mənəvi daş-qaşlarını bir-birinə tikib ələmlər bəzəyən bu mənəvi Xəzinə də “tale”-qismətcə öz əşyavi oxşamışı kimiymiş - “aləmi bəzər, özü lüt gəzər”...

“**Bütün bəşər müdrikliyi, müəllifliyi və müəllimliyi-nin Müəllimi**” dedim, **“ümumbəşəri elm-irfan Sevgilimiz”** adlandırdım Kitabı. Lakin, **Mirzə Ələkbərin məlum qəhrəmanının öz ağbırçək “Xənbacı”sına xitabən ərz etdiyi “Nə bilirdik nə zəhrimardı kitab”a münasibət ovaxtdan-buvaxta tamamı dəyişib? Yaxud, elə yenə rəhmətlik dahimizin ecazkar inkar qoşularından birinin üslubuyca təhkiyələsək, “amma, ancaq, leyk və əfsus”** -

FƏRQİNDƏYİKMI KI;

– “internet” adlı “texno-əğyar”ı peyda olandan bəri, bu vəfali tarixi Yarımıza dönük çıxmışdır?..

– bütün kababxanaları, pivəxanaları, şərəbxanaları və burda adlarının çəkilməsi belə caiz bilinməyən digər xanə-xərabaları tanıyan taksi sürücülərimizin çoxu tanımır kitabxanalarımızı...

– hazırlıq kurslarına yazılma, ali təhsil ixtisası gözlətilmə məqamlarında övladlarına “hüquqşünaslıq!”, “şərqşünaslıq!”, “jurnalistika!”, “maliyyə-kredit!” nidalayan valideynlər içərisində “kitabxanaçılıq fakültəsi” pıçıldayanlar yox...

– hər gün rastlaşdığımız neqativ insan münasibətləri, ailə-məişət münəqişələri, valideyn-övlad mübahisələri kitabdan-xalilik “elmi” ilə də əlaqədardır...

Əski “zorəntəbib”liyin davamçıları olan bəzi müasir zorrən”müəllim”lərin təbliğ-təşviqat kimi “qiymət”ləndirəcəyi bu “xroniki” mətbu “maral”ların ardınca bir neçə -

ƏRUZI SUALLAR

– qızlarımızın ər (indilər istehza ilə qarşılanan “gor”) evinə apardığı - adları iki-üç “ümumi” dəftərə sığmaz çölübəzək cehiz aksesuarları içərisində içi iman, hikmət, vəfa dolu (“Quran”dan tutmuş “Oğuznamə”yə, “Kitabi-Dədə Qorqud”dan boy-

lamış “Anamın kitabı”na, “Məni candan usandırdı” ələmindən “Dərd alıb, qəm satıb nəf eyləmişəm” nəşəsinədək) bir barat da görünərmə, görünməzmi?..

–məşhur “əvvəl “ev”, sonra “lənmək” replikasına rəğmən, hər yarağı hazır oğlanlarımıza çox “maza-mat”lar söyləyən ata-ana, qohum-əqrəba dillərindən “Ya rəb, bəlayi-eşq ilə qıl aşına məni” kimi ilahi kəlamlar, “Görüm ayılmasın gec ayılanlar!” sayaq milli əcr-hicrlər də deyilərmə, deyilməzmi?..

–ictimai-direktiv fəaliyyətini, hətta bəzən şəxsi həyatını Kitabın təbliğinə, kitabxanaların inkişafına, kitabxanaçıların gündüzəranına həsr edənlərə bigəlti qımışanlar yığnağında bir “bərekallah” qanacağı da göyərmə, göyərməzmi?..

Və bütün bu real-sentimental suallardan sonra, kiçik bir sütun da savabi bir cavab. Belə ki, bu kəskin-küskün notlara baxmayaraq, bu yazının ruhuna belə bir qənaət də hakimdir ki, milli Azadlıq düşüncələrimizin zaman-zaman cılalanıb-püxtələşməsində əvəzsiz rol oynamış KİTABa hörmət müstəqillik il-lərimizin mənəvi prioritetlərindəndir. Buna dair xeyli misallardan xronoloji-cə ən sonuncusu paytaxtımızda keçirilən növbəti möhtəşəm tədbir - IV Bakı Beynəlxalq Kitab Sərgi-Yarmarkası!

KİTAB HAQDA... elə onun özündən öyrənmişik...

Son yüzilliklərdə Avropanın öz qitə həmkarlarına yuxarıdan baxıb aşağılamasına rəğmən, maraqlı deyilmi ki, kitab çapçılığı Şərqdə yaranıb; VIII əsrin ilk onilliklərində Koreyada, sonra Çində, daha sonra Yaponiyada (əlbəttə, texnologiyası sarıdan təkmilləşə-təkmilləşə). Avropada isə çox sonralar; 1440-cı ildə Almaniya, 1465-də İtaliya, 1468-də İsveçrədə (həmin əsrin sonlarında Fransa, Belçika, Macarıstan, Polşa, İspaniya, Çexiya, İngiltərə və s.).

Amma... (bu üç nöqtə incə bir təəssüf əlaməti) bu ali Əşya haqda deyilmiş qiymətli fikirlərin əksəriyyəti avropalılara məxsus!

“**Böyük ingilis dahilərindən T.Karley: “Bu günün əsl universitetləri kitabxanalarlardır”. Məşhur filoloq İ.Barrou isə bu qiymətli xəzinəyə münasibətdə bizim “əldən qalan əlli il qalar” zərb-məsəlimizdən çıxış edir: “Yaxşı kitabları bu gün oxuyun, – sabah vaxtınız olmaya bilər”. Görkəmli yazıçı və siyasi xadim B.Littonun fikirləri “kəskinliyi” də fərqlənir: “Qanunlar nə vaxtsa ölə bilər, kitablar - heç vaxt!” F.Bekon daha obrazlı deyib: “Kitab zamanın dalğaları üzərində səyahət edən və öz qiymətli yükünü nəsillərdən-nəsillərə daşıyan fikir**

gəmisidir". Fransız filosofu K.A.Helvetsi: "İnsanlar kimi, kitablar arasında da yaxşı və pis cəmiyyətin içinə düşmək mümkündür", R.Dekartın "Dəyərli kitabları oxuyan dəyərli insanlarla görüşmüş kimi olur" fikirləri adamda xəyalən neçə-neçə dahilərlə görüşmə assosiasiyası yaradır...

Bu mənəvi nəhr-qəhrəmanımız haqda "ağır" əcnəbi fikirlərdən sonra onun "hansısa" bir səhifəsini açıb, öz mentallığıma da xeyli dəxli olan xəyalı "respondent"lərimizdən bəhs edək. Belə ki, kitaba münasibət məsələsində bizi əsasən belə təsnifatlaşdırmaq olar: kitab oxumayan; kitabı sevsə də mütləiyə tənbəllik edən; kitabxanasını "ağzınadək doldurma" hobbisinə rəğmən, heç topuğunadək də oxumayan; sərf edən oxuyan; yalnız çoxluğun oxuduğuna göz gəzdirən və s.

Beləliklə, bir daha salam və ehtiram, habelə, yazımın bu bölmünü faktoloji cəhətdən də təmin etdiyindən sağ ol və daim oxunub-mütləiyə edilməklə yaşa, KİTAB!..

Və ən nəhayət, Sənin haqqın; -

KİTAB HAQQI...

Əlbəttə, – hər mənada və hər məqamda...

Bu müdrik-mübarək İSMin kağız cismi yaradılanadək çox izsiz-tozsuz dövrlər keçib. Bəs necə; hər şeyi öyrədən bu "Ustad"ın yoxluğunda "şəyird" olması qeyri-mümkün olan küll-bəşəriyyət neyləyə bilərmiş?..

İndi gör, yalnız "yaddaş", "ağız", "zehin", "folklor" kimi şifahi-lıklar dövrlərində nə qədər mədəniyyətlər, ədəbiyyatlar, sevgilər, nifrətlər it-bat olub!..

...Nəhayət, bu elm-irfan möcüzəsi meydana çıxdı və bəşərin bütün qeyri-maddi varidatının ümummücrüsünə çevrildi!

O, insana nə öyrətməyib? Bu suala mənfi cavab tapmaq üçün, gərək qaranlıqlara düşüb, ondan xəbərsiz olan "müsbət" adam axtarasan (hər iki əlimizdə də elə onun öz yağı ilə yanan çıraqlı).

Kitablardan bunu da öyrənmişik ki, bəşəri məşğuliyyətlərin hər sahəsində tarixən fəhmli, qabiliyyətli, istedadlı insanlar olub, var və olacaq. Amma qabiliyyətsizlərlə müqayisədə onların sayı çox az olur; qatığa nisbət qaymaq, bütün filizlərə nisbət qızıl, kütlələrə nisbət "kəllə"lər qədər az.

Həmin azlar yaradır, çoxlar yarıdır...

Həmin azların ibtidai nümayəndələrini yazılı dövrə qədər "şifahi kitabları" da adlandırmaq olar. Onlar "sözün qısa"sı"nı, "hər şeyin əsası"nı, "çəkiddə yüngül, vəzndə ağır"ların şahənşahını - Kitabı da yaratdılar ki, bunun haqqı yerdə qalan bütün maddi-mənəvi nemətlərin hamısının haqqından çox!..

Axtarsaq, dünyanın bütün nəhəng fikir adamları kitab haqda nəsə deyib. Amma mənə ("Qurani-Kərim" istisna olmaqla), hələ onun öz dəyərinə söz deyilməyib. Yəni "gənclik" qədər ömrü olan gözəllərə, bir "baharlıq" yaşıl dağlara, bir "dövrənlik" şahlara, bir "fanilik" dünyaya yazılan kitab-kitab vəsflər, heyranıyyələr, mədhiyyələrlə müqayisədə "kitab - bilik mənbəyidir" kimi deyimlər bəşəriyyəti zər-xaraya bürüyən bu çılpacaq "filosofa" nə geyimlər?..

Əslində, bu hikmətlər xəzinəsinin tərifi-təltifi nə ehtiyacı? Sadəcə, bu xəzinənin elmi-praktik "valyuta"sı hesabına məqam-mənsəb sahibi olanlar onun ədəb-ərkan aləmindən də bir-iki rənayı-məna götürsələr, bəsidir. Yəni elələri bir az da oxuyub bunu da bilələr ki, "artıq tamah..." nə yarıdır. Super təyyarələrdə dəfələrlə Həccə, Məşhədə, Kərbəlaya səyyarələyərkən mütləiyə edibən mülahizə edələr ki, "əl tutmaq" kimdən qalıb. Cahılıqda küçələrdə "parlaya-parlaya" ahılıqda ad-sanları qaralan bir çox "surəti-cananlar" hərdən hecalayıb görələr - bu irfan aynalarında nə kimi "surəti-qananlıq" görünür. O aynalarda ki, "Yaxşı görünür surəti-məhvəşləri, ancaq..." kimi nəsihətlər də var...

Maraqlıdır; bu gün yalnız bir qisim təşkilat və şəxsi təəs-sübkeşin sevdirməyə can atdığı, müxtəlif festival, yarmarka və digər tədbirlərlə imicini bərpa etməyə çalışdığı kitablar sayəsində ixtira olunmuş "xana"larda çalışanların da bəziləri öz sələflərinə naxələflik edirlər. Söz düşəndə isə "neyləyək?!" - deyər, bir vaxt yalnız kitabdan, teatrdan qidalandıqları "Olum, ya ölüm?!" dinamikası ilə monoloqlayır, "demokratiyadır", "camaat belə şeyləri sevir", "xalq şou istəyir!" deyirlər. Fərqi-nə varmırlar ki, bu gün mitilinə çırpdıqları stalinizm şouları da bir vaxt (guya) xalqın "alqış"ları, "alxış"ları, on beş "qardaş" respublikanın polit-tostları ilə süslənmişdi. İndi, yaxşı, dövlət antimilli iş görənlərə dinməsin ki, onlar belə istəyir? Demokratiyadır?! Belə yaramaz axı, yararlı kolleqalar! O it-pişik yemləri, dişqurddayıcılar, daha nə bilim nələr haqda hər dəqiqə verdiyiniz reklamların gözü-nə üç gündən bir-beş gündən bir beş-on kitab da qatıb təbliğ etsəniz, reyting üzüyünüzün qaşı düşər?

Kitabın haqqı çoxdur, əfəndilər! Özü də, tək elə "bilik mənbəyi", şöhrət-mənsəb tramplini yox, həm də and yeri olan kitabın. Yəni, hər gün təqdim etdiyiniz düjün-düjün seriallardan fərqli bir filmdə deyildiyi kimi, "dünyanın bütün huri-mələkləri yığılsa" da, heç vaxt "TV haqqı düz deyirəm!" deyilməyəcək. Heç zaman "pul haqqı", "vəzifə haqqı", "var-dövlət haqqı!", lap elə "qəzet-jurnal haqqı!" deyər and içilməyəcək. Amma hamı halal-haqq insanlar çevrəsində tez-tez belə bir and da eşidib, eşidir və eşidəcək: **"Kitab haqqı!.." ♦**

Tahir Abbaslı

VII Beynəlxalq Musiqi Festivalı Üzeyir Hacıbəyli – 130

Sentyabrda, konsert-tamaşa-sərgi mövsümünə start verilər-verilməz, Azərbaycanın musiqi ictimaiyyəti və əsl musiqisevərləri Üzeyir Hacıbəyli ismi ilə süslü, tanış və sevimli melodiylar dolu, yeni əsərlərlə, musiqi kollektivləri və ifaçılarla tanışlıqla zəngin bir dekada ilə qarşılaşır. Təşkilatçıların, ifaçıların, tədqiqatçıların, tədbirlərin keçirildiyi məkanlarda çalışan insanlar, bu tədbiri işıqlandıran geniş KİV ordusu, əsl musiqi xiridarları əsl musiqi dinləmə fərəhini yenidən doya-doya yaşaya bilirlər.

* * *

Üzeyir Hacıbəylinin 130 illiyinə həsr olunmuş VII Beynəlxalq Musiqi Festivalı istilərin vidalaşmağa tələsmədiyi ənənəvi sentyabr hadisəsidir. Bu dəfə böyük bəstəkarın və onun silahdaşı baba Müslüm Maqomayevin doğum günündə – sentyabrın 18-də başlayan VII festivalın həm proqramı, həm əhatə dairəsi əvvəlkilərdən geniş idi. Bəri başdan xatırladaq ki, mərhum maestro Niyazi Hacıbəyli-Tağızadənin təşəbbüsü ilə hələ uzun illər öncədən sentyabrın 18-i qeyri-rəsmi musiqi günü kimi qeyd olunurdu. Həmin gün səhər

**Ü - ürəyimizin tellərini titrədən
Z - zövqümüzü cilalayan
E - elin ruhunu yaşadan
Y - yaratmağa sövq edən
İ - ilahinin bəxşişi
R - ruhumuzu qidalandıran
musiqi bayramı!**

Azərbaycan musiqi ictimaiyyətinin nümayəndələri mütləq Üzeyir bəyin Fəxri Xiyabandakı məzarını ziyarət edir, sonra onun adını daşıyan konservatoriyanın (indiki Bakı Musiqi Akademiyası) qarşısında, Üzeyir bəyin abidəsinin önündə Azərbaycan Dövlət Simfonik Orkestri konsert proqramı ilə çıxış edir, axşam isə Akademik Opera və Balet Teatrı növbəti teatr mövsümünü Üzeyir bəyin möhtəşəm əsərlərindən biri ilə açırdı. Bu ənənə Niyazinin sağlığında da var idi, ondan sonra da yaşadı. Qədirbilən xalq Üzeyir bəyin ruhuna ehtiramını ən ağır, qanlı-qadalı günlərində də əksiltmədi, günbəgün firavanlığa yaxınlaşdığı çağlarda da! Heydər Əliyevin hakimiyyətə qayıdışından az sonra ulu öndər 18 sentyabr gününü "Milli Musiqi Günü" kimi çağdaş tariximizdə əbədiyyən möhkəmlətdi.

Budur! Bir daha onun adını və ideyalarını yaşadan Azərbaycanı, bu zəngin ölkənin maddi-mədəni irsini tanıtmək və sevdirmək missiyasını layiqincə yerinə yetirən Heydər Əliyev Fondunun, Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin birgə layihəsi olan bu beynəlxalq festival artıq yeddinci dəfədir ki, eyni gündə və eyni böyük akademik musiqiyə qucaq açdı.

“ Festivalın ilk gününə planlaşdırılan tədbirlər uzun illərin ənənəsinin davamı idi. Təşkilatçılar, festivalın qonaqları, musiqi ictimaiyyətinin nümayəndələri “Fəxri Xiyabanda” Üzeyir bəyin, habelə digər görkəmli mədəniyyət və incəsənət xadimlərinin məzarlarını ziyarət etdilər, Bakı Musiqi Akademiyasının qarşısında Üzeyir Musiqi Günüə həsr olunmuş tədbir keçirildi. Üzeyir bəyin ev-muzeyi də qonaq qarşılamağı növbəti günlərə saxlamadı.

Yubiley gecəsini giriş sözü ilə mədəniyyət və turizm nazirinin müavini Ədalət Vəliyevin Üzeyir bəyin Azərbaycan mədəniyyət tarixindəki yeri barədə çıxışından sonra söz musiqiyə verildi. Azərbaycanın ən böyük akademik musiqi kollektivləri – Xalq artisti Rauf Abdullayevin idarəsi ilə Üzeyir Hacıbəyli adına Azərbaycan Dövlət Simfonik Orkestri, Azərbaycan Dövlət Xor Kapellası, Azərbaycan Dövlət Opera və Balet Teatrının balet truppası və solistlərinin, Azərbaycan Dövlət Rəqs Ansamblının, Azərbaycan Dövlət Musiqili Teatrı kollektivinin iştirak etdiyi yubiley gecəsi mübaliğəsiz Üzeyir bəyin adına layiq idi. Yubiley gecəsində Üzeyir bəyin ayrı-ayrı əsərləri, dillər əzbəri olan “Koroğlu” operası, “Arşın mal alan” və “O olmasın, bu olsun” komediyalarından parçalarla yanaşı, həm də onun satirik publisistikasından seçilmiş səhnəciklər göstərildi. Bu yubiley gecəsi istər proqramına, istərsə də ifaçıların çıxışlarına görə Azərbaycan musiqisinin təntənəsi sayıla bilərdi.

P.S. Əgər həmin gün saraya toplaşan qonaqlardan kimsə Azərbaycan insanının Üzeyir bəyə bəslədiyi sevginin bu qədər böyük olduğunun səbəbini bilmək istəyirdisə, yaqın ki, onun gümanları öz təsdiqini tapdı. Milli simfonik musiqisinin təməlini qoyan, möhtəşəm əsərlər yaradan, xalqın ruhunu tutan dramaturji materialın, bir əsrdən sonra da aktuallığını itirməmiş publisistika müəllifi, üstəlik, mədəniyyət təşkilatçısı kimi böyük işlərə imza atmış Üzeyir Hacıbəyli kimi DÜHA sahibinə sevgi və sayğı başlamak təkcə ürək işi, qəlb məsələsindən daha çox vətəndaşlıq borcudur!

Həmin gün son illər yaranmış bir mərasim də yerinə yetirildi. Hər kəs Milli İncəsənət Muzeyinin bağına sığınmış güllələnmiş abidələri – Azərbaycanın Şuşadan pərvəzlanmış üç dahi şəxsiyyətinin – Xurşidbanu Natəvanın, Üzeyir bəyin və Bülbülün doğma yurddan didərgin heykəllərini də ziyarət etdi.

İlk günün əsas tədbiri – Beynəlxalq Musiqi Festivalının açılışı və Üzeyir Hacıbəylinin 130 illiyinə həsr olunmuş təntənəli yubiley gecəsi axşam, Heydər Əliyev Sarayında baş tutdu.

Heydər Əliyev Sarayı.
Festivalın açılış mərasimi

EMMA - MUSIQİ ARENASI ƏDALƏT ARENASINA ÇEVİRİLSİN!

Festivalların hər bir ölkənin mədəni həyatında və iştirakçıların yaradıcılığında bəlkə də ən önəmli cəhəti yeni iş birliklərinin yaranması, mədəni integrasiyadır. Ölkəmiz coğrafi və tarixi məkan kimi mövqeyinə görə bütün dövrlərdə bu və ya digər dərəcədə Şərqlə Qərbin çulğalaşmasında əhəmiyyətli tohfələri olan məmləkət kimi tanınır.

VII Beynəlxalq Musiqi Festivalında “EMMA Avropa və Aralıq Dənizi Musiqi Akademiyasının təqdimatı” bu baxımdan çox maraqlı və gərəkli bir layihə idi. Həmin konserti birbaşa izləməmiş oxucularımıza bu barədə kiçik bir bilgi...

“**Sülh üçün EMMA (Euro Mediterranean Music Academy) və ya Avropa Aralıq Dənizi Musiqi Akademiyası musiqi diplomatiyası və təhsili üzrə qeyri-kommersiya qlobal çatır təşkilatı, Aralıq dənizi və Orta Şərq regionlarında ortaq musiqi maraqları və sülhün təbliği ilə bir araya gəlmiş ali təhsil müəssisələri, universitetlər və xeyriyyəçi fondlar şəbəkəsidir. Milli qurumlar və beynəlxalq təşkilatlar ilə birgə əməkdaşlıq sayəsində EMMA dünya şöhrətli sənətkarların konsertlərdə, ustad dərslərində, seminarlarda və gənc ifaçıların peşəkarlıq səviyyəsini artırılması üçün düzənlənən digər təlim proqramlarında iştirakını təşkil edir, bu yolla da sülh quruculuğu işinə öz töhfəsini verir.**

Təşkilatın prezidenti tanınmış İtaliya dirijoru **Rikkardo Mutidir**. Sülh üçün EMMA rəsmi olaraq, UNESCO-nun rəhbərliyi və Avropa Şurasının himayəsi ilə Varşavada, Nobel Sülh mükafatı laureatlarının 13-cü dünya sammitində fəaliyyətə başlayıb. EMMA Aralıq Dənizi və Orta Şərq regionunun tanınmış musiqiçilərini və mədəniyyət x-

dimlərini gənc istedadlarla Sülh uğrunda musiqili dialoqda bir araya gətirərək, Sammit boyunca bir sıra konsertlər təşkil edib.

Nəhayət, EMMA Azərbaycana da gəldi. Həm də gənc və istedadlı dirijorumuz Əyyub Quliyevlə yaradıcılıq tandeminə. Üzeyir Hacıbəyli Festivalının beşinci günü Müslüm Maqomayev adına Dövlət Filarmoniyasında Avropa və Aralıq Dənizi Musiqi Akademiyasının - EMMA (Euro Mediterranean Music Academy) təqdimatı ilə Ü.Hacıbəyli adına Dövlət Simfonik Orkestrinin müşayiəti və bir sıra beynəlxalq müsabiqələr laureatı, Azərbaycan Dövlət Akademik Opera və Ballet Teatrının dirijoru Əyyub Quliyevin idarəsi ilə pianoçu, Kici Musiqi Akademiyasının professoru Mikele Kampanellanın, klarnetçi, Dəməşqdə kamera musiqisi festivalının bədii rəhbəri **Kinan Azmehin** və violınçalan, Estoniyada Beynəlxalq Kamera Musiqisi Festivalının təşkilatçısı Mina Yarvinin ifasında L.V.Bethovenin, K.Azmehin, Q.Qarayevin və P.Tiluanın əsərləri səsləndi. Konsertdən öncə çıxış edən akademiyanın təsisçisi və prezidenti Paolo Petroçelli Azərbaycanın hər cəhətdən fərqli və maraqlı ölkə olduğunu, bu layihənin gerçəkləşməsinə musiqinin tərcüməyə ehtiyac duymayan, müxtəlif xalqları, millətləri birləşdirən bir dəyər olduğunu söylədi.

Paolo Petrocelli:

– Bakı özünəməxsus zəngin mədəniyyətin üzərində yüksəlmiş, gələcəyə baxan, dinamik şəhərdir. Paytaxtınız beynəlxalq tədbir və layihələrin keçirilməsi üçün ideal məkandır. Üzeyir Hacıbəyli Festivalının peşəkar təşkilatçılığı və musiqiçilərin səviyyəsi məni heyran edib. Dirijor Əyyub Quliyev və Azərbaycan Dövlət Simfonik Orkestri üç müxtəlif solistlə ustalıqla işləyərək mürəkkəb proqramın öhdəsindən məharətlə gəldilər. Məncə, salondakı dinləyicilər də bu fəvqəladə konserti qiymətləndirdilər. Düşünürəm ki, bu, Akademiyamızla Azərbaycan musiqiçiləri arasında dostluq və əməkdaşlığın hələ yalnız başlanğıcıdır. Mən böyük səbirsizliklə ölkələrimiz arasında daha irimiqyaslı layihələrin baş tutacağını gözləyirəm.

Əyyub Quliyev:

– Hamımız bu möhtəşəm layihəyə çoxdan hazırlaşırıq. Dahi Üzeyir bəyin 130 illik yubileyinə həsr olunmuş belə bir festivalda bu proqramın yer alması hər birimiz üçün çox əhəmiyyətli və məsuliyyətli idi. Bu Akademiyanın əsas qərarı İtaliyada yerləşməsinə baxmayaraq, böyük bir missiya ilə dünyanın bir sıra ölkələrində “Musiqi sülh uğrunda” devizi altında layihələr həyata keçirir. Akademiyanın üzvləri arasında çox görkəmli musiqiçilər var. Onlar bu layihələrdə məmnuniyyətlə iştirak edir, həm ustad dərsləri keçirirlər, həm də böyük konsert proqramları ilə çıxışlar edirlər. Sevindirici haldır ki, Akademiyanın layihələrindən biri bu dəfə Azərbaycanda baş tutdu. Bundan əvvəl İtaliyanın özündə, ərəb ölkələrində, Maltada, Amerika və Latin Amerikası qitələrində belə layihələr gerçəkləşdirilib. Layihələrin məkanı kimi çox zaman böyük tarixi keçmiş olmaqla yanaşı, bu gün konflikt bölgəsi kimi tanınan ölkələr də seçilir. Biz də, təəssüf ki, arazisində Dağlıq Qarabağ münaqişəsi törədilmiş ölkəyik, ona görə bu fakt Akademiyanın rəsmilərini biganə qoya bilməzdi. Akademiyanın prezidenti bu məsələnin məğzi ilə daha dərinlən tanış olanda sonsuz təəssüfünü bildirərək, başımıza gətirilən həqsızlığın tezliklə aradan qaldırılmasının vacibliyini qeyd etmişdi. Demişdi ki, bu layihəni bu dəfə məhz Azərbaycanda gerçəkləşdirməliyik ki, musiqi arenasını ədalət arenasına çevrilsin, dünya Azərbaycanın haqq səsinə bir daha yeni bir xassədə eşitsin. Bu baxımdan layihənin bizim üçün əhəmiyyəti ikiqat artmış oldu. Çox şadam ki, təşkilatçılar konsertin dirijorluğunu mənə həvalə etdilər. Konsertdə iştirak edən musiqiçilərin üçü də öz ölkələrində və dünya musiqisində kifayət qədər böyük nüfuzu olan ifaçılardı. Onların müxtəlif ölkələrin mədəniyyətlərini təmsil etmələri, ən tolerant, multikulturalizmin ən yaxşı dayaqları olan

ölkələrdən biri kimi tanınan Azərbaycan musiqiçiləri ilə birlikdə çıxış etmələri layihənin məramını daha da sərrastlaşdırdı.

Birgə yaradıcılıq layihələrindən biri də Türkiyədən gəlmiş dirijor Hakan Şensoy ilə Q.Qarayev adına Azərbaycan Dövlət Kamera Orkestrinin konserti oldu. Beynəlxalq Rovere D'Oro müsabiqəsinin laureatı, İTİ Türk Musiqisi Dövlət Konservatoriyasının dosenti Hakan Şensoy ilə birlikdə ölkəmizə klassik gitara ifaçısı Sinan Erşahin də təşrif buyurmuşdu. Üzeyir Hacıbəylinin “Arazbarı”sı ilə başlayan konsert proqramı Musa Mirzəyevin “Böyük ustada ithaf”, Balnurlu Kırımbeklin Üzeyir Hacıbəylinin 130 illiyinə həsr olunmuş “Türk Akademik musiqisinin banisi”, A.Vivaldinin, H.Şensoyun, A.Piazzollanın, A.Durdağın əsərləri ilə davam etdi. Dirijorun salonda əyləşib öz əsərini dinləyən qocaman bəstəkar **Musa Mirzəyevə** göstərdiyi ehtiram isə bütün tamaşaçıların qəlbinə rıqqətə gətirdi. Belə ki, Hakan bəy “Böyük ustada ithaf”ı bitirəndən sonra alqışlanarkən əsərin partiturasını başı üstə qaldırdı. Səhnədən düşərək, salonda əyləşmiş bəstəkarın yanına gəldi və onun əllərindən öpdü. Uğurla keçən, bir neçə əsərin “bis üçün” ifa edildiyi konsertdən sonra **Hakan Şensoy** konsert və festival ilə bağlı təəssüratını bizimlə bölüşdü:

– Beşinci dəfədir ki, Azərbaycanda çıxış edirəm. Amma Üzeyir bəyin şərəfinə keçirilən festivala ilk dəfə qatıldım. Mənim üçün ən mühüm olanı qan qardaşlarımla, arkadaşlarımla birlikdə çıxış etmək idi. Konsertdə həm Azərbaycan, həm Türkiyə, həm də dünya bəstəkarlarının əsərləri səsləndi. Bundan gözəl nə ola bilər? Mən

Türkiyədə də Azərbaycan bəstəkarlarının əsərlərini ifa edirəm, ilə-dən-ilə onların sayını artırıram. Builki planıma Fikrət Əmirovun "Nizami" simfoniyasını, Vasif Adigözəlovun "Bayram süitəsi" də daxildir.

Festivala gəlincə, deyim ki, iki gün əvvəl Liyepaya orkestrinin ifasını dinlədim. Latviyadan gəlmiş orkestrin çıxışını da, sənət dostum Yalçın Adigözəlovun orkestr ilə birgə anlaşmasını da çox bəyəndim. Sizin çox gözəl dirijorlarınız var.

MUSIQI ZİYAFƏTİ VƏ...

Solo və ya duet konsertlərinə yığcam, məhrəm mühitdə qulaq asmaq ayrı bir zövqdür. Kamera və Orqan Musiqisi Zalında çıxış edən ifaçılar - pianoçu, Xəzər Universitetinin "Musiqi və incəsənət" kafedrasının müdiri Zülfiyyə Sadıxova və kanadalı violin ifaçısı, bir gün əvvəl Xəzər Universitetində ustad dərsi keçən Oleq Poxanovskinin həm ayrılıqda, həm də duet şəklində ifaları son dərəcə təsirli idi. Onların çalğısında texniki və yaradıcı yanaşma tam harmonik, üzvi vəhdətdə üzə çıxdı. Bir sözlə, musiqiçilərin sevgisi və ustalığı sayəsində violin və piano alətlərinin imkanları özlərini tam ifadə etmiş oldular. Hər iki ifaçı sadəcə çalmaqdən daha çox sanki barmaqlarını toxundurduqları alətə çevrilmişdilər. Beləliklə də əsl musiqi ziyafəti effekti yaranmışdı. Musiqiçilərin ifasında Brahms və İoaximin, Q.Qarayevin, Piazzollanın, Sibeliusun, Sviridovun, Çaykovskinin, Batsininin, Sarasatenin, A.Məlikovun, Kreyslerin, Orinskinin, Montinin, Krollun, Moskovskinin, Brahmsın, A.Bəbirovun, C.Hacıyevin, Listin, Şopenin, Debüssinin bir-birindən gözəl bəstələri layiqli tərzdə ifa olunaraq rəğbət dolu alqışlar qazandılar.

Beynəlxalq müsabiqələrin laureatı, Monreal Universitetinin professoru, Kanadanın Manitoba Universitetinin müəllimi Oleq Poxanovski:

- Şəhəriniz, adamlarınız və festival haqqında təəssüratım çox gözəldi. Bura gələndən əvvəl mədəniyyətiniz və bu festival haqqında da müəyyən məlumatım var idi. Bilirdim ki, qədim tarixə, zəngin mədəniyyətə, klassik musiqinin ənənələri olan bir ölkəyə yollanıram. Azərbaycan musiqisinin sırf özünəxas siması var. Və bu cəhət musiqinin bütün janrlarında üzə çıxır. Bakıda olduğum iki gün müddətində az da olsa, dinlədiyim xalq və bəstəkar əsərlərinizin, ifaçılarınızın tərzinə əsasən bunu əminliklə deyə bilərəm. Ən əsası isə sizin musiqi mədəniyyətiniz təkrarsızdır. Onu başqa bir musiqi ilə səhv salmaq mümkünsüzdür...

ESTON CİDDİLİYİ

Beynəlxalq Muğam Mərkəzində festivalın estoniyalı qonağı Tanel Joametsin təqdimatında fortepiano musiqisi gecəsi musiqiçinin fərqli səhnə mədəniyyəti, dinləyiciləri ilə ciddi davranışı və ifaçılıq ustalığı ilə seçildi. Q.Qarayevin 3 pyesini, Raxmaninovun 3

etüdünü, Tübinin "Şimal şəfəqi" sonatasını, Skryabinin 3 sayılı sonatasını, Qriqin 6 lirik pyesini ifa edən Joamets hər ifadan əvvəl bəstəkarlar və əsərlər haqqında, əsərlərin yazılma şəraiti barəsində məlumat verməyi də lazım bildi. Həmyerlisi E.Tübinin Şimal şəfqinin təəssüratı altında bəstələdiyi sonatanı ifa edəndə musiqiçi dinləyici mədəniyyətinə

xüsusi həssaslığını gizlədə bilmədi. İsti Bakı axşamında "Şimal şəfəqi" sonatası isə maraqlı təəssüratlar doğurdu. Bir çox müsabiqələrin laureatı, Estoniya Musiqi Akademiyasının müəllimi T.Joamets bizimlə konsertsonrası ünsiyyətində təəssüflə etiraf etdi ki, ölkəmiz haqqında heç bir məlumata malik deyil, bəstəkarlardan yalnız Qara Qarayevin adını bilir, Bakıya bu ilk gəlişidir. İlk təəssüratı hələ ki, yalnız paytaxtımızın tarixi və modern gözəlliyini ötəri də olsa görüb-sezməklə və zaldakı dinləyiciləri müşahidə etməklə məhdudlaşıb.

Bəstəkarlar İttifaqının katibi, Əməkdar incəsənət xadimi, professor Zemfira Qafarova:

- Fəxrəddin Kərimovun gözəl təhsili var, Moskva və Peterburq konservatoriyalarını bitirib, ensiklopedik biliyə malik insandır. Bu gün bizim ən yaxşı dirijorlarımızdan biridir. O, bir çox ölkələrdə çıxış edib, Türkiyədə çalışıb. Azərbaycan və dünya musiqisini gözəl bilir. Bu gün orkestrlə çox gözəl tandem yarandı. Sanki illərdir birlikdə çalışırlar. Orkestr dirijoru eşidirdi, onun ardınca gedirdi. Düzdür, festivaldakı bütün konsertləri izləmək mümkün deyil, çünki eyni vaxtda bir neçə səhnədə tədbir keçirilir. Amma, məncə, məhz bu konsert VII Beynəlxalq Musiqi Festivalının ən gözəl, ən fərqli konsertidir. O ki qaldı Üzeyir bəyə, o – bizim fenomenimizdir. Üzeyir bəyin Azərbaycan tarixində elə böyük xidmətləri var ki, onun şərəfinə qeyd edilən bayramı Milli Musiqi günü yox, bütövlükdə Milli Mədəniyyət günü adlandırmaq da olardı!

Üzeyir Hacıbəylinin 130 illiyinə həsr olunmuş VII Beynəlxalq Musiqi Festivalına qatılan növbəti böyük kollektiv isə Gürcüstanın Z. Pa-liaşvili adına Tbilisi Dövlət Opera və Balet Teatrının kamera orkestri idi. Azərbaycan Respublikasının əməkdar incəsənət xadimi, dirijor **Fəxrəddin Kərimov**un idarəsi ilə orkestr D.Şostakoviçin, M.Bruhun,

J.Sukun əsərlərini, C.Rossininin "Moisey Misirdə" operası mövzu-sunda Paqanininin variasiyalarını ifa etdi. Avangard və Azərbaycan musiqisəvərinə az tanış olan, yaxud ümumiyyətlə, tanış olmayan əsərləri ifa edən orkestr ilə bizim dirijorun tam qarşılıqlı anlayışa söykənən ifası dinləyicilərə əsl musiqi zövqü yaşatdı.

BÜLBÜLSAYAĞI ANŞLAQ

Azərbaycan Respublikasının Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi
Azərbaycan Milli Konservatoriyası
BEYNƏLXALQ MUĞAM MƏRKƏZİ

Dahi Üzeyir bəy Hacıbəylinin
130 illik yubileyinə həsr olunmuş
"BÜLBÜLSAYAĞI"
musiqi layihəsinin təqdimatı

Müşayiət edirlər:
Bədii rəhbər: Ələkbər Ələkbərov - tar
Elşən Mansurov - kamança
Mahmud Salah - qaval
Pərviz Əlikramoğlu - balaban
Nərgiz Əliyeva - fortepiano

Anar
Şuşalı

“ Festivalın bütün konsertləri sənətsevrələrin diqqəti ilə müşayiət olundu. Təəssüratını paylaşmaq istədiyimiz növbəti konsert barədə ayrıca yazı yazmalı olsaydıq, yəqin ki, onu elə belə də adlandırırdıq: “Bülbülsayağı anşlaq”. Beynəlxalq Muğam Mərkəzində “Bülbülsayağı” musiqi layihəsi adı altında baş tutan konsert zamanı salonda nəinki oturmağa, hətta ayaq üstə dayanmağa da yer qalmamışdı.

Bu fakt isə Əməkdar artist Anar Şuşalının (Hüseynli) təqdimatında “Sevgili canan”, “İntizar”, “Qara tellər”, “Mahur-hindi”, “Apar-dı sellər Saranı”, “Gilənar” və s. kimi romansların, xalq və bəstəkar mahnılarının, təsniflərin, ümumilikdə, 15 əsərin necə qarşılandığını təsəvvür etməyi xeyli asanlaşdırır - tenor ifaçı ilə salon arasında ya-

ranmış vəhdət, tam bir dinləmə və qavrama ehtizazından kənarda qalan olmadı desək, yanılmırıq. Konsertin əvvəlində çıxış edən Milli Musiqi Konservatoriyasının rektoru, professor, “Şöhrət” ordenli bəstəkar, “Bülbülsayağı” layihəsinin rəhbəri Siyavuş Kərimi Anar Şuşalının ifaçılıq məharətindən və Bülbülün ifaçılıq texnikası ənənəsinin təkrarsızlığını qoruyub-saxlamağın önəmindən danışdı. Konsertdə iştirak edən Azərbaycanın Rusiyadakı fəvqəladə və səlahiyyətli səfiri Polad Bülbüloğlu isə konsert bitincə bu ifaların onu uşaqlıq vaxtlarına qaytardığını vurğuladı və Bülbül adına layiqli töhfəyə görə layihə iştirakçılarına dərin minnətdarlığını bildirdi.

Milli Musiqi Konservatoriyasının rektoru Siyavuş Kərimi:

- Bu gün bu gözəl Muğam Mərkəzin-də çox gözəl musiqi səsləndi. Anar Şuşalı bizə gözəl ifa ərməğan etdi. Üzeyir bəyin 130 illiyinə həsr edilmiş builki festival çərçivəsində ən gözəl konsertlərdən biri baş tutdu - Bülbül sənəti ötən əsrin 50-ci illərindən bu günümüzdə gəlib-çatdı. Konsert mənə elə gözəl təsir etdi ki, salonda olmayan insanları fikirləşəndə onların əvəzinə kefim pozulur...

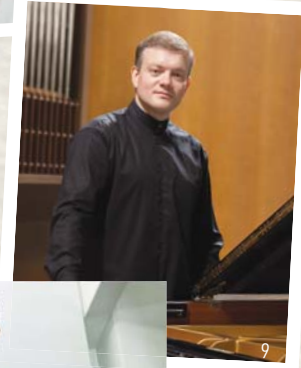
Əməkdar artist Anar Şuşalı:

- Siyavuş Kərimi ilə uzun müddət Rafiq Babayev adına səsyazma studiyasında, daha sonra konservatoriyada birlikdə çalışmışımız və onun mənim imkanlarıma, səs diapazonuma bələd olması nəticədə belə bir layihənin meydana çıxmasına imkan verdi. Və özümüzdə borc bildik ki, bu layihənin dinləyici auditoriyasını genişləndirək. Ona görə çox şadam ki, bugünkü konsert baş tutdu.

Q.Qarayev adına Mərkəzi İncəsənət Məktəbində ustad dərsləri keçən **Mina Yarvi** ilə **Mikele Kampanellanın** ölkəmizin ən mötəbər konsert səhnələrindən birində çıxışı, eləcə də Kinan Azmehin maraqlı bəstəsinin müəllifin ifasında təqdimatı yaddaqalan oldu. Konsert dinləyicilərə musiqinin dodekafoniyası, polifoniyası qanadlarında tələşdən intizara, düşüncədən sevincə və təntənəyə kimi səyahət bəxş etdi. Bethovenin "Fortepiano və orkestr üçün 4 sayılı konserti", Azmehin "Toy mərasimi" adlı klarnet və orkestr üçün süitəsi, Q.Qarayevin "Violin və orkestr üçün konserti", Tiluanın "Yanardağ" adlı 7 sayılı simfoniyası məhz bu təsirdə idi. Maraqlı faktlardan biri də görkəmli eston dirijoru Neyome Yarvinin nəvəsi olan Mina Yarvinin öz arzusu ilə Q.Qarayevin əsərinə müraciət etməsi oldu.

Q.Qarayev adına
Mərkəzi İncəsənət Məktəbi

Festivalın qonaqları

Hər hansı festival qonaqların gəlişi ilə süslüdür, onların çıxışları ilə cəlbedici, ev sahibləri ilə təşrif buyuranların sənət tandemi ilə maraqlıdır. Üzeyir Hacıbəylinin 130 illiyinə həsr olunmuş VII Beynəlxalq Musiqi Festivalının təşkilatçıları qonaqların sanbalına görə öyünə bilərlər. On gün ərzində Bakının müxtəlif səhnələrində qonaqların və yerli musiqiçilərin iştirakı ilə rəngarəng və maraqlı konsertlər verildi. "Rusiya saksofon kvarteti" (1), Liyepaya (Latviya) simfonik orkestri (2), Rusiya Akademik Böyük Teatrının Brass-kvinteti (3), Z.Palişvili adına Tbilisi Dövlət Opera və Balet Teatrının Kamera Orkestri kimi kollektivlər, Mina Yarvi (4) (violin, Estoniya), Mikele Kampanella (5) (piano, İtaliya), Oleq Poxanovski (violin, Kanada), Kinan Azmeh (klarinet, Suriya), Hakan Şensoy (dirijor, Türkiyə), Tanel Joamets (piano, Estoniya), Sinan Erşahin (6) (gitara, Türkiyə), Fabrisio Festa (7) (dirijor, İtaliya), Tisiani Skandaletti (soprano, İtaliya) və Rikkardo Pyaçentini (piano, İtaliya) (8), Andrey Şibko (piano, Rusiya) (9) kimi ünlü isimlər Üzeyir festivalının iştirakçısı oldular.

Latviyanın Liyepaya Simfonik Orkestri nə az, nə çox, düz 132 yaşındadır. Desək ki, hələ XIX əsrdə, 1883-cü ildə təsis edilmiş bu kollektivi dünya simfonik musiqi aləmində tanımayan yoxdur, yanılmazdır. 2006-cı ildə Latviyanın yüksək dövlət mükafatına layiq görüldü, 2010-cu ildən milli orkestr statusu daşıyır. Repertuarı kimi qastrol coğrafiyası da çox genişdir.

Liyepaya Simfonik Orkestri bu il ilk dəfə Azərbaycan musiqisevərləri qarşısında iki böyük konsert proqramı ilə çıxış etdi. Q.Qarayev-

vin, K.Debüssinin, R.Ştrausun, F.Pulenkin, M.Musorqskinin, M.Ravelin əsərlərinin çalındığı hər iki konsertin dirijoru Azərbaycanın Xalq artisti Yalçın Adıgözəlov idi. Azərbaycanın geniş musiqisevər auditoriyası Liyepaya orkestri ilə yenidən tanış olsa da, sevindirici haldır ki, böyük tarixə və sanballı repertuara malik bu orkestr Azərbaycan dirijoru ilə çoxdan tanışdır.

Azərbaycanın Xalq artisti, Ü.Hacıbəyli adına Bakı Musiqi Akademiyasının və Azərbaycan Milli Konservatoriyasının professoru Yalçın Adıgözəlov:

- Bizim üçün Üzeyir bəyin adını daşıyan festival bütün festival-lardan önəmlidir. Təvazökarlıqdan uzaq olsa da, deməliyəm ki, Liyepaya orkestrinin çıxışı budəfəki festivalın kulminasiyasıdır. Bu orkestr festivala qatılan ən böyük kollektivdir. Şadam ki, onların Bakıdakı ilk çıxışı çox maraqla qarşılandı, özləri də Bakı dinləyicisinə, şəhərin özünə aşiq oldular. Zənnimcə, bu, Liyepaya orkestrinin paytaxtımızda son çıxışı olmayacaq. Orkestrin Bakıya səfərinin təşkilinə görə Heydər Əliyev Fonduna, Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinə, şəxsən cənab Əbülfəs Qarayevə, musiqi şöbəsində çalışan dostlarıma minnətdaram. Əgər bu konsertin uğurunda mənim də azacıq xidmətim varsa, özümü xoşbəxt hiss edirəm.

“Baku Canta Napoli”, yaxud muğamlarımız, Füzulinin qəzəlləri və italyalı bəstəkar...

“Avropada zahiri cizgilərimiz və temperament baxımından özümüzə daha yaxın bildiyimiz xalq olan italyanların musiqi mədəniyyəti ilə Azərbaycan ifaçılıq məktəbimiz bu dəfə “Baku Canta Napoli” (“Bakı Neapolu oxuyur”) deyərək eyni səhnəyə çıxdı. Beləliklə, köhnə tanışlar - Bakı ilə Neapol bir-birlərini yenidən “kəşf” etdilər.

Ü.Hacıbəyli adına Dövlət Simfonik Orkestrinin ifası və müşayiəti ilə, eləcə də bəstəkar və dirijor, bir neçə musiqi layihələrinin rəhbəri və məsləhətçisi, Bolonya Musiqi Akademiyasının müəllimi Fabrisio Festa'nın dirijorluğu altında debütləri 1997-ci ildə baş tutan və o vaxtdan qırxdan çox ölkədə konsertlər verən pianoçu və bəstəkar Rikkardo Pyançentini ilə soprano vokalçı Tisiani Skandalettiden ibarət alterno duetinin və tenor, Xalq artisti Samir Cəfərovun ifasında Verdinin, Festa'nın, Donisettinin, G.Mirzəyevanın, Kurtisin, Ferillinin, Maggionun, Tostinin, Derakonun, Bikşionun, Cannionun, Denzanın, Kapuanın, Rossininin prelüd, uvertür, mahnı, fantaziya və digər üslubda yazılmış əsərləri səsləndi. Layihənin gerçəkləşməsinin təşəbbüskarı və italyalı qohumumuz (bəstəkar və təşkilatçı Françesko Maco ilə bəstəkar Günay Mirzəyeva hazırda Almaniya da yaşayan

ailə cütüydür - red.) F.Maco və Almaniya və İtaliyada təhsil almış G.Mirzəyeva söhbət zamanı S.Cəfərovun ifasında italyan bəstəsinin səslənməsini ölkələrimiz arasında dostluğun varlığı kimi qiymətləndirdiklərini dedilər. Onlar bildirdilər ki, 2013-cü ildən bəri Azərbaycanla İtaliya arasında bir sıra konsertlər təşkil etməkdədirlər və bu layihə də onlardan biridir. Ümumiyyətlə isə, musiqi yaradıcıları və təşkilatçıları kimi Avropa və Azərbaycan musiqisinin birləşməsi yönündə bir sıra konsertlər təşkil ediblər. 2013-cü ildə Ştutqartda baş tutan konsertdə Azərbaycan əsərlərinin alman musiqiçiləri tərəfindən ifasını buna misal göstərmək olar. Bundan öncə sonuncu dəfə müştərək konsert ötən il baş tutub. Azəri xanım ilə izdivac Françesko Maconun yaradıcılığında yeni səhifədə açılıb - o, muğamlarımız əsasında Məhəmməd Füzulinin əsərlərinə musiqi bəstələyib.

Fabrisio Festa:

- Azərbaycanın harda yerləşdiyini bildirdim, amma ilk səfərimdir. Təəssüratlarım aşırıb-daşır. Təəssüf ki, məşqlərin sıxlığı səbəbindən şəhəri daha çox pəncərədən seyr etmək imkanım olub. Lakin deyə bilərəm ki, paytaxtınız son dərəcə cəlbedicidir. Məşqlərdən söz düşmüşkən, bu günlərdə elə bu səhnədə sizin bir ansamblın məşqinin şahidi oldum və ilk dəfə Azərbaycan milli musiqi alətlərinin səsinə eşitdim - bu səslər məni heyran etdi. Festivalın səviyyəsi haqqında da yüksək fikirdəyəm.

Üzeyir Hacıbəyli adına VII Beynəlxalq Musiqi Festivalı çərçivəsində görkəmli bəstəkar, dirijor, pedaqoq, folklorşünas və Əməkdar İncəsənət Xadimi Müslim Maqomayevin və dahi musiqi xadimi Üzeyir Hacıbəylinin 130 illik yubileyinə həsr edilən iki elmi konfrans da keçirildi.

Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqında Üzeyir Hacıbəyliyə həsr edilən elmi konfransda Bəstəkarlar İttifaqının sədri, Xalq Artisti Firəngiz Əlizadə qonaqları salamlayaraq festival çərçivəsində keçirilən və görkəmli bəstəkarə həsr edilmiş tədbirlərin əhəmiyyətindən söz açdı. O, dahi bəstəkarın yubileyinin qeyd olunmasını, xatirəsinə həsr olunmuş mərasimlərin, konsertlərin və festivalların keçirilməsini respublikamızın musiqi həyatında əlamətdar hadisə kimi qiymətləndirdi:

Firəngiz Əlizadə:

– Üzeyir bəyin şəxsiyyəti, yaradıcılığı elə bir dəryadır ki, nə qədər tədqiq etsək, nə qədər festivallar həsr etsək, yenə də onun adı ilə bağlı hansısa səhifələr, hansısa məqamlar açılmamış qalır. Onun böyüklüyü hər hansı tədbir, tədqiqat çərçivəsinə sığmır. Bunu təkcə biz demirik. Yaxın və Orta Şərq ölkələrinin bir çox görkəmli musiqiçiləri yeri düşdükcə vurğulayırlar ki, Üzeyir bəy bütün türk dünyasının milli peşəkar musiqisinin banisidir. Bu gün onun adı ilə bağlı istənilən üslubda təşkil edilən konsert və ya başqa bir tədbirdə Üzeyir bəyin şəxsiyyətinin nüfuzediciliyi, yaradıcılığının çoxşaxəliliyi daha qabarıq görünür. Təsədüfi deyil ki, o, keçmiş SSRİ-nin ilk musiqiçi deputatı olub. Prokofyevin, Şostakoviçin musiqisinin müəyyən mərhələlərdə qadağan olunduğu vaxtlarda Üzeyir bəyin musiqisi hər yerdə səslənərək keçmiş SSRİ vətəndaşlarının musiqi zövqünün formalaşmasında öz rolunu oynayıb. Və yaxud da, təkcə onu demək kifayətdir ki, “Leyli və Məcnun” kimi dünyada 100 ildən çox repertuarda olan, hər il teatr mövsümünün açılışını rəvnaqlandıran ikinci bir opera yoxdur. Və təbii ki, Üzeyir bəyin adı ilə bağlı olan bu festival dünya musiqi prosesinin yeni dövrünün ən nüfuzlu, maraqlı musiqi bayramlarından biridir. Yeddi ildən bəri hər il uğurla baş tutan festivalın proqramlarını təşkil edən əsərlərin və ifaçıların müxtəlifliyi də bunu sübut edir.

Bu il görkəmli bəstəkarın anadan olmasının 130 illiyi tamam olur. Bu münasibətlə ölkəmizin hər yerində silsilə tədbirlər keçirilir. Üzeyir Hacıbəyli bəstəkar, alim, yazıçı, publisist, ictimai və siyasi xadim kimi çoxşaxəli fəaliyyəti ilə yanaşı, Şərqdə ilk operanın banisi kimi də məşhurdur. Dahi Azərbaycan şairi Məhəmməd Füzulinin eyniadlı poeması əsasında hazırlanmış “Leyli və Məcnun” yalnız Azərbaycanın deyil, həm də Şərqin ilk operasıdır. Biz fəxr edirik ki, qoca Şərqin opera tarixi məhz bu əsərlə başlanıb. Bu şərəfli salnamədə ilk ad 22 yaşlı bəstəkar Üzeyir Hacıbəylinin ölməz ismidir.

Bu il görkəmli bəstəkarın anadan olmasının 130 illiyi tamam olur. Bu münasibətlə ölkəmizin hər yerində silsilə tədbirlər keçirilir. Üzeyir Hacıbəyli bəstəkar, alim, yazıçı, publisist, ictimai və siyasi xadim kimi çoxşaxəli fəaliyyəti ilə yanaşı, Şərqdə ilk operanın banisi kimi də məşhurdur. Dahi Azərbaycan şairi Məhəmməd Füzulinin eyniadlı poeması əsasında hazırlanmış “Leyli və Məcnun” yalnız Azərbaycanın deyil, həm də Şərqin ilk operasıdır. Biz fəxr edirik ki, qoca Şərqin opera tarixi məhz bu əsərlə başlanıb. Bu şərəfli salnamədə ilk ad 22 yaşlı bəstəkar Üzeyir Hacıbəylinin ölməz ismidir.

İlk operanın uğurlarından ruhlanan Üzeyir bəy bir-birinin ardınca “Şeyx Sənan” (1909), “Rüstəm və Söhrab” (1910), “Şah Abbas və Xurşidbanu”, “Əsli və Kərəm” (1912), “Harun və Leyla” (1915) kimi milli operalar yazıb.

Üzeyir Hacıbəyli yaradıcılığının kulminasiya mərhələsi “Koroğlu” operası olub. “Koroğlu” təkcə Azərbaycan mədəniyyətində deyil, dünya operalarının sırasında əzəmətlə dayanan parlaq nümunələrdən biridir.

Bəstəkarın həyat yolu və yaradıcılığından söz açan Firəngiz Əlizadə diqqətə çatdırdı ki, ustad sənətkarlarımızın xatirəsi Bəstəkarlar İttifaqında daim anılır və müxtəlif xarakterli tədbirlər, konsertlər, konfranslar və anim mərasimləri ilə qeyd olunur.

Elmi konfransda Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının katibi, Əməkdar İncəsənət xadimi, professor Zemfira Qafarova “Üzeyir Hacıbəyli və Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqı” mövzusunda məruzə ilə çıxış etdi. Zemfira Qafarova görkəmli bəstəkarın Bəstəkarlar İttifaqının təşəkkül tapması, fəaliyyətinin səmərəli və əhatəli olması yönündəki böyük xidmətindən, dünya konservatoriya praktikasında ilk dəfə olaraq Şərq kafedrasının banisi olmasından və ilk dəfə olaraq notlu orkestr yaratmasından söz açdı.

Daha sonra professorlar Rəna Məmmədova, Cəmilə Həsənova, sənətsünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Ülkar Talıbzadə və bəstəkar-musiqişünas Nərgiz Şəfiyeva Üzeyir Hacıbəyliyə həsr olunmuş müxtəlif məruzələrlə çıxış etdilər.

Konfrans həmçinin AMEA-nın müxbir üzvi, sənətsünaslıq elmləri doktoru, professor Zemfira Səfərovanın müəllifi olduğu və macar dilində nəşr olunan “Üzeyir Hacıbəyli və onun görkəmli sələfləri” kitabının təqdimatı ilə də yadda qaldı.

Müslüm Maqomayev və Üzeyir Hacıbəyli. Milli peşəkar musiqimizin özülünü qoyan iki **dost və həmkar**. Onlar haqqında danışanda bu cəhətlər yəqinə əmil olmalıdır.

Bəstəkarlar İttifaqında festival çərçivəsində keçirilən ikinci elmi konfrans Müslim Maqomayevin 130 illiyinə həsr olunmuşdu.

“**Toplantıda Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının sədri, Xalq Artisti Firəngiz Əlizadə Müslüm Maqomayevin həyat yolu və yaradıcılığından danışaraq diqqətə çatdırdı ki, Müslüm Maqomayev xalqımızın musiqi mədəniyyəti tarixində misilsiz xidmətləri olan incəsənət xadimi kimi tanınır və o, Azərbaycan peşəkar musiqili teatrının banilərindən biri olmaqla yanaşı, həmçinin yüksək sənətkarlığı və əsl mənada novatorluğu ilə fərqlənən milli sənət ruhunu özündə əks etdirən bəstəkar kimi tarixə düşüb.**

Konfransda Əməkdar İncəsənət xadimi, professor Həcər Babayevanın “Məslək dostları” mövzusunda məruzəsi dinləndi. Məruzəçi Müslüm Maqomayevin “Şah İsmayıl” və “Nərgiz” operalarından bəhs edərək bildirdi ki, Üzeyir Hacıbəyli və Müslüm Maqomayev dostluğu hər iki sənətkarın yaradıcılığının fərdi və eyni zamanda paralel inkişafına zəmin yaradıb.

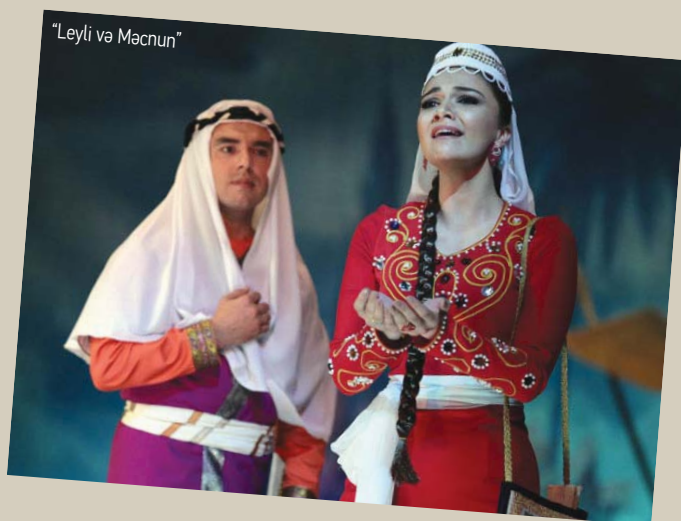
Daha sonra Azərbaycan Dövlət Akademik Opera və Balet Teatrının baş rejissoru, Xalq artisti Hafiz Quliyevin “Müslim Maqomayevin “Şah İsmayıl” operasının quruluşu haqqında”, sənətsünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru Səadət Səfərovanın “Müslim Maqomayev. Zamanın səddini aşmış bəstəkar (arxiv materialları əsasında)” mövzulardakı məruzələri dinləndi. Tədbir maraqlı fikir mübadiləsi ilə başa çatdı.

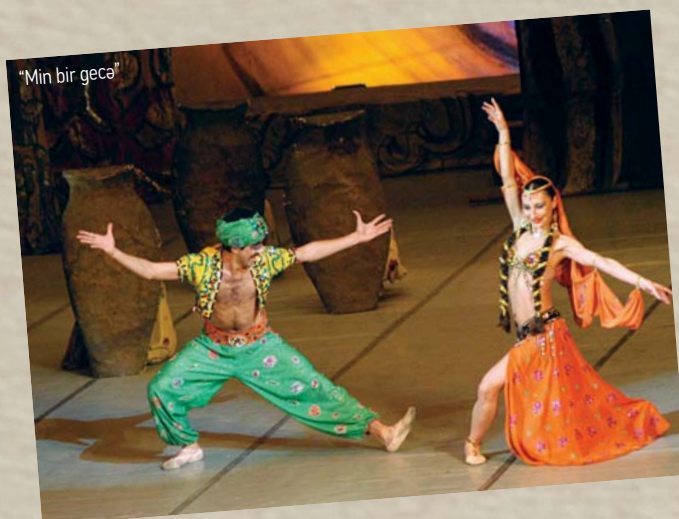
ÜZEYİR BƏYİN YARADICILIĞINDA ONUN SƏHNƏ ƏSƏRLƏRİ DAHA ÇOX ŞÖHRƏT QAZANIB

Festival günlərində paytaxtın hər iki musiqili teatri – Opera və Balet Teatri ilə Musiqili Teatr repertuarlarındakı “Leyli və Məcnun” operasını, “Arşın mal alan”, “O olmasın, bu olsun” və “Ər və arvad” tamaşalarını təqdim etdilər. Opera və Balet Teatrının truppası festival çərçivəsində daha iki tamaşa ilə də çıxış etdi – Üzeyir məktəbinin layiqli davamçısı Fikrət Əmirovun möhtəşəm “Min bir gecə” baleti və Cakomo Puççininin “Manon Lesko” operası ilə. İkinci əsərin təqdimatı operanın konsert versiyasının premyerası kimi də əlamətdar oldu.

Üzeyir bəy dövrünün ən layiqli maarifçisi, başqa sözlə, əsl ziyalı olaraq, musiqi sahəsindəki istedadının şüurlara mütərəqqi təsir göstərəcək ən qısa yolunun teatr səhnəsi olduğunu dərk edən seçilmişlərdən idi. Kütləyə enmədiyi, onu öz ardınca apardığı üçün bəstəkarın opera, musiqili komediya və operettalarının süjetləri, personajları, dialoqları, replikalar, musiqi parçaları yarandığı zamanı qabaqladığı üçün onlara maraq, hörmət və məhəbbət müəyyən bir zaman kəsiyinin aktuallığında qala bilməzdi və qalmayıb. Üzeyir bəyin səhnə əsərlərinin mədəniyyətimiz, incəsənətimiz üçün kəsb etdiyi bütün digər müstəsna məziyyətlərdən başqa biri də odur ki, onların əksəriyyətinin ekran versiyası olduğuna və televiziya ilə dəfələrlə nümayişlənməsinə baxmayaraq, sənətsevərlər bu əsərləri məhz teatr səhnəsindən seyr etməkdən də vaz keçmirlər. Bu isə teatra getmək mədəniyyətinin öləzidiyi müasir zamanda son dərəcə müsbət haldır. Solistlər üçün isə Üzeyir bəyin əsərləri bir növ özünütəsdıq məktəbidir. Leyli, Məcnun, Gülçöhrə, Əsgər, Süleyman bəy, Məşədi İbad, Sənəm obrazlarının öhdəsindən gələn sənət adamları üçün ümumxalq məhəbbəti əbədi təmin olunur. Bu, Azərbaycan mədəniyyətinin, konkret olaraq, milli teatr sənətinin yazılmamış qanunlarından biridir.

Üzeyir Hacıbəylinin 130 illiyinə həsr olunmuş VII Beynəlxalq Musiqi Festivalında gənclər də unudulmamışdı. Azərbaycan Musiqi Mədəniyyəti Muzeyində Azərbaycanın gənc klassik musiqi ifaçılarının konserti keçirildi. Bu faktın özü çox maraqlı assosiasiyalar doğurur. Muzey – yəni keçmiş yaşadan məkan və gənclik – yəni üzü gələcəyə doğru gedən nəsil. Azərbaycanın gənc ifaçıları, adları hələ geniş tamaşaçı kütləsinə tanış olmayan beş cavan – Zibə Rəcəb-

li (violin), Məmməd Rəcəbli (klarnet), Məhərrəm Hüseynli (bariton), Fatimə Cəfərzadə və Dilarə Əliyeva (hər ikisi soprano) Qara Qarayevin, Sergey Prokofyevin, Georgi Sviridovun, Arif Məlikovun, Alfred Şnitkenin əsərlərini ifa etdilər. Olsun ki, onların qarşısında çıxış etdiyi auditoriya bir muzey salonuna sığacaq qədər kiçik idi. Amma olsun! Əvəzində onları gələcəyə aparacaq Üzeyir Hacıbəyli dühası intəhasız və üzü yüksəlişə doğrudur!

Musiqişünas Xatirə Həsənzadə:

– Festival, əslində dialoqdur. Bu dialoqa gənclərin qoşulması daha da gözəldir. Çünki bugünkü gənclər bizim dövrün gəncliyindən fərqli olaraq, yüksək texnologiyalar əsrində yaşayırlar, onların əyləncə, asudə vaxt seçimi genişdir. Gənc dinləyicilər kimi gənc klassik musiqi ifaçılarının da çox olması bir musiqişünas kimi mənə çox sevindirir. Konsertdə, onlar necə də rəngarəng və sanballı proqramla çıxış etdilər. Gələcək onlarıdır. Mən əminəm ki, növbəti festivallarda onların böyük salonlardakı çıxışları gurultulu alqışlarla qarşılanacaq.

... VII festival bir tədbir kimi tarixə köçdü, maraqlı konsert proqramları və çıxışlarla xoş təəssürata çevrilib yaddaşlarda məskən saldı. Hələ neçə-neçə Üzeyir Musiqi bayramı olacaq. Çünki xalqların tarixində elə şəxsiyyətlər var ki, onların mənəvi varlığı mənsub olduğu, adını ucaltdığı xalqın ömrü qədərdir. Üzeyir bəy də XX əsrdə Azərbaycan xalqının qismətinə düşmüş belə böyük şəxsiyyətlərdəndir.

Qazaxıstan Bəstəkarlar İttifaqının sədri, Qazaxıstan Dövlət Mükafatı laureatı Balnur Kızırbek:

– İstənilən festival – bayramdır. Üzeyir Hacıbəylinin adını daşıyan festival isə ikiqat, üçqat bayramdır. Əgər 100 il əvvəl Üzeyir bəyin etdikləri olmasaydı, bu gün təkcə Azərbaycan akademik musiqisi deyil, qazax, özbək, türkmən, türk musiqisi də olmazdı. Üzeyir bəy təkcə Azərbaycan klassik musiqisinin “bəşiyi” başında durmayıb. Bu gün dünyada türk xalqlarının bəstəkarlıq məktəbinin uğurlarının təməlinə Üzeyir bəyin əməyi şəxsizdir. Qazaxlar demişkən, qoy onun ruhu bizim köməyimiz olsun! ♦

Gülcahan Mirməmməd,
Samirə Behbudqızı,
Mehparə Sultanova

DAHİLƏRLƏ GÖZƏLLƏŞƏN DÜNYAMIZ

Bu baxımdan da hər bir insan mənim nəzərimdə özü-özlüyündə sirli-sehrli bir planetdir. Təəssüf ki, çox vaxt bu aləm elə kəşf olunmadığı üçün də sirli qalır, vaxtında dəyəri verilmir, qiyməti bilinmir. Yumruq boyda qəlbində, ruhunda möcüzələr dünyasını yaşadanlar isə nadir hallarda kəşf edilir, bu cahanda tanına bilir. Bəşəri-xilqət belə insanları “dahi” adlandırır. Dünya xalqları bu dəyərlə şəxsiyyətlərin yaradıcılıqlarından həm maddi, həm də mənəvi cəhətdən faydalana biliblər. Şəksiz ki, düha sahiblərinin yaradıcılıq məhsulundan insanlıq aləmi hər vaxt xeyir götürüb, mənfəət əldə edib. “Dünya yaxşıların çiyində dayanır” sözünə bir əlavə də edə bilərik: “Dünya dahilərin sayəsində bərqərarlıdır”. Nizamilər, Firdovsilər, Fizulilər, Nəimilər, Nəsimilər, Birunilər, İbn-Sinalar, Fərabilər, Şəms Təbrizilər, Cəlaləddin Rumilər, Platonlar, Nyutonlar, Aristotellər, Tusilər, Eynşteynlər, Şekspirlər, Cavidlər, Stradivarilər, Pikassolar, Baxlar, Bethovenlər, Üzeyir bəylər və s. dünya durduqca dahilər siyahısında şərəfli yerini almaqdadırlar. Dahiləri dünyaya gətirən anaları isə dahilərin dahisi adlandırmaqda haqlı olduğumu düşünürəm. Bu baxımdan Peyğəmbərlərimizi, İmamlarımızı bu cahana bəxş edən müqəddəs analarımız dahilərin-dahisi deyilmi? Üzeyir bəy kimi şəxsiyyəti, dahi bir insanı “Odlar diyarı”mız üçün, Azərbaycan professional musiqi mədəniyyətimizə təmənnasız ərməğan edən, “cən-

İnsan ağılı istedadı, qabiliyyəti ilə bir-birindən fərqlənən əvəzsiz bir sərvətdir. Ona görə də “Əsrəfi-məxluqat” adlandırılır və bu dünyaya gəlişi ilə yaşadığı aləmdə gələcək nəsillər üçün əməli ilə nəss bir iz qoymaq üçün çalışır, vuruşur, yaşayır, yaradır. Bu fəaliyyətlərin qiyməti isə insanlıq aləminin yaradıcılıq məhsulunun dəyəri, keyfiyyəti və kəmiyyəti ilə ölçülür

nət mübarək ayaqlarının altında olan analar” dühalarımızın dahiləri deyilmi? Düha sahiblərinin bu cahana etdikləri nəhəng xidmətləri bir an da olsa andıqda, hər dəfə ruhlarına fatihələr oxuyuruq. Onlar bəşəriyyət üçün əsl nümunə ola biləcək bir ömür yaşayırlar. Biz onların sayəsində bu dünyaya ixtira etmək arzusu ilə, yaradıb-qurmaq eşqi-həvəsi ilə gəldiyimizə bir daha əmin oluruq. Bu yetənəqli şəxslər bir ömürdə neçə min insanın ömrünü öz həyatında yaşadıkları üçün dahilik zirvəsini fəth etmişlər. Sözün həqiqi mənasında bu nadir şəxslər insanlıq aləminin xoşbəxtliyi naminə bilik-bacarıqlarını heç zaman əsirgəməmiş, fəvqəladə istedadlarını, fitri qabiliyyətlərini potensial çalışmaları ilə dünya fəvqündə nümayiş etdirə bilmişlər.

“**Uca Tanrının Üzeyir bəy kimi dühanı nəinki Azərbaycana, hətta Şərq aləminə, eyni zamanda türk dünyasına bəxş etməsi, onun bəşəriyyətə dünya miqyaslı ən qiymətli töhfəsi, əmanəti, lütfüdür. Odlar diyarı dediyimizdə Üzeyir bəy, Üzeyir Hacıbəyli andığımız zaman isə gözlərimiz önündə səfali yaylaqlarımız, ağ pambıqlı çöllərimiz, sarı sümbüllü taxıllı zəmilərimiz, bəhrəli bağ-bağlarımız, güllü-gülüstanlarımız, yaşıl ormanlarımız, Dəli Kürümüz, Xan Arazımız, başı qarlı Qafqaz sıra dağlarımız, Şah dağımız, Qoşqarımız, Kəpəzimiz, Göygölümüz, Batabatımız, İstisuyumuz, Sirabımız, Badamlımız, qara-qızılıımızın mənbəyi olan Neft-daşlarımız, - bir kəlmə ilə desək ucu-bucağı görünməyən binbərəkətli müqəddəs torpaqlarımız, ana Vətənimiz olan Azərbaycanımız canlarır.**

Bu nöqteyi-nəzərdən, Üzeyir bəy sözün əsl mənasında Azərbaycan, onun potensial yaradıcılıq irsi isə azərbaycançılıq ideyası, azərbaycançılıq amalı, azərbaycançılıq düşüncə tərz, azərbaycançılıq məfkurəsi deməkdir.

Bu məqaləmiz də son illərdə araşdırdığım Üzeyir bəy yaradıcılıq irsindən bəzi kiçik musiqi damlalarının haradan qaynaqlandığı

üzərindədir. Ümumiyyətlə, Üzeyir Hacıbəyli yaradıcılığı xalq musiqisi irsimizdən bəhrələnməklə, ruhumuzla həmahəng səslənən zəngin miras üzərinə təməlləndiyi üçün bizlərə bu qədər doğmadır. Yaradıcılığı ilə tanış olduqda ayrı-ayrı əsərlərində bəzi epizodların aşiq musiqisi ilə əlaqələndiyini, Azərbaycan milli rəqslərindən yararlandığını görürük. Muğama dair bəzi nümunələr və xalq mahnıları ilə bağlı nümunələr də Üzeyir bəy yaradıcılığında özünü biruzə verməkdədir. Muğam ladlarına əsaslanan Üzeyir Hacıbəyli yaradıcılığı bu baxımdan milli ruhda olmaqla yanaşı, həm də başəri musiqi dəyərlərini professionalıqla özündə ehtiva etməsi ilə səciyyəlidir. Ona görə də Üzeyir bəyin musiqi inciləri əbədi olub, başəri mahiyyət kəsb etməkdədir. Belə demək olar ki, Üzeyir bəy yaradıcılığı keçmiş musiqi ənənələri ilə gələcək zamanların musiqi dəyərlərinin vəhdətidir. Üzeyir bəy dahiliyi də məhz bu cəhətilə özünü biruzə verir. Keçmiş musiqi irsinə sadıq qalmaq, çağdaş və klassik musiqi dəyərlərindən yararlanmaq Üzeyir Hacıbəyli yaradıcılığına xas, önəmli cəhətdir. Üzeyir Hacıbəyli professional musiqi yaradıcılığını milli musiqi irsimizlə bir arada uğurla qovuşdurmağa müvəffəq olmuş bəstəkarlarımızın başında yer almaqdadır. Sonrakı gələn Azərbaycan bəstəkarları nəslə – Qara Qarayev, Cövdət Hacıyev, Fikrət Əmirov, Niyazi, Asaf Zeynallı, Süleyman Ələsgərov, Tofiq Quliyev, Rauf Hacıyev, Arif Məlikov, Aqşin Əlizadə, Səid Rüstəmov, Xəyyam Mirzəzadə, Hacı Xanməmmədov da məhz bu dəyəri müəllimləri olan Üzeyir bəydən əxz etmiş, mənimsəmiş, uğurla öz yaradıcılıqlarında həm istifadə, həm də ifadə və tərənnüm etməyə çalışmışlar.

Üzeyir Hacıbəyov musiqisinin məna-mahiyyəti həm anlaşılan,

eyni zamanda həm də sezilməzdi. Bəzən Üzeyir melodiyalarını dinləyərkən sanki tanış gəlir. Amma bir anda anlamaq olmur ki, bu epizod haradandır? Uzun illər düşünürsən, axtarırsan, bəzən tapır, bəzən də tapmaqda çətinlik çəkirsən. Bu Üzeyir bəy istedadının qüdrətidir.

“**Bir sözlə deyə bilərik ki, Üzeyir bəy musiqisi tək mahiyyətli deyil, çoxmənalı, çoxmətləblidir. Bu baxımdan, Üzeyir bəyin melodiyalarının gizli qatları altında çox mənalı, sirlə dolu çox mətləblər qalmışdır desək, daha doğru qiymət vermiş olarıq. Bu gizli mahiyyəti təhlil edib aşkarlamaq illərlə vaxt tələb edən problemlərdəndir.**

Bu baxımdan, uzun illər Üzeyir bəy yaradıcılığında kəşf etdiyimiz bəzi məqamlara musiqişünaslarımızın diqqətini yönəltmək istədik.

1984-cü il mart-iyun aylarında görkəmli tar ustası Kamil Əhmədovdan “Nəva” muğamını öyrənmək məqsədilə bir tələbə kimi dərs almağı qərara aldım. Muğamın şöbə-şöbə öyrəndiyim hissələrindən birində, yəni “Nəvanın maye” adlı bölümündə Kamil müəllimin tarın sarı simində ritmik tərzdə vurduğu mizrablar həmin məqamda marağıma səbəb oldu. İstər-istəməz fikrim bir anlıq Üzeyir Hacıbəylinin “Sənsiz” romansına yönəldi. Çünki, bu əsərin ritmik vəznə həmin şöbənin mizrab vuruşu ilə eyni səpgidə idi. Əsasən də, “Hər gecəm oldu kədər” – misrası, məhz həmin ritmik vəznə üzərində qurulmuşdur. Buna heç şəkk-şübhə qalmadı. Nəva muğamının kiçik bir ritmik vəznə əsasında Üzeyir bəyin belə bir möhtəşəm ro-

mans yaratmasına heyran qalmamaq mümkün deyil.

1994-cü ildə Azərbaycanın Xalq artisti, məşhur rəqqasə xanımı-mız Əminə Dilbazinin rəhbərlik etdiyi “Çinar” rəqs ansamblının tərkibində 31 avqust - 15 oktyabr tarixləri arasında “İzmirin qurtuluş şənlikləri”nə tar ifaçısı olaraq dəvət aldığım zaman, vaxtı dəyərləndirib qədim tarixə malik olan ud aləti düzəldilən bir emalatxanaya getdim. Ud sənətkarları Azərbaycandan olduğumu bildikləri üçün “Şeyx Şamil” adlı rəqs havasını tərda səsləndirməmi xahiş etdilər. Doğrusu, gözləmədiyim bu sifariş bir qədər məni tərəddüd vəziyyətində qoydu. Ona görə də sifariş verən şəxsə dedim ki, udda sən çal, görüm hansı musiqidir. Sözümlün müqabilində udu götürüb tanıdığım bir musiqi çalığının fərfinə vardım. Həmin anda anladım ki, Türkiyədə “Şeyx-Şamil” adı ilə ifa olunan rəqs musiqisi əslində Üzeyir Hacıbəyovun vaxtilə “Arşın mal alan” adlı operettasının bir məqamında, “Əsgərin mahnısı” üçün yazdığı kiçik bir musiqi parçasıdır. Ən çox da “Gəl, gəl, maralım gəl; gəl ceyranım gəl” misrasının melodiyasının “Şeyx Şamil” rəqsindən alındığını təsbit edə bildiyimə sevindim.

Bir çox aşiq havalarının Üzeyir Hacıbəyli yaradıcılığına da sirayət etdiyini musiqişünas alimlərin elmi yazılarından oxumuşuq. Bir faktı da biz 2003-cü ildə İranın Xoy şəhərində elmi-tədqiqat işi apardığımız zamanı üzə çıxarmış olduq. Üzeyir Hacıbəylinin “O olmasın, bu olsun” adlı musiqili komediyasında, hamam səhnəsində hovuz başında ifa olunan melodiya dediklərimizə misal ola bilər. “Hamamın içində, içində və çölündə” sözləri ilə oxunan bu maraqlı musiqiyə, Xoy aşiq məktəbinin 114 yaşında olan ustad aşığı Abbas Çaylaqlının “Kəsmə Keşişoğlu” adı ilə ifa etdiyi klassik aşiq havasının lent yazısında rast gəldik.

Nümunə № 1

Ustadın ifasında nota yazdığımız dörd xanəlik həmin musiqidən bir epizodu Üzeyir Hacıbəyli öz əsərində belə istifadə etmişdir.

Nümunə № 2

Ha - ma - - mın i - çi - n - - də i - çi - n - - də və çö - lü - n - - də

Üzeyir bəyin aşiq musiqisinə müraciətinə “Koroğlu” operasının:

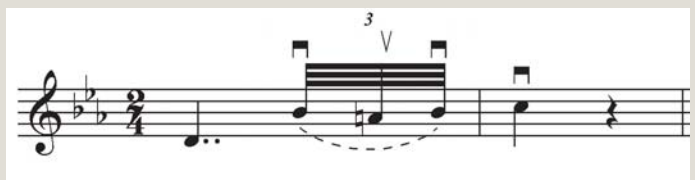
**“Çünki oldun dəyirmançı,
Çağır gəlsin dən, Koroğlu”**

misrası ilə başlayan “Aşiq mahnısı” bölümündə də rast gəlinir. Bəstəkar bu əsərində Bülbülün və Lütfiyar İmanovun ifasında səslənən musiqi nümunəsində Azərbaycan və İran aşiqlərinin repertuarında yer alan klassik saz havası “Ayaq divanı”dən (“Osmanlı divanı” də deyirlər. İ.İ.) xarakterik bir melodik epizodu götürüb yaradıcı şəkildə

istifadə etmişdir. Koroğlu operasının “Aşiq şikəstəsi” bölümündə də Üzeyir bəyin yenə klassik saz havasından istifadə etdiyini musiqişünaslarımız daima qeyd etmişlər.

Üzeyir bəy hətta fundamental əsəri olan “Koroğlu” operasının uvertürasını instrumental saz ifaçılığına məxsus xarakterik intonasiya ilə başlaması da, bu melodik elementdən yaradıcı şəkildə faydalandığını göstərir. Qeyd etməliyik ki, Şur ladına ayaq vermə Azərbaycan, İran və Türkiyə aşiq ifaçılığına məxsus ortaq xüsusiyyətdir. Bir çox aşiq mahnılarının Şur ladına əsaslanması və ya məqamından asılı olmayaraq saz melodiyalarının əksəriyyətinin Şur kadansı ilə tamamlanması bir alət kimi sazın seçiyyəvi kök sistemi, eləcə də pərdələr düzümündən alınan səs qatırı ilə əlaqədardır. Bu epizoda “Yanıq kərəmi” havasının bir haşiyəsində Aşiq Ədalətin və bir çox sənətkarların ifasında rast gəlirik.

Nümunə № 3

Müəllif eləcə də bu operanın müqəddiməsini eyni instrumental kadansla ayaq verməklə Şur ladında tamamlamağı məqsədamüvafiq hesab etmişdir.

Nümunə № 4

Üzeyir Hacıbəyli şəxsiyyəti, sənəti, yaradıcılığı o qədər zəngin, o qədər möhtəşəm və geniş şaxəlidir ki, tədqiq edib sonuna varmaq müşğul məsələdir. Bununla belə, elm adamları zaman-zaman bu qeyri-adi hiss, duyğu, təfəkkür sahibi olan əvəzolunmaz insanın yaradıcılıq irsini öyrənməyə çalışmaqdadırlar.

“Yeri gəlmişkən onu da qeyd etməliyik ki, bir çox elm adamları Üzeyir bəyin çoxyönlü və zəngin yaradıcılığına müraciət edərək maraqlı tədqiqat əsərləri ortaya qoymuş, aktual mövzuda diqqəti cəkmək məqalələr, monoqrafiyalar yazmış, elmi-tədqiqat işlərini uğurla tamamlamışlar. Bir çoxları Üzeyir bəyi pedaqoq, ədəbi-dramaturji aləmdə yazıçı, libretto müəllifi, digərləri ictimai-siyasi xadim, bir başqaları mətbuat sahəsinin əməkdaşı olaraq, digər bir qrupun nümayəndələri isə musiqişünaslıq mövqeyindən; bəstəkar, musiqi nəzəriyyəçisi kimi araşdırmağa meyl etmişlər.

Təbii ki, bu şəxsin sinkretik və azman fəaliyyəti nə qədər də araşdırılıb tədqiqat obyektinə cəlb edilsə də görülməli işləri qənaətbəxş hesab edə bilərik.

Ü. Hacıbəyli və Bülbül

Ü. Hacıbəyli və həyat yoldaşı
Məleykə xanım Terequlova

Ü. Hacıbəyli Elmlər Akademiyasının
üzvləri arasında

Qədirbilən xalqımız, dövlətimiz Üzeyir bəy kimi düha sahiblərini hər zaman hörmətlə yad etməkdə, qiymətləndirməkdə, bu gün də dəyərini layiqincə verməkdədirlər. Onu da fəxarətlə qeyd etmək lazımdır ki, bir çox monumental heykəllər qoyulmuş, rəsmlər, portretlər çəkilmiş, prospektlər, kitabxanalar, parklar, muzeylər bu dahi şəxsiyyətin adını daşımaqda, musiqi məktəbləri, incəsənət qurumları fəaliyyət göstərməkdədir. 1995-ci ildə Prezidentimiz Heydər Əliyev cənablarının fərmanı əsasında dahi bəstəkarın anadan olduğu 18 sentyabr Milli Musiqi Günü kimi qeyd edilməklə yanaşı, Heydər Əliyev Fondunun, Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin təşkilatçılığı ilə Üzeyir Hacıbəyli adına Beynəlxalq Musiqi Festivalı 18-28 sentyabr tarixlərində Bakıda uğurla keçirilməkdədir.

Belə bir xoş məramımızı da bildirmək istərdik ki, korifey sənətkarımızın çoxtərəfli yaradıcılıq irsini araşdıran, təhlil edən bir elm mərkəzin, "**Üzeyir Hacıbəyov elmi-tədqiqat institutu**"nın yaradılmasına çox böyük ehtiyac duyulmaqdadır. ♦

İlqar İmamverdiyev,
sənətşünaslıq doktoru,
Üzeyir Hacıbəyli adına Bakı Musiqi Akademiyasının və
Qaziantep Universiteti, Türk Musiqisi
Dövlət Konservatoriyasının
Professoru

Tənhalığı qəvan qəşə məzar

Xalq artistləri Səyavuş Aslan və Yaşar Nurinin ad günlərinə gecikmiş ürək sözlərindən kövrək sətirlər...

"Yalan" (1991).
S.Asan - Fərəc,
Y.Nuriyev - Umud.

Əziz oxucular!

Mən bu qısa yazımda milli teatr sənətimizin iki güdrətli aktyorunun – Səyavuş Aslan və Yaşar Nurinin həyat və yaradıcılığının bəzi incə məqam və mətləblərinə çıraqlı tutmaq istəyirəm. Rollarını uzun-uzadı sadalamaq fikrində deyiləm. Çünki onları sevənlər hər ikisinin teatr, kino və tele-ekran yaradıcılığına yaxşıca bələddirlər. Bununla belə, soruşa bilərsiniz: "Niyə ikisini bir yerdə, bir yazıda?"

Bunun niyəsi çox olsa da, iki əsas səbəbindən danışacağam...

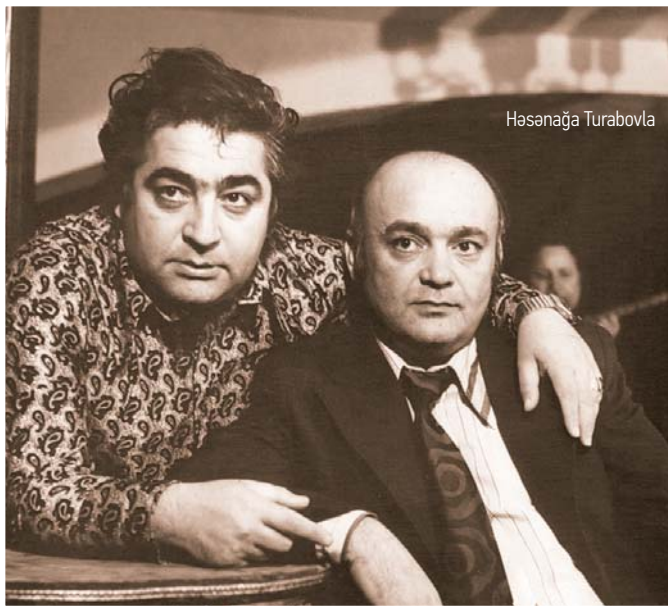
Birincisi, hər iki aktyor Azərbaycan teatrının parlaq və bən-zərsiz sənətkarları kimi tarixləşib. İkincisi, sentyabr ayının 3-də Yaşar Nuriyevin doğum günüdür. Tele-kanallardan birində doğum günü ilə bağlı müsahibə verən Yaşar sözünün sonunda deyirdi: "İki gün sonra, sentyabrın 5-də Səyavuş Aslanın, 8-də İlham Rəhimlinin ad günüdür. Fərsətdən istifadə edib, hər iki qardaşımı əvvəldən təbrik edirəm..."

2011-ci ildə Səyavuş Aslan ad günündə müsahibə verəndə dedi: "İki gün əvvəl Yaşarın ad günüydü. Bir az incisəm də, onu təbrik etmişəm. Deyəsən üç gün sonra, sentyabrın 8-də (bəlkə də 9-da... xəstəlik yaddaşıma korlayıb...) İlham qardaşımın ad günüdür, onu təbrik edirəm. Burdan ona deyirəm ki, söz verdiyini yavaş-yavaş eləsin..."

Söz verməyim də ondan ibarət idi ki, vaxtilə onun haqqında yazdığım kitabı səksən illik yubileyi münasibətilə (2015-ci ildə) yenidən, daha geniş şəkildə işləməliydim. Sponsoru Səyavuş tapmış və o, üç-lükdə olan söhbətimizdə qətiyyətlə demişdi: – kitabın çapının bütün xərclərinə mən hazır, heç bir problem ola bilməz...

Aktyorun vəfatından sonra mən işimi gördüm, amma sponsor-dan bir xəbər çıxmadı...

Çağdaş milli teatrimızda tək-tək aktyor adı çəkmək olar ki, o, qaravəlli xalq oyun-tamaşalarından həssas yaradıcılıqla və məhz Səyavuş Aslan kimi bəhrələyə bilsin. Aktyor qaravəlliyə məxsus çe-vikliyi, hazırcavablığı, gözlənilməz qrotesk dönüşləri, şux gülüşü, bol yumoru həm hərəkət vasitələrində, həm də sifətin cizgi ifadələrində,

(“Höcət eləmə”), Aslan (“Bizə birçə xal lazımdır”), Şəkərli (“Axırı yaxşı olar”), Qüdrət Səda (“Hardasan, ay subaylıq?”), Şakir (“Dağlar qoynunda”), Türbətəli (“Təzə gəlin”), Tofiq (“Ev bizim, sirr bizim”) və sair və ilaxır. Lakin həmin surətlərin rol kimi səhnə təqdimatlarının bədii miqyasları geniş, estetik dəyərləri çoxqatlıdır.

baxışlarında təcəssüm etdirirdi. Sənətkar bütün bunları hər dəfə yeni görümdə, daha əlvan, daha zəngin panoram gücündə, son dərəcə fərqli rəng çalarları ilə, ancaq məhz özünəməxsus danışiq-deyim tərzində canlandırırdı. Həmin canlanmada coşqun həyat eşqi, duzlu “sancma”, sərt satira, tamaşaçının özü-özünü qınaq, ən əsası isə dinclik və ruhi rahatlıq vardı.

Səyavuş Aslan dramatik, hətta faciə xarakterli obrazları oynamağa da meyilli idi. Daha dəqiq desəm, özü rejissorlardan ona məhz dramatik rollar tapşırılmasını xahiş edirdi. Qərib Qulam (“Mənsiz dünya”, Nəbi Xəzri), Ağayi Əsrəfi, Cabbar (“Tənha iydə ağacı” və “Sevgililərin cəhənnəmdə vüsali”, İlyas Əfəndiyev), Mikayılov (“Tufandan əvvəl”, Arif Süleymanov) rolları psixoloji ifadə vasitələrinin dərinliyinə, obrazın ikinci və üçüncü planını dəqiq və estetik həssaslıqla təcəssüm etdirməsinə görə kamil səhnə surətləridir. Uilyam Şekspirin “Hamlet” faciəsində yeni oyun-üslub estetikasında ifa etdiyi Poloni obrazı fəlsəfi psixologizmin çoxqatlı təqdimi və faciə notlarının məsxərə oyunlarının poetika göstəriciləri ilə zərif həssaslıqla uyuşması ilə aktyorun yeni yaradıcılıq imkanlarını üzə çıxarıb.

Səyavuş Aslanın əksər səhnə obrazları sosial miqyaslarına görə dar çərçivəlidirlər və əsasən məişət xarakteri daşıyırlar. Məsələn, İbişov (“Özümüz bilərik”), Fəqan (“Səndən mənə yar olmaz”), Qulam

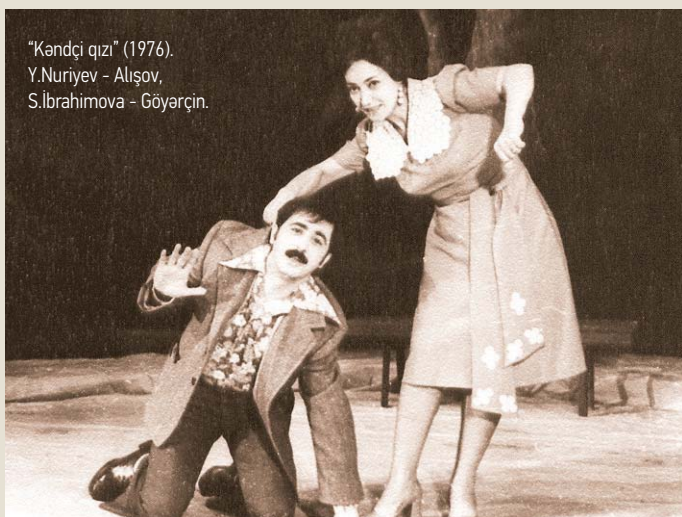
Səyavuş Aslanın aktyor məlahəti bəzən satirik obrazın forma təqdimində əngəl yaradır, yaxud maneə-səddə çevrilirdi. Belə məqamlarda əsas güc aktyorun psixoloji-satirik ifadə vasitələrinin üzərinə düşürdü. Üstəlik də - belə oyun üslubunda satirik obrazın həyatı reallığı daha da güclənirdi.

Səyavuş Aslanda heyratəmiz səhnə sərbəstliyi vardı. Bu sərbəstliyin hüsnü-təravəti özünün emosional cazibəsində, estetik ölçülərinin dəqiqliyindəydi.

Aktyor müəyyən bir hərəkət jestindən bəzən üç-dörd tamaşada istifadə edirdi. Lakin bu, aktyorun “təkrara varması” kimi qəbul olunmurdu. Çünki Səyavuş Aslan bunu bilərəkdən, qəsdlə edir və hər tamaşada haqqında söhbət gedən jestə təzə ovqat, təzə xarakter, təzə tipik səciyyə, təzə mənə tutumu verə bilirdi.

Səyavuş Aslanın baxışlarındakı aydınlıq və duruluq, çöhrəsinin qabarıq cizgilərindəki sakitlik və cazibədarlıq, təbəssümündəki şirinlik və səmimiyyət, davranışındakı məza və məhrəmlik aktyorun oynadığı rolların ürəyəyatımlığını əvvəlcədən təminatlandırır.

Tamaşada hansısa aktyora bədii reallıq kimi görünən vəziyyət başqa bir sənətkar üçün qeyri-real, qeyri-səmimi, məntiqdən uzaq təsiri bağışlaya bilər. Səyavuş Aslanın özü üçün müəyyənləşdirdiyi bədii reallıq həmişə tamaşanın ümumi estetik kontekstinə

"Kəndçi qızı" (1976).
Y.Nuriyev - Alişov,
S.Ibrahimova - Göyərçin.

əsaslanırdı. Hətta dediyim həmin kontekst tamaşada aydın olma-
yanda Səyavuş Aslanın əsas obraz üçün tapdığı bədii məntiq ümumi
səhnə konsepsiyasını müəyyənləşdirmək gücündə görünürdü.

“Səyavuş Aslan buffonada elementlərini obrazın psixolo-
ji ağırları, sarsıntılı düşüncələri ilə qovuşduraraq onları
realist aktyor məktəbinin ifadə vasitələri ilə təcəssüm
etdirirdi. O, “fərd və cəmiyyət” problemi ilə üzləşən, zəif
xarakterli obrazları gülməli, dadlı-duzlu oynadığı qədər
də onları düşündürücü, psixoloji baxımdan təzadlı gös-
tərməyi bacarırdı.

Səyavuş Aslan “yalan və həqiqət” motivli hadisələrdə davranan
obrazları sərt süjetin üzvi bədii təcəssümü kimi canlandırır və onlara
əlvan emosional xüsusiyyətlər aşılayırdı.

Səyavuş Aslan həm dramaturji material, həm rejissor yozumu
baxımından elə alaçıq tamaşalarda oynayıb ki, orada əməl-fəaliy-
yət xətti və ikinci plan, ali məqsəd və tamaşanın atmosferi, konflikt
və mübarizələr primitiv şəkildə üzde görünür. Ancaq aktyor özünün
səhnədə tip yaratmaq bacarığı ilə oynadığı rolu dinamik və canlı,
gülməli və yaddaqalan edə bilib.

* * *

Yaşar Nuriyev əzəmətli aktyor idi. Bu əzəmətin mayasında yara-
dıcı istedad, axtarırlarının təkamülü durduğuna görə, o, səhnə boş-
luğunu təkbaşına doldura bilirdi. Aktyor boş səhnədə pauza ilə ta-
maşaçıları xeyli vaxt intizarda və psixoloji gərginlikdə saxlaya bilirdi.
Janrından asılı olmayaraq, belə tamaşalarda Yaşarın yaradıcılığının
möhtəşəmliyi, monumental teatr estetikasına cavab verməsi daha
qabarıq görünürdü.

Yaşar Nuriyev cəsarətli aktyor idi. Qəliz rəqs nömrələrini, muğam
və ya estrada, yaxud aşiq musiqisi üzərində qurulan satirik, dra-
matik, psixoloji, komik, qroteskli, karnaval estetikasına uyğun ob-
razların ifasına qətiyyətlə girişirdi. Həssas musiqi duyumu, səsinin
şirinliyi, daxili ritmi yaradıcılıq kəhkəşanında geniş qanad açmasını
təmin edirdi. Yaşar Nuriyevin cəsarəti aktyorun istedadının əsas bir
keyfiyyəti kimi, bütün tamaşa və filmlərdə özünün estetik təcəssü-
münü tapırdı.

Yaşar Nuriyev canlı, tərəvətli, dinamik, dadlı-tamlı, nikbin, həyat-
sevər, zəhmətkeş, ən əsası isə tamaşaçıların intizarında olduqları,
onların böyük rəğbətini qazanmış sənətçi idi. Yaşar səhnəyə çıxdığı
məqamda alqışlarla qarşılanmadığı məqam yadıma gəlmir. Aktyor
bu məhəbbətdən süni istifadə etmir və mütləq hər yeni rolda nəşə
təzə bir ştrixlə, detalla, ifadə vasitəsilə heyranlarını sevindirirdi. Ək-
sər tamaşalarda isə mütləq bir ibarəli, xarakterik ifadə tapırdı. Tap-
dığını obrazın psixoloji mahiyyəti ilə uzlaşdırır, onun reallıq zəmininin
özülünü möhkəm qururdu.

Yaşar Nuriyev özünü komediya aktyoru kimi lap gənc yaşların-
dan inamla təsdiqləsə də, dramatik və psixoloji rolları, hətta fəci
çalarlarla işlənmiş obrazları oynamaq bacarığını cəsarət və qətiy-
yətlə sübut edib. O, psixoloji gərginliyi duyan, onun mahiyyətindəki
müxtəlifliyi (lirizmi, həzinliyi, faciəviliyi, melodramanı və sair) dəqiq
ayırd edən və obraz üçün dəqiq olanı qətiyyətlə seçməyi bacaran
aktyor idi.

“Onun böyük sənət qələbələri həmişə mübahisəsiz, tə-
rəddüdsüz qəbul olunub. Bunun kökündə güclü istedad
nəhri dursa da, sənətkarın sənət qələbəsi əsas enerji
qüdrəti və çevikliyini onun cazibəli, yapışıqlı səhnə mə-
lahətindən alırdı. İfa etdiyi səhnə və ekran obrazının xa-
rakterindən asılı olmayaraq, oyununu rəğbətlə, ehtiras-
la, məhəbbətlə izləməmək mümkün deyildi.

Yaşar Nuriyev bir aktyor kimi nadir və heyramiz emosionallığa
malik idi. Bu emosionallığı aktyorun qroteskli, bədii təsvir vasitələri
şışirdilmiş, hiperbola səciyyəli səhnə və ekran surətlərini də tə-
bii cizgilərlə reallaşdırırdı. Buna görə də aktyorun ilk təqdimatında
yalnız bədii personaj kimi baxdığımız “uydurma” görünə bilən obrazı
tamaşanın və ya filmin sonunda həyatı, real insan kimi qəbul edirik.

Yaşar Nuriyevin istedadının qüdrət və möhtəşəmliyinin nəticəsi-
dir ki, o, kiçik rolu böyük bədii sənət nümunəsi kimi təqdim etməyi
ustalıqla bacarırdı. Aktyorun illər boyu formalaşdırdığı və müəyyən
mənada özəlləşdirdiyi yumor zərifliyi, psixoloji dərinlik kimi keyfiy-
yətlərlə yanaşı, onun səngiməyən səhnə temperamenti, sənət ehti-
rası da vardı. Bunların bədii-estetik qovuşduğu aktyorun uğurlarını
təminatlandırır.

Yaşar Nuriyevin istedadının komizmi və xarakter yaratmaq bacarı-
ğı həm janrın vacib tələblərinə, həm mövzunun mahiyyətinə, həm
də obrazın bədii-estetik səciyyələrinə əsaslanırdı. Aktyor çox mü-
rəkkəb janrlarda da sərbəstliyini və yaradıcılıq ruhunu həssaslıqla
saxlayır. Yaşar Nuriyev hətta janr içində başqa janrın estetikasından
da bəhrələnməyə bilirdi. Təbii ki, onun bu cəhdi ilk növbədə oynadığı ob-
razın psixoloji durumuna əsaslanırdı.

Yaşar Nuriyev teatrda, televiziya, kinoda təzə rol oynayanda
bütün bədii imkanlarını səfərbər edirdi. Qoruyub saxladığı təzə ifadə
vasitələrinin qapısını açırdı. Buna görə də hər təzə rolda ilk növbə-
də tanıyıb sevdikimiz Yaşar Nuriyevin yeni səhnə və ya ekran per-
sonajını görürdük. Həmin “ikilik” həmişə ahəngdar vəhdətdəydi və
aktyorun istedadının qüdrəti ona möhtəşəmlik aşılayırdı.

Yaşar Nuriyev lirik obrazların ifasında bədii materialın mənə

dəyərini, fikir yükünü qəlbinin duyğuları ilə şairənə poetikliklə çatdırırdı. Bununla da incəsənətin həqiqi gücünü təsdiqləyir, tamaşaçı gördüyü yaradıcılıq nümunəsini real həyat hadisəsi kimi qəbul edirdi.

Yaşar Nuriyev ilk növbədə komediya aktyoru kimi qəbul edilir. Adətən komik aktyorların gözlərində qəribə, müəmmalı qəm olur. Ancaq onun gözlərində dediyim qəm yox idi. Amma yeri gələndə, yəni oynadığı rolun psixoloji sarsıntılarına uyğun olaraq, aktyor öz baxışlarına həzin qəm ruhu verə bilirdi.

Yaşar Nuriyev haqqında 60 yaşı münasibətilə yazdığım "Yaşadan əbədi Yaşar" kitabım çap olunan ərəfədə Yaşar İstanbulda xəstəxanada idi. Mətbəədə bir neçə nüsxə hazırlatdırıb həyat yoldaşı Rəhimə xanımına ona göndərdim. Onunla demək olar, hər gün telefonla danışırıdım. Növbəti zəngdə söhbətimiz belə oldu:

- Salam, Yaşar. Necəsən, qardaş?

- Əleykəssalam, sənətkar (mənə çox vaxt sənətkar deyirdi). Necə olacam, qalmışam həkimlərin əlində... Öz ciyərimin axırına çıxdım, görək bu bədbəxtin ciyəri üzümə necə baxacaq.

- Yaxşı olar, inşallah... Kitablar gəlib çıxdı?

- Baaa. Özü də necə?!

- Xoşuna gəldi? Ordan-burdan vərəqləyib oxuya bilmisən?..

- Hardan oxuyum? (Osmanlı ləhcəsində) "Yaşar bey, şimdi bakım nasıl bir kitab" deyə-deyə hərəsini bir həkim aparıb. Heç əməlli-başlı baxa bilməmişəm. Amma sağ ol, forması-zadı xoşuma gəldi.

- Hazırlaş, Bakıya gələndə təqdimatını keçirərik.

- Bəli, sənətkar. Bəli, bəli, bəli və yüz dəfə bəli (güldü).

- Sözüümüz sözdür?

- Yüz faiz... Həəə, bax, ürək sözlərimi qardaşıma o təqdimatda deyəcəm... Eşidib-görərsən necə deyəcəm... Söz deməyi tək elə siz "şünaslar" bacarmırsız ey, biz də yeri gələndə tutuzdururuq...

Yaşar 44 illik dostluğumuzun tarixində ilk dəfə mənə verdiyi sözə əməl etmədi...

Bu kitabın təqdimatı Yaşarsız keçdi...

Ömürlərinin son 4-5 ilində Səyavuşla Yaşar tez-tez ərkyanalıqla küsüb-barışdılar. Amma di gəl ki, təklikdə hər ikisi o biri haqqında ağız dolusu təriflər söyləyirdi.

Rejissor Məhərrəm Bədirzadə deyir ki, Səyavuşun yanına getmişdim. Televiziya Yaşarın nekroloquunu oxuyurdular, müxtəlif tamaşalardan şəkillərini, fotolarını göstərirdilər. Səyavuş nekroloqu başa düşmədi, çünki halı özündə deyildi. Məndən soruşdu:

- Yaşar necədir?

Dillənmədim... Asta-asta dedi:

- Böyük aktyordu... yastığı yüngül olsun... Amma incimışəm... çoxdandı yanıma gəlmir... Yəqin yasıma gələr (gözü doldu)...

Səyavuş bilmirdi ki, Yaşar son aylar İstanbulda xəstəxanada ölümle çarpışır...

Və həyat elə gərdiş etdi ki, Yaşar Səyavuşdan 6 ay beş gün tez dünaysını dəyişdi...

Amma Səyavuş inciməyində qalırdı ki, Yaşar onu yoluxmur...

Bu da taleyin qəribə bir işidir... İkinci Fəxri Xiyabanda Yaşar Nuriyevlə Səyavuş Aslanın məzarları arasında bircə məzar var...

Ruhları bir məkanda görüşür...

“Əziz dostlarım Səyavuş və Yaşar!

Əminəm ki, umu-küsünü unutmusunuz...

Ad gününüzü təbrikə gecikdiyim üçün məni bağışlayın...

Dünyaya gəlişiniz mübarək!..

Sənətiniz mübarək!..

Yaddaşlarda əbədləşən sənət abidələriniz mübarək!.. ♦

İlham Rəhimli

"Övlad" (1974).
Y. Nuriyev - Silva,
Z. Ağakışiyeva - Makarskaya.

"Bəyin oğurlanması" k/f (1958).
Y. Nuriyev - İsrail

KENDZİ MİDZOQUTI

Qadın
fədakarlığının
ekran yozumu

Kendzi Midzoquti ölkəsinin müharibədəki məğlubiyyəti ilə kəskinləşən feminizm kimi sosial mövzusunda Eydziro Xisaytanın “Gecə qadınları” romanı əsasında quruluş verdiyi eyniadlı filmə (ssenari müəllifi Yeda Yesikata. 1948) qayıtdı. Müharibədə valideynlərini, ərini, yoxsulluqdan vərəmə tutulan oğlunu itirən Fusako Ozavanın (Kinye Tanaka) çoxsaylı məişət problemləri təklif olunan vəziyyəti yaradır. Artıq ər evində özünü gərəksiz sayan Fusakonun qaynının da işsiz qalması evdən qaçan gənc baldızı Kumikonun küçədə rastlaşdığı dələduz Kiyosi tərəfindən spirtli içki içirdilməklə zorlanması dövrün əcaib mənzərəsini sərt boyalarla göstərir

(əvvəli ötən sayımızda)

Tirək alverçisi Kuriyamonun yoldan çıxardığı, dünyadan bezmiş Fusakonun kiçik bacısı Naksukoya (Sanae Takasuqi) da sifilis keçirməsi, dövrün acı mənzərəsini artırır. Aleksandr Kuprinin “Yama” povestinin əsas personajı Susanna Raytsina kimi nifrət etdiyi dünyadan intiqam almaq istəyən Fusakonun xəstəliyini digər kişilərə ötürmək niyyəti, Naksukonun dünyaya ölü körpə gətirməsi sosial vəziyyətin çıxmazlığını göstərir. Beləliklə, ekrandakı sərt üslublu bədii emal prosesində sənədliliyi qabardan uzun montaj planlarında kinematografik təsvirin deyil, həyatın reallığının önə keçməsi nəzərdən qaçmır. Sonda uçuq məbəddə baldızı Kumikonu evə göndərmək istəyərkən fahişə rəfiqələrinin döydükləri Fusakonun özündə güc tapmaqla bu məkanı tərk etməsi belə optimist çalar yarada bilmir.

Senzuranın ləğv edilməsi ilə (1949) demokratiya yolunu tutan ölkəsində feminizmi əsas mövzu kimi davam etdirməkdən bezərək fahişələrin belə qadın fədakarlığını önə çəkən Kendzi Midzoquti ötən əsrin 50-ci illərindən başlayaraq klassik yapon ədəbiyyatına müraciət etməklə, filmlərinin strukturundakı mühiti tarixi və folklor süjet-

ləri hesabına gücləndirdi. Əsrlərin sınağından çıxmış bu ədəbi mənbələrin ekran yozumuna Kendzi Midzoqutinin uşaqlıq yaşantılarının əlavəsi bədii həllə mükəmməl səviyyə verməklə, dünya tamaşaçısının da marağını qazana bildi.

Yaradıcılığı qərb humanistlərindən C.Bokkaçonun, F.Rablenin, M.Servantesin əsərlərlə səsləşən yapon klassiki İxara Saykakunun (1642-1693) XVII əsr hadisələrini əks etdirən “Tənha qadının sevgi macəraları” povesti (1686) əsasında, rejissorun özünün ən doğma ekran əsəri saydığı “Fahişə Oxaranun həyatı” filmi (ssenari müəllifləri Kendzi Midzoquti, Yeda Yesikata, İxara Saykaku. 1952) məhz bacısı ilə bağlı dərdinə həsr etməklə, fərdi üslubunu çılpıqlığı ilə göstərdi. İlk ədəbi mənbədə seksual tələbatının qurbanına çevrilən Oxaranun təxminən yeddi il işlənən ssenaridə ədalətsiz sosial mühit kontekstində heyranlıqla təqdimatı filmin ictimai şüura təsir əmsalını artırdı. Yaponiyada əsrlərlə davam edən zümrələr, silkələr təbəqələşməsinə qarşı çıxan bu filmin ilk epizodunda üzünü yaylıqla örtüb qırmızı fənlər məhəlləsində müştəri tapmayan yaşlı fahişə Oxaranun (Kinye Tanaka) üz tutduğu məbəddəki heykəllərindən biri-

ni ilk sevgilisi Katsunosukeyə (Tosiro Mifune) bənzətməsi ilə bu daş buddanın “təbəssümlə” canlanması təsvir təhkiyəsidəki xatirələrə meydan verir. Samuray qızı Oxara ilə yoxsul Katsunosuke arasındakı sevgi münasibətinin mövcud qanunlarla cəzalandırılmasının struktura gətirilməsi müəllifin sosial mühitə müqavimətini göstərməklə ekranda süjet kəskinliyi yaradır. Kasıb zümrədən olan sevgilisinin boynu vurulan, ailəsi ilə birlikdə sürgün olunan Oxaranun düşdüyü vəziyyət əsrlərlə davam edən ictimai müşkülü filmin strukturuna gətirir. Katsunosukenin dilindən səslənməklə filmin əsas kredosuna çevrilən “sevmədiyinə ərə getməmək” vəsiyyətini yerinə yetirmək istəsə də, epik təhkiyədə varis problemi olan Daymenin – hərbi rütbəli feodalın gözəlliklə bağlı tələblərinə cavab verən Oxaranun daxili müqavimətinin sındırılması əsas hadisəni səciyyələndirir. Maddi problemlərinin düzəldiyinə sevinən valideynlərinin iradəsi əleyhinə olaraq, dünyaya varis gətirmək naminə zorla imperator sarayına göndərilən Oxaranun körpə doğulduqdan sonra evlərinə qaytarılması, kürəkəninin vəd verdiyi məbləğə güvənib borca girməklə biznes quran samuray atanın müflisləşib dul qızını fahişəxanaya satması, ekran hadisələrinin mövzu-əks mövzu prinsipini tənzimləyir.

Kasıb geyimdə fahişəxanaya gələn və guya 20 il ərzində yığdığı pulları döşəməyə sərən Müştərinə (Eysiro Yanaqi) maddiyyətə etinasızlığı ilə heyrtləndirən Oxara, məhrumiyyətlərə baxmadan, qorunan ləyaqətin simvoluna çevrilir. Polislərin gəlişi ilə Müştərinin saxta pul kəsən olduğunun üzə çıxması, mənəviyyət mövqeyində durmaq-la maddiyyət qullarını ələ salan müəllif mövqeyini səciyyələndirir.

Fahişəxanayı tərk edən Oxaranın qulluqçu kimi evində çalışdığı varlı tacir Sasae Koxeyunun (Eytaro Sindo) arvadı Ovasenin (Sadako Savamura) xəstəlikdən tökülən saçlarını daramaqla məşğul olması vəziyyəti dəyişir. Sasae Koxeyunun öyrətdiyi pişiyin hesabına Ovaseenin keçəlliyini faş etməklə evdən gedən Oxaranı məbəddə zorlaması şərin miqyasını göstərir. Oxaranın nəhayət ki, xoşbəxt ailə qurub birlikdə yelpik mağazası açdığı əri Yakutini (Dzyukiti Uno) qarətçilərin öldürməsi, dramaturji manea yaradır. Uğursuz talenin qurbanına çevrilən, bədəni əldən-ələ keçməklə küçələrə düşən Oxaranın dünyasını dəyişən atasının yerini tutmaqla anasını yanında görmək istəyən yeniyetmə oğlunun Yesitaka Matsadayranın şərəfinə ləkə gətirməmək naminə gizlənməsi həyatını gələcək naminə qurban verən ananın obrazını yaradır.

“Yaponiyada soyuqqanlıqla qəbul edilən “Fahişə Oxaranın həyatı” filmi 13-cü Venesiya festivalında (1952) Rene Klemanın Fransua Buayenin “Gizli oyunlar” romanı əsasında ekranlaşdırdığı “Ən yaxşı xarici film” kimi “Oskar”a da layiq görülmə “Qadağalı oyunlar” ekran əsərinə güzəştə getməklə Kendzi Midzoqutinin “Gümüş ayı” mükafatı qazanması ilə sərt yapon təhkiyəsinə heyran qalan avropalılar tərəfindən kəşf edilən quruluşçu rejissorun vətəninə kinematografiya liderlərindən birinə çevrilməsi, qadının hüququ ilə yox, taleyi ilə bağlı mövzunun davamına dünya miqyaslı sosial sifariş yaratdı.

Təbib, nasir, şair, Çin ədəbiyyatı mütəxəssisi Akinari Uedanin (1734-1809) romantizm cərəyanına məxsus “Dumanlı ay” silsiləsinə daxil edilən “Qamışlıqda gecələmə” və “İlanların kefi” adlı iki fantastik novellası (1768) əsasında Kendzi Midzoqutinin quruluş verdiyi “Yağışdan sonrakı dumanlı ayın nağılları” filmi (ssenari müəllifləri Yesikata Yeda, Matsutaro Kavaquti. 1953) XVI əsr feodal müharibələrinin insanların həyatındakı dağıdıcı rolunu analogiyasız süjet həllində əks etdirir. Filmin süjeti sevginin, sədaqətin müharibə üzərindəki qalibiyyətini əks etdirən “Qamışlıqda gecələmə”dən, ruhlarla ünsiyyət, bir gəncin mələyə çevrilən əfidən ovsunçunun sayəsində xilasından bəhs edən “İlanların kefi”ndən gəlsə də, sona qədər gizlənən fabulası tənqidi realizm cərəyanının insanı bioloji varlıq kimi göstərən naturalizm istiqamətinə meyilli Gi de Mopassanın “Ordenlə təltifləndi” novellasından götürülür.

Sibata Katsuenin qoşunlarının kəndə hücumu arəfəsində dulusçu Qendzyoronun (Masayuki Mori) hazırladığı qab-qacağı şəhərdə baha qiymətə satmaqla görmədiyi məbləği qazanması mövzusunun açılışına yönələn süjet xəttinə rəvac verir. Qendzyoronun arvadı Miyaqiyə (Kinuye Tanaka) kənd ağsaqqalının məsləhətinə baxmayaraq, tamahkarlığı üzə çıxan dulusçunun ictimai qınağa məhəl qoymadan çoxlu pul qazanmaq eşqinə düşməsi problemin həllinə yönələn hadisələrin zəncirini davam etdirir. Qendzyoronun dostu, qonşusu, digər dulusçu Tobeinin (Eytaro Odzava) isə arvadı Genetini (İkio Savamura), üstəlik sənətini də atıb samuraylıq eşqi ilə şəhərə üz tutması və silah-əlbəse yoxluğu ucbatından geri dönməsi, mövzunu digər süjet xəttində davam etdirir. Beləliklə, Sibatu Katsuenin qoşununun kəndə hücumu ilə əhalinin meşəyə üz tutması fonunda Qendzyoronun qabları yığıldığı sobanın sönməməsi üçün, Tobeinin isə silah, əlbəse əldə etmək üçün həyatlarını təhlükəyə atmaları iki süjeti uğurla birləşdirir. Filmin adını doğrultmaqla yanaşı, kino mütəxəssislərini də heyran qoyan epizodda əsas personajların oturduğu qayıqın, öl-məzliyin simvolu sayılan ayın işıqlandırdığı gölün üzərindəki dumanı yarıb keçməsi filmin strukturundakı irrealiqla reallığın qovşağında yaranacaq hadisələr üçün uğurlu zəmin hazırlayır.

Bazarda dulusçu Qendzyoronun qab-qacağı ilə bərabər özünü də bəyənən varlı, gözəl xanım Vasananın (Matiko Kye) onu öz yanında saxlaması, ilk baxışda melodram üçbucağı yaratsa da, hadisələrin sonrakı inkişaf istiqaməti daha dərin qatlara nüfuz edir. Evli olduğunu, ailəsinə qayıtmaq istədiyini bildirməklə məkanın dəyişməsi, xanım Vasananın vaxtilə öldürülmüş qadının sərgərdan ruhu olduğunu üzə çıxması reallıqla irrealiğin sərhədlərini şəffaflaşdırır. Filmin strukturundakı əsas kişi personajlarından Qendzyoronun ailəsinin güzəranını yaxşılaşdırmaq, arvadı Miyaqiyə bahalı kimano almaq naminə həyatını təhlükəyə atması bağışlansa da, “Arzu okean qədər hüduzsuz olmalıdır” deyən Tobeinin istəkləri imkanlarından hədsiz yüksək olduğuna görə daha sərt cəzalandırılır. Üç fərqli qadın personajından isə yolundan azmış əri Qendzyoronun doğma ocağa, övladının üstünə, peşəsinə qayıtmasına sevinən qayğıkeş Miyaqi, cazibədarlığına, ehtiraslarına görə həyatın cəzalandırdığı Genetini və nəhayət, ruhu belə ev-aile ilə bağlı rahatlığa üstünlük verən xanım Vasananı sosial-məişət əmin-amanlığı kimi eyni həyatı amal birləşdirir. Kendzi Midzaqutinin uşaqlığından yaşadığı dərddli xatirələri – kəsibçılıq ucbatından böyük bacısı Susomonun qeyşalara satılmasının bu filmin də epizoduna çevrilməsi fərdi üslubun açılmasında müstəsna rol oynayır. Belə ki, başqasının öldürdüyü yüksək çinli düşmən zabitinin başını gətirməklə şərəfsiz yolla samuraya çevrilən Tobeinin vaxtını qeyşalar arasında keçirmək istəyərkən arvadı Geneti ilə

rastlaşması şöhrətdən də əhəmiyyətli dəyərlərin itirilməsinin uğurlu bədii həllini ekranda canlandırır. Genetini də götürüb kənddəki evinə qayıdan Tobeinin öz sənətinə – dulusçuluğa qayıtməsi fabulaya işləyən süjeti gündəmə gətirir. Real həyatda vətəndaş müharibəsinə də dağıdılan məbəddən müqəddəs qılıncın oğurlanmasında günahlandırılan, qab-qacaq satışından qazandığı pulları da əlindən alınan Qendzyuronu evində qarşılayan arvadı Miyaqinin də ruh olması irreal süjeti davam etdirir. Ərinin gəlişinə sevinən Miyaqinin oğlu Geneçini atasına təhvil verməsi, insani borcun sona qədər yerinə yetirilməsi cəhdini struktura gətirir. Arvadının hazırladığı xörəyi yeyib sake içən Qendzyuronun daxili rahatlığını tapmaqla oğlunun yanında yuxulması ilə onların üstünü örtüb tikişlə məşğul olan fədakar Miyaqinin “dünyanı sahmana salıb” qeybə çəkilməsi müəllif yozumunun təsvir həllini gücləndirir. Və filmin dramaturji modelində Miyaqinin daşığıcısına çevrildiyi: “Tanrıdan nə qədər az istəsən ona bir o qədər yaxınlaşarsan” ideyası məhz bu epizodla təsdiqlənir. Səhər balaca Geniçiyə baş çəkən kənd ağsaqqalının Qendzyuronun səslədiyi Miyaqinin məğlub əsgərlər tərəfindən öldürüldüyünü bildirməsi reallığa keçid yaradır. Öz həyatındakı məzarından gələn səsi ilə Miyaqinin ölmədiyini, daim ərinin, oğlunun yanında olduğunu bildirməsi reallıqla irrealılığı birləşdirir. Fahişəliyin belə mənəviyyatını korlamadığı qonşu Genetinin gətirdiyi kasadakı xörək payını balaca Geneçinin anasının

məzarı üstünə qoyması, romantizmin təzahürlərindən sayılan keçmişlə bağlı gələcəyi əbədiyyət kontekstində birləşdirən filmi örnəyə çevirir. Beləliklə, uzun illər birgə çalışdığı Kendzi Midzoqutinin fər-di, peşəkar üslubuna yaxından bələd olan ssenariçi Yeda Yesikata həmkarı Saykaku İxara ilə birgə müxtəlif ədəbi mənbələrin süjet-fabula əlaqəsinin tənliyini qurmaqla qadın fədakarlığının mükəmməl bədii həllinin ədəbi materialını verə bildi.

“Qızıl şir”in kimsəyə təqdim olunmadığı 14-cü Venesiya kinofestivalında (1953) müəllifinə ikinci dəfə “Gümüş ayı” mükafatı qazandıran “Yağışdan sonrakı dumanlı ayın nağılları” filmindən sonra kino mütəxəssislərinin rejissoru – Kendzi Midzoqutini Eyzenşteynə bənzətmələri, dövrümüzün Şekspiri, Titsiani, Bethoveni adlandırmaları, İnqmar Berqman, Jan Lyük Qodar, Andrey Tarkovski kimi sənətkarların bu ekran əsərinə vurğunluğunu təbii sayıla bilər. ❖

Ardı var

Aydın Dadaşov,
kinoşünas

MÜTƏFƏKKİR SƏLAHİYYƏTİ:

akademik Azad Mirzəcanzadə dühası

Fikir dənizindən damlalar:

...Xoşbəxtlik irəliyə baxır və oradadır, bədbəxtlik isə haradan gəlibsə ora – keçmişə baxır. Bununla yanaşı keçmişə müraciət müasir mədəniyyətin ümumi qanunlarındanır.

...İnsan üç əsas keyfiyyətə malik olmalıdır: sadəliyə, düzlüyə, əxlaqi saflığa.

...İnsan beyni ən çətin qaladır. İnsan o qalanı fəth etmədən heç bir ideala qovuşa bilməz.

...Adamlar çox vaxt bir-birlərini ona görə başa düşümlər ki, bəziləri ruhən, bəziləri isə cismən yaşayır.

...mərifətli və xeyirxah olmaq lütfkarlığın əsas şərtlərindəndir. Yumşaqlıq və incəlik mərifətlə birləşdikdə insan nəzakətli olur

...Vətənpərvərliklə millətçilik tamamilə fərqli anlayışlardır. Vətənpərvərlik öz ölkəsinə məhəbbət, millətçilik isə digər xalqlara nifrətdir.

...Bütün ömrüm boyu mən öz tənqidçi dostlarımdan çox xeyir görmüşəm, nəinki pərəstişkarlarımdan...

Görkəmli Azərbaycan alimi Azad Mirzəcanzadə barədə yazmaq istədiyim bu məqalənin sərlövhəsindəki “mütəfəkkir səlahiyyəti” ifadəsi təsadüfi deyil. Dünyaca şöhrətli alimin, böyük şəxsiyyətin həyatı və yaradıcılığı haqqında araşdırmalar aparanda bu ifadə heyrdəndən yarandı. Elə bil qeybdən gəldi bu səs...

Kimdir Azad Xəlil oğlu Mirzəcanzadə?

Bunu rəsmi protokol dili ilə ifadə etmək çox asandır: Texniki elmlər doktoru, professor, Azərbaycan Elmlər Akademiyasının həqiqi üzvü, akademik, nəzəri mexanika və neft kimya sahəsində genişmiqyaslı kəşflərin müəllifi, Ali Attestasiya Komissiyasına və Dövlət Elm və Texnika Komitəsinə rəhbərlik edən tələbkar, eyni zamanda istedadlı insanlara bir o qədər qayğıkeş, ciddi, lakin olduqca sadə böyük şəxsiyyət. Azərbaycan və dünya elminə dahiyənə kəşflər bəxş

edən, istedadlı alimlər məktəbi yaradan, özündən sonra zəngin elmi irs qoyan, neft və kimya sahəsində 400-ə yaxın elmi əsərin və 50-dən çox ixtiranın müəllifi...

Yox, axı bu tam deyil! Azad Mirzəcanzadə haqqında rəsmi protokolda sadalanan titulların anlamı onun dühasından dəfələrlə kiçikdir: filosof, tarixçi, təbiətşünas, astronom, dünya və klassik ədəbiyyatın, eləcə də musiqi və təsviri incəsənətin mahir bilicisi, ensiklopedik dünyagörüşə, bir sözlə mütəfəkkir səlahiyyətinə malik Böyük İnsan – akademik Azad Mirzəcanzadə!

Həmcə kiçik bir məqalədə böyük düha sahibinin fikir dənizinə baş vurmaq, əlbəttə mümkünsüzdür. Yalnız o dənizdən bir neçə damla dadmaq, bir daha müasirlərinin xatirəsində yaşayan qiymətli anların istisində isinmək imkanı varsa, nə yaxşı!

**“Azad müəllim
özünü xalqına
əbədi borclu
sanıb”**

**Ziyad Səmədzadə,
akademik**

Azad müəllim çox ağır və məsuliyyətli missiyanı – Elm və Texnika Komitəsinə, Ali Attestasiya Komitəsinə rəhbərliyi prinsipial iş metodu ilə, yüksək tələbkarlıqla həyata keçirib. O, daim axtarışda olub. Biganəlik ona yad idi. Azad müəllim həm də sərt adam kimi tanınırdı, bu da təbiidir. Onun xarakterində məhz sərtlik, polad intizam, prinsipiallıq, dərin zəka vəhdət təşkil edirdi.

“Dövlətə, millətə təmənnəsiz xidmət Mirzəcanzadə dühasının leymotivini təşkil edirdi. Mədən sularından səmərəli istifadə etmək, neft sənayesini tullantısız sənayeyə çevirmək, daimi səmərəlilik yaratmaq onun son dərəcə keyfiyyətli iş üsullarından xəbər verirdi. Bu xüsusiyyət onun çalışdığı bütün sahələrdə öz əksini tapıb.

Azad müəllim özünü xalqına əbədi borclu sayırdı. O, müstəqil Azərbaycan Respublikasının inkişafı üçün son dərəcə vacib olan Ali Attestasiya Komissiyasına rəhbərlik edib və mənə elə gəlir ki, onun fəaliyyətinin ən çətin, ən gərgin, əsəbi vaxtları da bu illərə düşüb. Çünki, hələ də keyfiyyətsiz işlərə görə elmi ad almaq niyyətində olanlara havadarlıq etmək istəyənlər var idi. Azad müəllim bəzən adi etik qaydaları gözləməyən bu kimi “elm adamları” ilə ciddi mübarizə aparmağa məcbur olub.

Bu və ya digər elmin predmetini düzgün müəyyən etmək çox

çətin məsələdir. A. X. Mirzəcanzadə ilk dəfə olaraq Azərbaycanın neft sənayesinin keçid dövründəki istiqamətləri haqqında konseptual mülahizələr söyləmiş, perspektivləri riyazi modellər əsasında müəyyən etmiş, fundamental ideyalar irəli sürmüşdür. Alim böyük Türk Dünyasının artan qüdrətini, gerçəkləşən birliyi sezerək turkdilli dövlətlərin və yarımdövlətlərin neft-qaz ehtiyatlarını, onların müvafiq sahədəki potensial imkanlarını araşdıraraq, perspektivlərin elmi proqnozunu vermişdir.

Böyük alimlər qeyri-adiyi ilə fərqlənirlər. Mən illər boyu bu nurlu sima ilə təmasda olmuşam, onun nə qədər sərt və eyni zamanda daha çox humanist olduğunu yaxşı bilirdim. Azad müəllimlə apardığım söhbətlərdə dəfələrlə müşahidə etmişdim ki, onun musiqimizə, folklorumuza baxışları yüksək milli koloriti ilə fərqlənir. Tez-tez xalq mahnılarımızı zümzümə etməsinin, şerlər söyləməsinin, musiqimizə əsrarəngiz gözəlliklərindən söhbət açmasının şahidi olmuşam. Üzeyir bəyin, Qara Qarayevin, Fikrət Əmirovun, Niyazinin musiqisini, simfonik əsərlərini dinləməkdən doymurdu.

Azad müəllim böyük vətəndaş idi. Xalqın maariflənməsində, əyalətlərdə ziyalılar nəslinin artmasında, elmin inkişaf etdirilməsində onun regional inkişaf konsepsiyası öz bəhrəsini verməkdədir. Onun yaratdığı respublika Ali Attestasiya Komissiyasının Gəncədə, Şəkidə, Lənkəranda, Naxçıvanda müdafiə şuraları indi də uğurla fəaliyyət göstərir. Onun rəhbərliyi və şəxsi iştirakı ilə AAK sadalanan şəhərlərdə səyyar iclaslar keçirib. O, istəyib ki, Azərbaycanın regionları kompleks inkişaf etsin, bu proses tənzimlənsin, bölgələrimizdə yaşayan həmvətənlərin biliklərini zənginləşdirmək üçün yerlərdə də müvafiq şərait təmin olunsun, burada ziyalıların sayı artsın. Yerlərdə nə qədər çox zəka sahibi olarsa, mədəniyyətimiz, elmimiz də bir o qədər inkişaf tapar.

Azad Xəlil oğlu Mirzəcanzadə XX əsrin ən böyük azərbaycanlı alimlərindən biridir. Alimin keçdiyi həyat yoluna, möhtəşəm elmi fəaliyyətinə diqqət etdikdə, onun heyratəmiz təcrübə və biliyinin miqyası, əzəməti göz önünə gəlir. Böyük alimlər həmişə vaxt qıtlığı ilə bağlı problemlərlə rastlaşırlar. Azad müəllim topladığı təcrübə sahəsində zaman amilindən də səmərəli istifadə etməyə həmişə müvəffəq olub. Böyük alim Azad müəllimin əziz xatirəsi həmişə ürəklərdə yaşayacaqdır.

**“Anlada bildimmi?” –
Bu sual zəngin,
dərin insanın
həmişə
dilində idi**

**Qazənfər Paşayev,
filologiya elmləri doktoru, professor**

Görkəmli alimimiz Azad Mirzəcanzadə pedaqoq, alim və şəxsiyyət kimi yüksək mənəvi dəyərlərə malik idi. Bu gün onunla bağlı xatirələri bölüşmək mənim üçün çox xoşdur.

...Moskvada doktorluq işimi müdafiə etdim, professorluq məsələm isə Azərbaycanda alındı. O zaman Azad Mirzəcanzadə Ali Attestasiya Komitəsinin sədri idi. Komissiyanın tədbirinə böyük alimlərimiz dəvət olunmuşdu, hamısı da məni tanıyırdılar. Dedim ki: Azad müəllim, professorluq diplomunu almağımda, elmlər doktoru olmağımda sizin böyük rolunuz olub.

Mən 1957-ci ildə ali məktəbə daxil olanda bizim Xarici Dillər İnstitutu Neft və Kimya İnstitutunun yanında yerləşirdi. Biz tələbələr eşitdik ki, siz doktorluq işini iki dəfə müdafiə etmişiniz. Bu məni təəccübləndirdi və düşündüm ki, mən niyə bir dəfə müdafiə edə bilməyim...

Bir hadisəni də yaxşı xatırlayıram. Elə oldu ki, akademik Bəkir Nəbiyev öz ərizəsilə işdən çıxdı. Azad müəllim onun yerinə məni məsləhət gördü. Əvvəl etirazımı bildirdim. İkinci dəfə institutumuzun direktoru Yaşar Qarayev bu məsələ ilə bağlı məni çağırdı və birlikdə getdik Azad müəllimin evinə. Qapıdan içəri girəndə heyrləndim.

Adamın evində kitabdan başqa heç nə olmazmı? İnanın ki, iki otağı ilə bərabər, mətbəxi də kitabla dolu idi. Ayaqları da olmayan dərin çarpayıda, elə kitabların içində yatırdı. Mən bunu gözlərimlə gördüm...

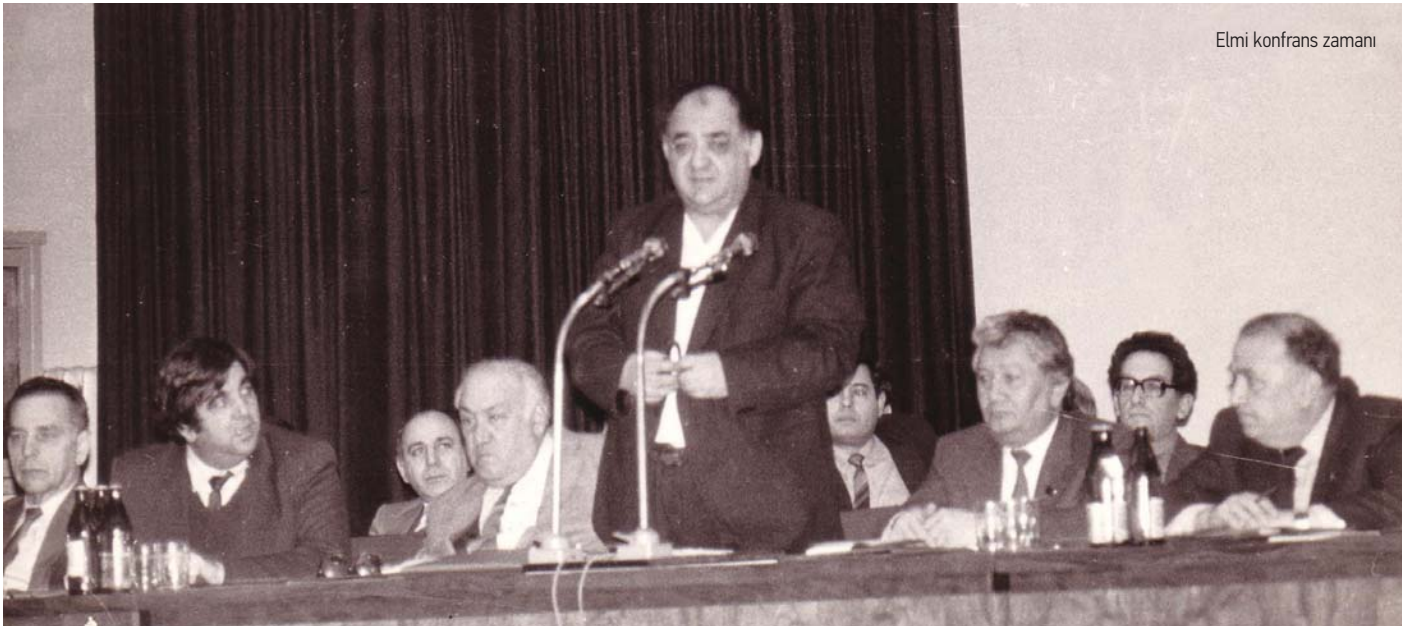
Azad Mirzəcanzadə Azərbaycanda Ali Attestasiya Komitəsinə, sonra Dövlət Elm və Texnika Komitəsinə rəhbərlik edirdi. Heç vaxt rüşvət alan adamla əlaqəsi olmaz, onlara nifrət edərdi.

Görüşümüz zamanı mənə dedi ki, eşitmişəm təmənnəsiz adam-sən, səni instituta sədr qoymaq istəyirəm. Dedim, Azad müəllim, təmənnəsiz olmağına təmənnəsizəm, ancaq mənim mənəvi haqqım yoxdur sədr olam. Səbəbini soruşdu. Dedim orda akademik Kamal Talıbzadə var... Dedi, sən Kamal Talıbzadəni düşünürsən?.. Dedim, hə. Dedi, onda sən onun müavini olacaqsan. Belə də elədik. Nizami adına Ədəbiyyat İnstitutunun Müdafiə Şurasında əvvəl müavin, sonra həmsədr oldum.

Bir neçə dəfə birlikdə məclislərə düşdük. Məclisi həmişə o apardı. Danışığında bir dəfə də olsun, hər hansı bir fikri təkrarladığını görmədim. Bu dərin adamın çox işlətdiyi bir kəlamı vardı: “Anlada bildimmi?”

Yəqin müşahidə etmişiniz, çox böyük elm sahiblərində qəribəliklər olur... Olmuş faktı nəzərinizə çatdırım: Eynşteyn küçədə ayaqyalın gedir. Deyirlər, küçədə ayaqyalın niyə gedirsən? Deyir, kimdi məni tanıyan. İllər keçəndən sonra artıq hamı onu tanıyırdı. Eynşteyn yenə küçədə ayaqyalın gedərkən deyirlər, ay kişi, ayıb deyilmi ayaqyalın gedirsən? Deyir, əşi, onsuz da hamı tanıyır mən kiməm. Azad Mirzəcanzadə də belə bir adam idi. Həddən artıq təvazökar, həddən artıq elmə və xalqına vurğun, tarixin yetirdiyi şəxsiyyət, böyük ziyalı, zəngin bir məbəd, xəzinə... Hamısını apardı özü ilə. Bu böyük təfəkkür sahibi hələ təzə başlayırdı özü üçün işləməyə. Onun neft və kimya sahəsində, Xəzərdəki qurğu işlərində o qədər böyük kəşfləri olub ki, indi bu dəqiqə ondan istifadə edirlər.

Azad Xəlil oğlu Mirzəcanzadə 78 yaşında vəfat etdi. Amma o ölməyib, bizim qəlbimizdə, bütün elm adamlarının, onu sevənlərin qəlbində bir şəxsiyyət kimi yaşayır.

Elmi konfrans zamanı

**“Haqq, ədalət,
bilik” onun
prinsipi idi**

**Teymur Bünyadov,
akademik**

Azad Mirzəcanzadə sovetlər birliyinin ən tanınmış, ön sırada gədən alimlərindən idi. Xalqımız fəxr edə bilər ki, Azad Mirzəcanzadə kimi bir oğulu bəşəriyyətə bəxş edib. Azad müəllim son dərəcə ensiklopedik biliyə, geniş erudisiyaya, güclü məntiqə və həddindən arıq müşahidə qabiliyyətinə malik bir alim idi.

“Azad Mirzəcanzadə alim olduğu qədər də, yüzlərlə, minlərlə tələbəni xoş gələcəyə uğurlayan bir müəllim idi. Eradan əvvəl IV əsrdə yaşamış Platon deyir ki, valideynlərim məni göydən yerə endirdi, müəllimlərim isə yerdən göyə qaldırdı. Bu sözləri həmişə Azad müəllim də deyirdi.

P.S. Balkə də təcrübəli jurnalistlər məni daha yaxşı başa düşər. Bəzən mövzu adamı alıb aparanda hər şeyi, eləcə də yazıya nöqtə qoymağı da unudursan. Azad Mirzəcanzadə şəxsiyyətini və dühasını bütövlüklə qələmə almaq kiçik bir məqalənin işi deyil. Adama elə gəlir ki, ayrılmaq istəmədiyin qəhrəmanını oxucuya istədiyin qədər təqdim edə bilmədin. Bu an yalnız bir istək adama təsəlli olur – mövzuya qayıtmaq arzusu. Odur ki, akademik Azad Mirzəcanzadə haqqında bu yazımı üç nöqtə ilə bitirirəm... Sağlıq olsun! ❖

Saminə Hidayətqızı

Akademik Azad Mirzəcanzadənin 85 illik yubileyinə həsr olunmuş ADNA tələbələrini 62-ci elmi-texniki konfransında

Heykəltəraş Səid Rüstəmin müstəqillik dövrü yaradıcılığı

Hökümə Səfərli,
Azərbaycan Dövlət Rəssamlıq
Akademiyaşının doktorantı
E-mail: hokumasafarligmail.com

“ Heykəltəraş Səid Rüstəmin müstəqillik dövrü yaradıcılığında monumental əsərlər başlıca yer tutsa da, onun sonradan möhtəşəm abidələri yaratmasını şərtləndirəcək axtarışlarının dəzgah plastikaşından keçdiyi birmənalıdır. Odu ki, onun zəngin yaradıcılığında süjetli kompozisiyalar, o cümlədən də janr əlvanlığı göz qabağındadır

Səid Rüstəmin “Fəryad” (1992), “Son” (1998), “Rəssam”, “Kaman çalan qız” (2000), “Vətən sevgisi” (2009), “İlahi güc”, “Aşıqlar” (2005), “Çiməndən sonra” (2005), “Ehtizaz” (2007) və s. əsərlərində müxtəlif mənə daşıyıcılığına və bu yükə müvafiq hərəkət və plastikaya şahidlik etmək mümkündür. Düşündüklərini daha çox plastika dinamizmində ifadə etməyə üstünlük verən Səid Rüstəm bəzən bunu ilk baxışdan sezilən hərəkətdə, çox vaxt isə daxilə “sıxılmış” halda göstərməyə çalışır. Bu mənada əgər onun “Fəryad” (1992) əsərində kompozisiyanın dinamikliyi özünü aydın göstərsə, “Aşıqlar” (2005), “Çiməndən sonra” (2005) və “Ehtizaz” (2007) adlı kompozisiyalarda obrazların daşdığı nəhayətsiz enerji aşkarlanan plastik tutum ifadə edir... (4, səh. 15).

Müəllifin iç dünyasından qaynaqlanan dəzgah plastikası nümunələri bir qayda olaraq onun yaradıcı ruhunun durumunun göstəricisinə çevrilmişdir və onlar davamlı xarakter daşımaqdadırlar. Çox vaxt belə işlər heykəltəraşın düşüncələri ilə yanaşı, həm də gerçəkliklə tuş gəldiyi üçün onun möhtəşəm əsərlərinin uğuruna təminat rolunu oynayır. Odu ki, o, özünün fərdi yapma manerasına, anı əbədiyə çevirmə qabiliyyətinə dayaq-təkan olan axtarışlarını bu gün də davam etdirməkdədir.

“ Heykəltəraş Səid Rüstəmin Xocalı faciəsinə həsr olunmuş “Fəryad” (1992) əsərinin şaquli biçiminin təsadüfi olmadığını müəllifin ötən əsrin ən amansız qətləminin məzmun tutumuna müvafiq gələ biləcək plastik görkəm verə bilməsi də təsdiqləyir. Belə ki, qəfil yağı təcavüzünə bütün gücü ilə sinə gərən vətənpərvərin dəhşətli ağrıyla sonsuz dözümlün qovşağından göyə ucalan fiqurunda kəskin ittihamın şiddəti duyulmaqdadır...

Xocalı qətləminin bədiiləşdirilməsi heykəltəraşın yaradıcılığında geniş yer tutur. Bunu elə əsərlərinin sayı da təsdiqləyir. Belə ki,

müəllifin bir vətəndaş olaraq ifadə olunan ağrıların bədii görüntüsü, təkcə yuxarıda haqqında söz açdığımız əsərdə deyil, digər dörd əsərində də hiss olunur. Təəssüf ki, çoxdan ərsəyə gətirilən və təsirli bədii tutuma malik olan bu dörd layihə-abidənin heç biri reallaşmayıb, amma inanırıq ki, bunun nə vaxtsa baş tutacağı gün uzaqda deyil. Çünki, Azərbaycanda Xocalı qətləminin miqyasına müvafiq bədii tutumlu abidə qoyulmayıb...

Etiraf edək ki, Azərbaycan xalqının heç vaxt yaddaşından silinməyəcək bu faciənin dəhşətlərinə hamını razı sala biləcək bədii-plastik görkəm vermək elə də asan yaradıcılıq məsələsi deyil. Bununla belə düşünürük ki, Səid Rüstəmin ərsəyə gətirdiyi dörd kompozisiyanın hər birində Xocalı faciəsinin hələ də sızıltı verən ağrılarına ümumi görünüşü və detalları tamaşaçını duyğulandıracaq bədii həll tapılmışdır...

Onlardan birində üst-üstə qalanmış xocalıların obrazları müdafiə istehkamlarının əhatəsində verilmişdir. Burada şəhid olanlar da var, mənfur düşməndən intiqam almaq hissi ilə yaşayanlar da. Onları müxtəlif rakurslarda təqdim edən Səid Rüstəm bununla da abidənin dairəvi baxışına imkan verən nəticə əldə etmişdir. Onları bir araya gətirən heykəltəraş şaquli kompozisiya ilə şərəfli şəhidlik zirvəsinə ucalanların məğrurluq rəmzi kimi qəbul olunan obrazlarını yarada bilmişdir...

İkinci kompozisiyada isə istehkamlar tək ana obrazını əhatələmişdir. İşıqlı fonda ana fiquru və onun üzərindən “asılmış” kimi görünən istehkamlar cəlbedici görüntü yaratmışdır. Munis ana kədərli ilə sərt istehkamların yaratdığı təzad doğrudan da çox təsirli bədii-psixoloji tutumdur...

Digər bir layihə-abidə isə orijinal təqdimatı ilə diqqət çəkir. Belə ki, burada müəllif kompozisiyaya Xocalıdakı yarıuçuq tikilinin bir hissəsini daxil etməklə abidəyə məkandan qaynaqlanan əlavə təsir gücü verməyə nail olmuşdur. Tikilinin tağı arasında görüntüyə gətirilən dörd fiqurun özünəməxsus təqdimatında mənə dolğunluğu duyulur.

Dördüncü kompozisiyada müəllifin faciəyə fərqli münasibəti görünür. Paralanmaqda olan günəşin fonunda təsvir olunan, günəşləri sönməkdə olsa da mübarizədən usanmayan insanların obrazlarında düşməne son nəfəslərinə kimi müqavimət göstərmək istəyi duyulur. Aşağıdan yuxarıya qədər davam edən və forma rəngarəngliyi ilə müşahidə olunan bu ucalıq və ən yüksəkdəki mübarizin səmaya yönəli yumruğu bütün baş verənlərə kəskin etirazı kimi qəbul olunur.

Yaradıcılığını həm Azərbaycanda, həm də qonşu Türkiyədə davam etdirən tanınmış tişə ustası Səid Rüstəmin müstəqillik illərində yaratdığı əsərlərdə hifz olunan ovqat ifadəsinin özünəməxsus plastik görüntüsü vardır. Onun bu heykəllərdə nümayiş etdirdiyi

plastika rəngarəngliyini heç şübhəsiz, Azərbaycan heykəltəraşlığının müasir mərhələsinin inkişafına layiqli töhfə hesab etmək olar. Bu mənada "İbn Sina" (1995), "Son" (1998), "Fateh" (1999), "I Süleyman Qanuni", "Memar Sinan", "Alparslan Türkeş", "Kaman çalan qız", "Rəssam" (2000), "Dədə Qorqud" (2003), "Atatürk" (2005), "Kaman çalan" (2000), "İlahi güc" (2005), "Özümdən qaçış" (2006), "Heydər Əliyev" (2008), "Vətən sevgisi" (2009) və s. xüsusi qeyd etmək lazımdır (1, səh. 7).

Bu əsərlərin bədii həllinin obrazların öz xalqı və bəşəriyyət qarşısında nümayiş etdirdiyi xidmətlərin ifadəsinə yönəldilməsinin həm də tamaşaçı üçün ovqatıyaradıcı forma-biçimdə təqdimatı yəqin ki,

Kaman çalan qız

Vətən sevgisi

Dədə Qorqud

müəllifin iş prosesində qarşısına qoyduğu ən önəmli yaradıcı məsələlərdən olmuşdur.

Döyüş meydanlarında qazandığı uğurlara rəğmən dünyada fateh kimi tanınan II Mehmetin, Osmanlı imperiyasının ərazisini genişləndirən I Süleyman Qanuninin, uzun illər Azərbaycan Respublikasına rəhbərliyi ilə ölkəsini dünyaya tanıtmaya nail olan Heydər Əliyevin, yaratdıqları ilə dünya arxitekturasını zənginləşdirən memar Sinanın, başqalarına əsl millət sevgisi aşılamaq nümunəsi sərgiləyən Alparslan Türkeşin, bütün türk dünyasında mənalı öyüdləri ilə mənaviyyat zirvəsini fəth etmiş Dədə Qorqudun heykəlləri həcm etibarilə zahirən nə qədər kiçik olub dəzgah heykəltəraşlığı tələblərinə cavab versə də, daşıdıqları daxili enerjiyə və bədii-estetik tutumun zənginliyinə görə cəlbedici, bütünlükdə isə çeşidli yaşantı - ovqat daşıyıcısı kimi görünür.

Fateh Sultan Mehmet

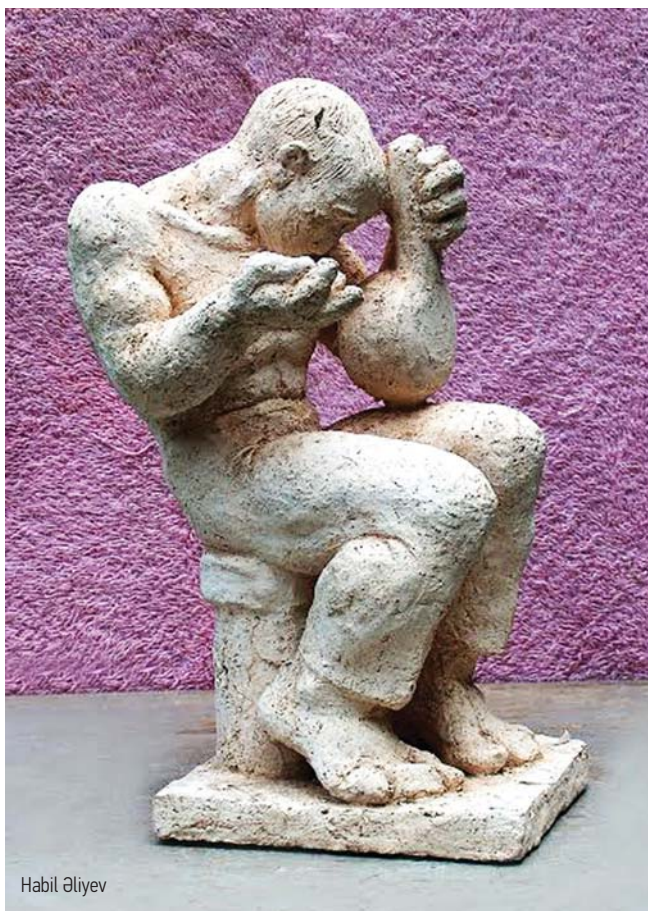
mək, bununla yanaşı onu ətrafı üçün də duyğulandırıcı ovqat qaynağına çevirmək istəyi onun “Rəssam” və “Kaman çalan qız” adlı kiçik ölçülü plastik nümunələrinin başlıca qayəsini təşkil edir. Adları ilə mahiyyət müxtəlifliyini nümayiş etdirən bu plastika nümunələrini birləşdirən məziyyət onların yaradıcılığa bağlı olan mənəvi-psixoloji tutumudur. Qeyd edək ki, Səid Rüstəmin dəzgah heykəltəraşlığı sahəsində uğurlu işlərindən sayıla biləcək “Rəssam” və “Kaman çalan qız” artıq Ankaradakı “Taurus” Ticarət Mərkəzinin qarşısında yer almaqla, paytaxtın bura üz tutan yerli sakinlərinə və xarici qonaqlara estetik zövq verməkdədir (2, səh.46).

Səid Rüstəmin “Vətən sevgisi” əsəri onunla üz-üzə qalanları xəyalən iyirminci yüzilliyin əvvəllərində Türkiyədə müstəqillik uğrunda mübarizənin ağır anlarına qaytarır. Əsərdə müəllif ağsaqqal kişinin ağırlığını unuttuğu mərminin ünvanına vaxtında çatdırılması niyyətini yurdunu müstəqil görmək istəyi ilə qovuşdurduğundan adı vətəndaşın bu Vətən sevgisinin ülviliyinə tamaşaçısını inandırır və onu ruhlandırır. Əli əsalı, çiyini mərmili bu kişinin qətiyyətli addımında torpaqdan mənəvi

“ Müəllifin obrazların qürurverici mənə-məzmun tutumunun mahiyyətini onların fəaliyyətlərində axtarması bu heykəl-kompozisiyaların mənəvi-psixoloji durumundan qaynaqlanan ifadəli siluetlərdən də görünür.

Bu mənada düşüncələrə bələnmiş Dədə Qorqudun əliqopuzlu görüntüsündə, qətiyyətli baxışlarını arzularına doğru yönəldən Heydər Əliyevin qlobus üzərinə qoyulmuş əlində, I Süleyman Qanuninin atın üstündəki inamlı oturuşunda, atlı II Mehmetin əlinin düşmən mövqelərinə tuşlanmış vəziyyətdə, yaradıcı fikirlərini cəmləşdirməyə çalışan Sinanın memar təxəyyülünün növbəti möcüzəsi sayıla biləcək layihəni əlində tutmasında plastik ifadələr kifayət qədər duyulandır.

Belə oxşar məziyyətləri müəllifin digər əsərlərdə də müşahidə etmək mümkündür. Peşəsinin məsuliyyətini hiss etmək, ona vurğunluğunu sərgilə-

Habil Əliyev

Rəssam

güc alması kifayət qədər duyulandır.

Heykəltəraşın ölçü baxımından kiçik, məna-məzmununa görə tamaşaçısını suallar və təzadlı ovqat burulğanına salan əsərləri arasında "İlahi güc" (2005) və "Özümdən qaçış"ın (2006) xüsusi yeri var, desək, yanılmarıq...

Bədii həll baxımından dekorativliyə köklənən və daxili yaşantılarının ekstaz məqamında görüntüyə gətirilən "Özümdən qaçış"ın qəhrəmanı sözün əsl mənasında çox gözlənilməz, yalnız müəllif təxəyyülünün nəticəsi ola biləcək görkəmdədir...Yaydan çıxmış kimi görünən obrazın çöhrəsinin deformasiya olunmuş cizgiləri, onu özündən də qaçmağa məhkum edənlərdən uzaqlaşan fiqurunun qeyri-adi dinamikliyi yəqin ki, kompozisiya qəhrəmanının iç dünyasında baş verənlərin görüntüləridir. Müəllif təfsirində obrazla müqayisədə onun ətrafının çox "kiçildilmiş" – təzadlı təqdim olunmasında müəyyən mənanın gizləndiyi nə qədər ehtimal kimi görünərsə də, bunun həm də ovqat daşıyıcılığına yönəldilməsi qarşılığında onu "qaçış"ı şərtləndirən və bütünlükdə əsərin düşündürücülüüyünü şərtləndirən bədii tapıntı hesab etmək olar... (3, səh. 54)

Səid Rüstəmin "İlahi güc"ündə məna-məzmun daşıyıcısı olan obrazda elə onun forma-biçimindən qaynaqlanan məchulluq kifayət qədər sual doğurandır. Zəhiri cizgilərinə görə onun "özündən qaçan" adamlarla yaxınlığı adi gözlə belə görünəndir. Heykəltəraşın müstəqil mahiyyət daşıyan əksər əsərlərində avtobiografik məqamların mövcudluğunun davamlı şəkli almasının qarşılığında "İlahi güc"ü də hərdənsə bu bədii-psixoloji ənənənin davamı kimi qəbul etmək olar... Aşağı salınmış sol əlində sinəsindən çıxarılmış ürəyini saxlayan və

yuxarı qaldırılmış sağ əli ilə isə ilahi gücü qəbul edən obraz doğrudan da tamaşaçı üçün kifayət qədər suallıdır. Qənaətimizcə, təzadlarla dolu həyatı təkcə özünə tapına və qapana bildiyi emalatxanasında keçməyən heykəltəraşın, həyatda tuş gəldiklərinə tab gətirmək üçün hansı məqamdası "İlahi güc"ə ehtiyacı olmasını nümayiş etdirməsi də həmin küskün anlarının yaşantısıdır...

“Yaradıcılığı kifayət qədər janr və mövzu rəngarəngliyi ilə seçilən Səid Rüstəmin sənət bioqrafiyasında ovqat yaradıcı süjetli relyeflər bütün mənalarda forma-biçim orijinallığına və dərin məna-məzmun tutumuna görə diqqət çəkir. Bu duyulası məna-məzmun dərinliyi bilavasitə plastik görüntünün mənəvi-psixoloji tutumlu ovqat dəyişkənliyi yaradılmasına kökləndiyindən bu təmas seyrçini suallar burulğanına salmaq gücündədir, desək, yanılmarıq.

Bu relyeflər silsiləsini obrazlı şəkildə "həyat hekayətləri" də adlandırmaq olar. Tuncdan hazırlanmış bu silsilədə bəzi məqamlarda qədim tarixə müraciət olsa da, bütünlükdə burada qeyri-real və yaxud da müəllif təxəyyülünün ifadəsi olan heç bir motiv yoxdur. Heykəltəraşın müxtəlif illərdə ərsəyə gətirdiyi "And", "Adəm və Həvva", "Ruhun yoxa çıxması", "İztirab", "Uğur böcəyi", "Ruhlar", "Qara günəş" və s. relyeflərində insani yaşantılara-ovqat müxtəlifliyinə tutulan "bədii güzgü" duyulası fəlsəfi tutuma bələndiyindən hər elementi tamaşaçısını duyğulandırmaq gücündədir... ♦

Ədəbiyyat

1. Z.Əliyev. "Türkiyənin azərbaycanlı heykəltəraşı Səid Rüstəmin yaradıcılıq portreti". "Mədəniyyət" qəzeti . Bakı – 2009.
2. Z.Əliyev, A.Xəlilov. "Azərbaycan İncəsənəti". Bakı – 2011.
3. V.Bağirov. "Azərbaycanda kiçik formalı heykəltəraşlığın inkişafı XX əsr". Bakı – 2004.
4. E.Məsimli. "Heykəlləşən məhəbbət": "Mədəniyyət" qəzeti . Bakı – 2014.

Резюме

Статья посвящена творчеству скульптора Саида Рустама. Отмечается, что хотя монументальные произведения занимали ведущее место в творчестве скульптора периода независимости, они базировались на его станковые работы. Поэтому сюжетные композиции, являющиеся неотъемлемой частью его богатого творчества, отличаются жанровым многообразием. Его работы "Конец" (1998), "Художник" (2000), "Девушка, играющая на кеманче" (2000), "Любовь к родине" (2009), "Божественная сила" (2005), "Влюбленные" (2005), "После купания" (2005) и др. свидетельствуют о гармонии движения и пластике, данными в соответствии со смысловой нагрузкой произведения.

Ключевые слова: станковый, памятник, образ, композиция, пластика.

Summary

In the period of independence creativity of sculptor Said Rustam takes place the main monumental works, necessitate the creation of magnificent monuments in the later occurrence of the search machine is clear plastic.

Therefore, its richness clearly visible in the works topical compositions, including genre is feeling. It is possible to witness in his "Scream" (1992), "The end" (1998), "Artist" (2000), "A girl playing the violin" (2000), " "Patriotism" (2009) , "Divine power" (2005), "Lovers" (2005), "After a bath" (2005), "Vibration" (2007) and so on works different meaning to the carrier and this cargo on the move and plastic.

Key words: bench, statue, image, composition, plastic.

T.QULİYEV VƏ R.HACIYEV YARADICILIĞINDA MÜZİKL JANRI

“ İlk olaraq qeyd edək ki, yaratdıqları nümunələrin fərqli janrlarda olmasına baxmayaraq, parlaq mahnı yaradıcılıqları ilə Azərbaycan xalqının qəlbinə yol tapan T.Quliyev və R.Hacıyev musiqili komediya və operetta janrlarında fəaliyyətə 60-cı illərdən başlamışlar. Hər iki bəstəkarın bu sahədə fəaliyyəti Azərbaycan operetta və musiqili komediyalarının inkişaf istiqamətini dəyişdi. Onların gətirdikləri yeniliklər musiqili komediya və operetta daxilində sevilən janr dəyişikliyinə ilk göstəricisi oldu. Bu qənaətin təsdiqi üçün həmin nümunələrə diqqətlə nəzər yetirmək kifayət edər.

T.Quliyevin “Aktrisa” musiqili komediyası Böyük Vətən müharibəsi illərində (1943) yazılmış, lakin təəssüf ki, partitura, klavir və pyesin librettosu saxlanılmamışdır. Operettanın süjet xəttində də müharibə illərinin əks etdirildiyi, musiqinin lirik başlanğıc ilə seçildiyi, rus xalq-mahnı intonasionaları ilə yaxınlığı, bəstəkarın bu nümunədə İ.Dunayevski və V.Aleksandrovun ənənələrinə əsaslanması məqamları məlumdur (2, səh. 40).

T.Quliyevin məhz 60-cı illərə təsadüf edən iki nümunəsi – “Qızılaxtaranlar” və “Sənin bircə sözün” (hər ikisi lirik məişət komediyaları) əsərləri isə üslub baxımından bir-birinə çox yaxındır. Bununla yanaşı, onları fərqləndirən məqamlar da var. Belə ki, 1960-cı ildə yazılan “Qızılaxtaranlar” tam Ü.Hacıbəyli ənənələrinə əsaslanırsa, 1964-cü ildə ərsəyə gələn “Sənin bircə sözün” operettası artıq bəstəkarın sırf öz üslubunu təcəssüm etdirir. Eyni zamanda, “Qızı-

Pikə Fətullayeva,
Ü.Hacıbəyli adına Bakı Musiqi Akademiyasının dissertantı
E-mail: pikafatullaevamail.ru

laxtaranlar” musiqi dilinə görə xalq-mahnı yaradıcılığına yaxınlığı ilə seçilir. Bunu operettada istifadə edilən, məlum və məşhur xalq mahnı intonasionaları da (Bayatı, “Laçın”, “Hüsnü bağında gəzəsən”) sübut edir. Həmçinin, bəstəkar burada özünün iki məşhur mahnısından – “İlk bahar” və “Badamlı” adlı sevilən nümunələrdən də istifadə etmişdir.

“Sənin bircə sözün”də isə ansambl-xor səhnələrindən geniş istifadə olunmuşdur. Eyni zamanda bəstəkar burada da sitat kimi tanınmış musiqi parçalarından (Dunayevski – “Sirk”, P.Çaykovski – “Yevgeni Onegin”) istifadə edib. Bu məqama T.Quliyev komik effektlərin kəskinliyini artırmaq üçün əl atır. Burada özünün “Zibəydə” mahnısından da istifadə etmiş bəstəkar həmçinin, rəqs intonasionalarına da geniş yer verib. Bütün bunlarla yanaşı, bu nümunədə bəstəkar estrada-caz ritmlərindən də istifadə etməyə başlamışdır ki, artıq bununla da bu janra yeni bir nəfəs yetirilmiş olub.

Bəstəkarın son nümunəsi isə janr üçün tam mənada yenilik hesab olunmalıdır. Belə ki, 1973-cü ildə yazılan “Günaydın, Ella” T.Quliyevin öncəki nümunələrindən çox fərqlənir. Bu fərq özünü bir sıra məqamlarda göstərir. İlk olaraq, sujet xəttində Qərbin siyasi şəraitinin satirik tərəfdən canlandırılması yönündə verilən dramaturji həll üsulu bəstəkara fərqli bir yanaşma tərzini göstərməyə rəvac verdi. Bu məqam əsərin musiqi dilinə də öz təsirini göstərdi. Belə ki, ilk olaraq operetta birbaşa inkişafı olması ilə diqqəti cəlb edir, bir sıra səhnələr (iri nömrələri əks etdirməsinə baxmayaraq) sanki biri digərindən doğur və onu davam etdirir. Maraqlısı odur ki, bəstəkar Amerika koloritini əsərə məhz musiqi dili vasitəsilə daxil etmişdir. Bu məqam əsərin iki nömrəsində diqqəti daha çox cəlb edir. Belə ki, I hissədəki iki qadın səsi üçün yazılan “Vokaliz”də zənci musiqisinin intonasionaları nəzərə çarpırsa, digər belə bir nömrə Ketrinin obrazı ilə bağlıdır və “Məktəb mahnısı”nda onun obrazı önəmli yerlərdən birini tutur. Burada Ketrinin mövzusu caz intonasionaları ilə daha çox seçilir ki, bu da obrazın sərbəst, güclü bir qadın olduğunu xarakterizə edir.

Bütün bunlara baxmayaraq, qeyd etmək lazımdır ki, operettaların və librettoların inkişafının zəifliyi sezsə də, musiqinin melodikliyi, orkestrrovka rəngarəngliyi bu çatışmazlığa o qədər də

diqqət cəlb etmir. Bu baxımdan, bəstəkarın məhz musiqi dilinin gücünü operettalarının sevilməsinə, uğur qazanmasına səbəb olmuşdur.

6 operetta müəllifi olan R.Hacıyevin də bu janr yaradıcılığı məhz 60-cı illərin əvvəllərindən etibarən vüsət almışdır. Həmin operettaları üslub özəllikləri baxımından iki hissəyə bölmək olar.

İlk hissəyə bəstəkarın "Romeo mənim qonşumdur" (1960), "Gülüşünü gizlətmə" (1969), "Ana, mən evlənirəm" (1976) operettaları daxildir. Bu operettaların bir hissəyə daxil edilməsində əsas məqam onlarda lirik başlanğıcın daha güclü olması ilə bağlıdır. Bununla yanaşı, burada seçilən sujet xətti də onları bir-birinə yaxınlaşdırır. Belə ki, burada gənc və yaşlı nəslin həyata müxtəlif baxışları və bu fərqli fikirlərin toqquşması əsas məzmunu təşkil edir. Həmçinin, bu nümunələrdə əsas dramaturji özak məhz mahnılardan ibarətdir. "Romeo mənim qonşumdur" operettasında diqqəti daha çox cəlb edir. Vurğuladığımız məqamın təsdiqi üçün məhz bu operettadan məşhurluq qazanmış "Sevgilim" və "Bakı haqqında mahnı" adlı nömrələrin adını çəkmək kifayət edər.

Digər iki operettada isə bəstəkar estrada yazı üslubu ilə ənənəvi folklorun sintezinə nail olmuşdur. Eyni zamanda, burada balet və rəqs səhnələrinin istifadəsi də diqqəti cəlb edən məqamlardandır. İlk operettaya balet divertimentinin daxil edilməsi sujet xəttindən kənar təəssürat yaratsa da, bu, "Gülüşünü gizlətmə"də daha uğurlu oldu. "Ana, mən evlənirəm"də isə estrada və milli rəqs ritmlərinin rəngarəngliyi daha qabarıq duyulur.

Adları çəkilən bu üç nümunə sırasında "Gülüşünü gizlətmə" mövzumuza aidiyyəti baxımından daha böyük maraq doğurur. Araşdırıcı E.Mirzoyevanın "Rauf Hacıyev" adlı monoqrafiyasında da bu məqama toxunulmuşdur: "Bu operettanın şən olması, musiqisinin gözəlliyi, səslənməsinin müasirliyi və həmçinin tamaşanın məzmunu baxımından müxtəlif səhnə həlli yaratmasına - yəni, ona həm tamaşa, həm musiqili revyu və həmçinin müzikli kimi yanaşılmasına imkan yaradır" (3. səh, 88).

Lakin bəstəkarın növbəti üç operettası bir qədər fərqli aspektdədir. Bunlar – "Kuba – mənim məhəbbətim" (1963), "Dördüncü fəqərə" (1974) və "Yolayıcı" (1982) adlı parlaq nümunələrdir.

İlk olaraq qeyd etmək lazımdır ki, "Kuba - mənim məhəbbətim" və "Yolayıcı" operettaları qəhrəmani mövzunu əks etdirir. Onları birləşdirən də məhz bu cəhətdir. Ümumilikdə, R.Hacıyev məhz ilk Azərbaycan bəstəkarıdır ki, bu janrdə qəhrəmani sujetə müraciət etmişdir. Bununla bəham, bu nümunələri bir-birindən fərqləndirən cəhətlər də var.

"Kuba – mənim məhəbbətim" operettası Kuba xalqının azadlıq uğrunda mübarizəsinə həsr olunmuşdur və təbii ki, bu əsərdə Kuba folkloru və koloriti üstünlük təşkil edir. Sujet xəttində olan üç əsas istiqamətin (qəhrəmani, lirik və satirik) inkişaf etdirilməsi isə musiqinin dramaturji həlli yönümündə (musiqi dilində də) özünəməxsus təzahürünü tapmışdır. Eyni zamanda, operettada leytmotivlər çox böyük önəm kəsb edərək sujet xəttinin üç istiqaməti ilə bütövləşir.

Rauf Hacıyev

Qeyd etmək lazımdır ki, bu operettada iki əsas baş qəhrəman var: bir tərəfdə Deliya və Raul, digər tərəfdə isə Kuba xalqı. Ümumilikdə, operettada kütləvi səhnələrə – ansambl, xor və rəqslərə daha çox yer ayrılıb.

“Bəstəkar bu operettada da balet və rəqs səhnələrindən geniş istifadə etmişdir. Lakin, burada rəqs səhnələri əsərin dramaturgiyası ilə sıx bağlıdır və hətta, demək olar, onun ayrılmaz hissəsidir. Bu, bir növ, Kuba xalqını təcəssüm etdirən elementlərdən biridir. Ümumilikdə Kuba folkloru və koloritinin rəngarəngliyi, ritmik quruluşu qeyd edilən rəqs səhnələrinin dramaturji xətti ilə yanaşı inkişaf etməsinə şərait yaratmışdır.

“Yolayıcı” operettası isə Azərbaycanın inqilabi dönməni və bu dövrün sadə insanların həyatını təcəssüm etdirir. Qeyd etmək lazımdır ki, bəstəkar burada da sujet xəttini 4 istiqamətdə açmışdır – qəhrəmani, lirik, komik və qrotesk. Qəhrəmani xətt öz əsasını Əhməddən, lirik xətt Zümrüd, Qüdrət, Anuş və Əhməddən, komik xətt Qasto, qrotesk xətt isə Braun və Mir-Həsən obrazlarından götürür. Operettanın girişi də çox maraqlıdır. Belə ki, uvertürada eşitməyə alışdığımız əsərin əsas mövzularının qısa təqdimatı əvəzinə, bəstəkar sanki şəhərin ümumi görünüş mənzərəsinə, müxtəlif səslərin ümumi toplusu ilə (azan, zavod və fabrikin səsi, şarmançının mahnısı və s.) nail olmuşdur. R.Hacıyev bu nümunədə operetta janrının bir çox formalarından (mahnı, arioso, duet, kuplet, kvartet, sekstet, xor) istifadə etmişdir. Eyni zamanda, bəstəkar, burada da rəqslərə (polka, kankan, milli rəqslər) geniş yer verib. Məhz bu kimi forma

zənginliyi əsərdə tam bitkinlik təəssüratını yaradır və operettanın irihəcmliyiənin əsas göstəricisinə çevrilir. Əsərin dramaturji inkişafı isə estrada mahnı janrından geniş istifadə etməyə şərait yaradır. Bununla bəhəm, Azərbaycan folkloru ilə bağlılıq da müxtəlif nömrələrdə özünü büruzə verməkdədir.

“Bəstəkarın “Dördüncü fəqərə” adlı son operettası isə bu janrın tamamilə yeni bir nümunəsini özündə təcəssüm etdirir. Belə ki, bu, teatr incəsənətində yeni mövzunu – politik satiranı müəyyən etdi (3, səh. 89). Lakin, burada yenilik yalnız bununla bitmir. Belə ki, operetta öz quruluşuna görə də bu janr üçün qeyri-standart qəbul olundu. Məhz məzmunun parlaqlığı və dinamikası operetta janrının dramaturji həllini bir qədər dəyişib və nəticədə, bəstəkar əsəri revyu janrına yaxınlaşdırıb.

Bu məqam, eyni zamanda, əsərin musiqili dramaturji həlli üsulu da öz təsirini göstərib. Estrada və caz üslublarının vəhdəti, rəngarəng mahnı və rəqslərin növbələşməsi bu nümunədə hətta musiqi cizgilərini də görməyə rəvac verir. Belə ki, bəstəkar burada cazın müxtəlif ritmik quruluşlarından və janrlarından istifadə etmişdir (bl-yuz, Səfil – hobbolarla görüş səhnəsi, rəqstaym, Çarlzın mövzusu. Bu məqam isə təsadüfi seçilməmişdir. Sujet xətti Avropalı jurnalistin Amerikada başına gələn hadisələri əks etdirir və bəstəkar da məhz məzmunu uyğun olaraq bu üslubdan istifadə edir. Lakin buna baxmayaraq məhz baş qəhrəman – Cerri Finnin simasında, əsərdən (xüsusən ilk səhnədə) Avropa musiqi çalarları da duyulmaqdadır. Sanki bəstəkar bununla iki mədəniyyəti qarşı-qarşıya qoyur.

Ümumiyyətlə, əsərdə (səhnələrin tez-tez dəyişməsinə baxmayaraq) tam bitkinliyin olduğunu görməmək mümkün deyil. Bu baxımdan o, birbaşa inkişafı seçilmir və onların hər biri ayrı-ayrılıqda tamamlanmış bir səhnə nömrəsidir. Lakin bu məqam rəngarənglik təəssüratını yaratdığı üçün dinləyicinin diqqətini tam mənada cəlb edir.

“Digər operettalarında olduğu kimi, bəstəkar burada da rəqs səhnələrinə böyük önəm vermişdir. Bu dəfə xoreoqrafiya dramaturji planın sərbəst bir hissəsini təşkil edərək daha müstəqil inkişaf xətti ilə göstərilmişdir. Burada olan miniatur xoreoqrafik səhnələr və milli rəqslərin dinamikliyi əsas qəhrəmanların mövzuları ilə bərabər səviyyədə inkişaf edərək parlaq, rəngarəng nömrələrin təsir gücünü daha da artırır.

Bu üç operettanı Azərbaycan musiqi mədəniyyəti üçün janrın yeni mərhələsi kimi qəbul etmək olar. Çünki, R.Hacıyev bu operettalarda ilk dəfə olaraq qəbul olunmuş standartlardan uzaqlaşa bilmişdir. Artıq yuxarıdakı qeydlərdən də göründüyü kimi, bu janrdan olan ilk (“Romeo mənim qonşumdur”) nümunəsindən etibarən sırf operetta janrının quruluş çərçivəsini genişləndirməyə çalışması və buna görə balet divertismentlərindən istifadə etməsi çox maraqlı doğurur (3. səh. 78). Eyni zamanda bəstəkarın məhz son operettasında o dövr

üçün yeni hesab olunan caz intonasiyalarından istifadə, son nümunədə ilk dəfə olaraq Qərb yönümlü süjet xətti, orkestrləşdirmənin səlisliyi, xoreoqrafiyanın rəngarəngliyi, estrada musiqisinin parlaq çalarları bu janrın artıq ilk transformasiyasının göstəricisi idi.

Beləliklə, hər iki bəstəkarın operetta yaradıcılıqlarının son nümunələrində baş verən transformasiyanı, sırf janrın çərçivəsindən uzaqlaşmanı görməmək mümkün deyil. Yuxarıda qeyd edilən məqamlar bunları bir daha sübut edir. Lakin, bu nümunələr sırasında janrdan uzaqlaşma yalnız bir sıra fərqləndirici cəhətlərdə görünürsə, məhz T.Quliyevin "Günaydın, Ella" və R.Hacıyevin "Dördüncü fəqərə" adlı nümunələrində müziklə tam yaxınlaşma baş verir. Belə ki, on-

ların fərqli sujet xətti, sujet xətti ilə həmahəng olan parlaq xoreoqrafik səhnələr, estrada və caz üslubundan geniş istifadə, rəngarəng orkestrləşdirmə, birbaşa inkişaf ("Günaydın, Ella"), dinamik inkişaf və tamamlanmış, bitkin nömrələrdən ibarət səhnə quruluşu ("Dördüncü fəqərə") bu iki nümunəni digər operettalardan əsaslı surətdə fərqləndirir. Məhz bu xüsusiyyətlər bizə, T.Quliyev və R.Hacıyev yaradıcılığından etibarən müzikl janrının cizgilərini artıq əsaslı şəkildə görməyə rəvac verir. ♦

Mədəniyyət.AZ

Ədəbiyyat

1. Э.Аббасова. "Оперы и музыкальные комедии Уз.Гаджибекова". Баку – 1961.
2. З.Бакыханова. "Тофик Кулиев". Баку – 1979.
3. Э.Мирзоева. "Рауф Гаджиев". "Советский композитор". Москва – 1988.
4. Э.Кампус. "О мюзикле". Ленинград – 1983.

Резюме

В предлагаемой статье представлено опереточное творчество Т.Кулиева и Р.Гаджиева. Созданные ими оперетты в 70-ые годы по своим стилистическим данным были весьма нестандартными для своего времени. Впервые оба композитора расширили значение оперетты и приблизили её к жанру мюзикла.

Ключевые слова: статья, оперетта, жанр, мюзикл.

Summary

Introduced article includes T.Quliyev and R.Hajiyev operetta creations. Because in 70s operettas - created by these authors were not in usual style. Firstly, these authors widened importance of operetta and made it close to genre named musical.

Key words: article, operetta, genre, musical.

İSMAYIL HACIBƏYOVUN FORTEPIANO VƏ FLEYTA ÜÇÜN İŞLƏMƏLƏRİ

Məhəmməd Vəliyev,
Üzeyir Hacıbəyli adına
Bakı Musiqi Akademiyasının doktorantı
Email: max-sslist.ru

Azərbaycan bəstəkarlıq məktəbinin layiqli davamçılarından olan İsmayıl Hacıbəyov dahi Üzeyir bəyin təməlini qoyduğu Hacıbəyovlar dinastiyası bəstəkarlarının sonuncusu olaraq qüdrətli Qarayev məktəbinin də layiqli təmsilçisi olmuşdur. İ.Hacıbəyovun yaradıcılığını tədqiq edib, simfonik, kamera-instrumental musiqisini təhlil edərkən biz bu qənaətə gəldik ki, orkestri çox gözəl bilən bəstəkar alətlərdən üçünü daha çox sevmiş və bu alətlərə daha tez-tez müraciət etmişdir. Bu, fortepiano, skripka və fleyta alətləridir. Əvvəlcə bəstəkarın 2 fortepiano işləməsinə nəzər salaq

Ü.Hacıbəylinin “Koroğlu” operasına uvertüranın fortepiano üçün işləməsi çox uğurlu alınmışdır. Bu işləmə görkəmli bəstəkar F.Əlizadənin sifarişi ilə yazılmış, əsərin ilk ifaçısı görkəmli pianoçu Ülviyyə Hacıbəyova olmuşdur. Bəstəkar bu əsər üzərində işləyərkən onu narahat edən bir çox məsələlər üzərində düşünmüşdür. Əvvəla, uşaqlıqdan bəstəkara doğma olan bu əsər heç vaxt fortepiano məcrasına yönəldilməmişdi və o, bütün orkestr səslənməsinin gözəlliyini, əzəmətini fortepianoda, təsvir və tətbiq etməli idi. İ.Hacıbəyovun qarşısında, həm də bir amal da dururdu ki, o da Niyazi interpertasiyasının fortepianoda vəsfı idi.

Ümumiyyətlə, işləmə çox çətin mövzu və tapşırıqdır, həm zərb alətlərini, tar və simli alətləri fortepianoda təsvir etmək böyük məharət tələb edir. Hər bir fraqmenti, intervalı real səslə tutuşdurmaq, bununla da fortepiano fakturasını notların zəruri bolluğu ilə tamam-lamaq vacibdir.

Ümumiyyətlə, nəfəs alətləri orkestrində frazanın simlilərdə təkararı və əksinə, fortepiano işlənməsində səslənməyə bilər və işlənmədəki yeni frazalar, tessituraların dəyişməsi də bununla bağlıdır. Lakin uvertürə elə məharətlə işlənməlidir ki, çoxdan alışıdığımız, əzbər bildiyimiz məşhur Üzeyir bəy musiqisinin ümumi əzəmətinə xələl gəlməsin.

Nümunə:

Bu nümunədə sol əldəki yeni frazalar, sağdakı forşlaqlar tarı xatırladır və bəstəkar bu imtahanın öhdəsindən çox məharətlə gəlmişdir.

Əzəmətli kodadakı akkordlar da böyük professionalılıqla nəzəri cəlb edir və işləmə tam orkestr ifası təəssüratı yaradır.

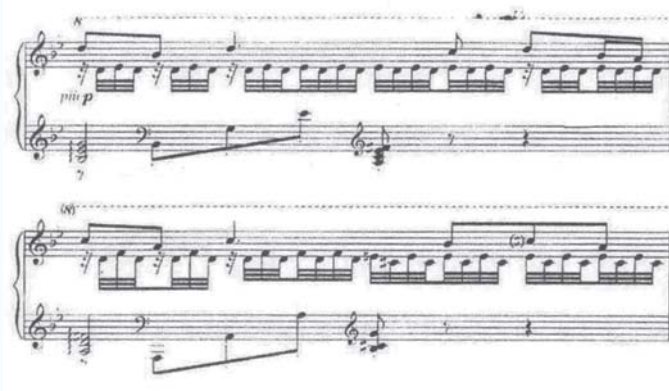
Nümunə:

Bəstəkarın fortepiano üçün digər işləməsi Soltan Hacıbəyovun "Gülşən" baletindən Adajiodur. Bu əsərin də ilk ifaçısı Ü.Hacıbəyova olmuşdur.

Bu işləmədə isə bəstəkar "Koroğlu"dakı çox çətin vəzifələrlə qarşılaşmamış, rəngarəng S.Hacıbəyov orkestrrovkasını fortepianoya köçürərkən, artıq təcrübəyə yiyələnmişdir. Adajionun ortasındakı parçalarda fortepianonun texniki imkanlarını, fakturasını çox ustalıqla mürəkkəbləşdirərək öz pianoçu sənətini "işə salmış" və bu vəzifəsinin də öhdəsindən bacarıqla gəlmişdir.

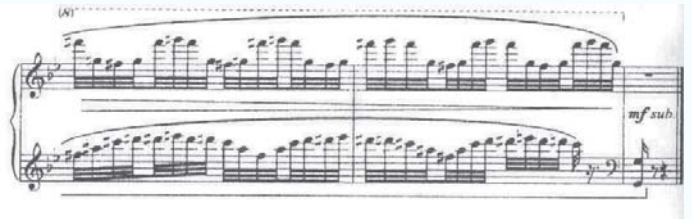
Nümunə:

Apofeoza finalda bəstəkar akkordları çox ustalıqla mürəkkəbləşdirib zənginləşdirmiş, əsl orkestr effekti yarada bilmişdir.

Adajionun sonu çox maraqlı bitir. Bəstəkar 32-liklərdən məharətlə istifadə edərək həm simlilərin, həm qlissandoların təsvirini verə bilmiş və son güclü oktava ilə dramaturji gərginliyi daha da artırmışdır.

Nümunə:

İşləmə sahəsində İsmayıl Hacıbəyovun digər maraqlı nümunələri fleyta üçün nəzərdə tutulmuşdur. Bu nümunələri İ.Hacıbəyov professor, görkəmli fleytaçı Ə.İskəndərovla birgə işləmişdir. Bu 1978-ci ilə təsadüf edir.

Haqqında danışdığımız əsər fleyta və fortepiano üçün "Segah" əsəridir. Bu əsərin fleyta partiyasını Ə.İskəndərov yazmış, ümumi işlənməsi isə İ.Hacıbəyovun üzərinə düşmüşdür. Forteplano partiyası və ümumiyyətlə, əsər ürəyayatımlıdır və texniki cəhətdən çox da çətinlik yaratmır. Sadə faktura ilə başlayan əsər get-gedə bir qədər mürəkkəbləşərək forşlaq və onaltılıqlarla zənginləşir. Milli kolorit çox aydın nəzərəçarparaq həm də klassik nümunəvi təsəvvür yaradır.

Tədris üçün çox yararlı olan bu sənət nümunəsi şagirdlərin, xüsusən, fleytaçıların ustalıqlarının, texnikasının artmasında ikitərəfli, mühüm rol oynayır. Qeyd etmək istərdik ki, İ.Hacıbəyov fleyta üçün Ə.İskəndərovla birgə həm də "Özbək rəqsi" pyesini də bu prinsiplərə uyğun olaraq işləmişdir. Bəstəkarın yaradıcılığında skripka üçün işləmələr də mövcuddur. Bu skripkaçılar ansambli üçün Bethovenin əsərlərinin işləməsi idi. Təəssüf ki, bu barədə məlumat vermək mümkün deyil. (4, səh. 15)

İ.Hacıbəyov öz yaradıcılığında Üzeyir bəy musiqisinə bir daha müraciət etmiş, "Arazbarı" və "Aşıqsayağı" əsərlərini fortepiano kvinteti üçün işləmiş və özü ifa edərək Moskvada vala yazdırmışdır. Sonralar İ.Hacıbəyovun işlədiyi Üzeyir bəyin "Arazbarı"sı Ülviyyə Hacıbəyova və Azərbaycan Dövlət Simli Kvartetinin ifasında Ülviyyə

Hacıbəyovanın "Azərbaycan bəstəkarlarının əsərlərinin antologiyası" proyektində diskə yazılmışdır.

Təmali dahi Üzeyir bəy tərəfindən qoyulmuş Hacıbəyovlar nəslinin sonuncu nümayəndəsi İsmayıl Hacıbəyovun yaradıcılığında neoklassisizm xüsusi yer tutmuş və böyük əhəmiyyətə malikdir.

Dahi Üzeyir bəyin nəslinin nümayəndəsi, böyük bəstəkar Soltan Hacıbəyovun övladı olmaq səadəti ona nəsib olmuş, kiçik yaşlarından onun musiqisi və dünya klassiklərinin əsərlərini dinləyərək böyüyüb boya-başa çatmışdır.

Yaradıcılıq taleyinin növbəti uğuru isə əvəzlənməz müəllimi, böyük bəstəkar Qara Qarayevlə bağlı olmuşdur. Elə bu cəhətlərə nəzər salmaq kifayətdir ki, erkən yaradıcılığında bəstəkar "Paqanini mövzusuna variasiyalar" kimi sanballı fortepiano əsərinin müəllifi olmuşdur.

Fortepiano musiqisində bəstəkar məcmuə xarakterli nümunələr yaratmışdır. "Vatto ruhlu eskizlər", "Albomdan səhifələr", "Üç idilliyə" buna gözəl misaldır.

Orkestr üçün yazılmış əsərlərdə bəstəkar bu janrlara müraciət etmişdir – simfonik orkestri üçün "Uvertüra". Konsert (kamera orkestri üçün "Konsertino"), Rapsodiya (fortepiano və orkestr üçün "Cəngi" rapsodiyası), Konsertştük (fleyta və orkestr üçün "Konsertştük"), Süita (Uşaq lövhələri simfonik süitasi), Fantaziya ("Naxışlar" simfonik feeriyası).

Bəstəkarın melodik dili çox rəngarəng və müxtəlifdir. Onun yaradıcılıq zirvələrini, lirik ilahi intonasiyalarını, bu intonasiyaların zirvələrinin çoxluğunu inkar etmək olmaz. Bəstəkarın əsərlərinin milli xüsusiyyətləri orkestr dilinin zənginliyi, gözlənilməyən modulyasiyaları, melodiyanın variasiyalılığı daha çox nəzərə çarpır. Onun melodiya özü geniş nəfəsi, gözəlliyi, lirizmi ilə seçilir. Bəstəkarın analoqu olmayan "Üç idilliyası", coşub-daşan fantaziya "Cəngi"si, arxaik elementlərlə zəngin "Naxışlar"ı, parlaq, saf, aydın cizgi-

li "Uvertüra"sı, tamamilə yeni səpkili "Segah"ı xatırladan "İstəklər" triosu və s. əsərləri qiymətli nümunələrdir.

İ.Hacıbəyov uşaq musiqisinin ustası kimi xatirimizdə qaldı. Andersenin nağılları əsasında "Uşaq lövhələri", fortepiano üçün "Uşaq albomu" buna gözəl misaldır. Bəstəkarın yaradıcılığında aşiq musiqi elementləri də nəzərdən qaçmır. Bunu "Sevməcə" romansında parlaq misal kimi göstərmək olar.

Onun əsərlərində bir neçə zirvənin ya kulminasiyanın olması və bu zirvələrə doğru dinamik inkişaf xarakterikdir. Bəstəkar polifonik düşüncə tərzinə malik professional sənətkardır. Onun əsərlərinə xas olan ritmik xüsusiyyətlər, çılğınlıq, emosionallıq və dramatizm undulmaz təsir bağışlayır. Bəstəkarın orkestri həm rəngarəng, həm koloritlidir.

İ.Hacıbəyov yaradıcılığında ən çox fortepiano, skripka və fleytaya müraciət etmiş, fleyta və orkestr üçün "Konsertştük" əsəri ona böyük uğur gətirmişdir. Onun yaradıcılığında fleyta yeganə alətdir ki, bəstəkar həm uşaqlar üçün yazılmış pyeslərində ("Özbək rəqsi", "Segah"), kamera-instrumental əsərlərində (fortepiano və fleyta üçün "İstəklər" triosu), həm də simfonik əsərlərində (fleyta və simfonik orkestr üçün "Konsertştük"də) istifadə etmiş və uğur qazanmışdır. Bu əsərlərin taleyi də daha xoş olmuş və onlar xarici ölkələrdə daha çox ifa olunaraq beynəlxalq festivallarda səslənmişlər.

Dünyasını çox tez dəyişən bəstəkar ürəklərdə dərin iz qoymuş, daim ailəsinin ideali olaraq qalmış, müdriklik, zəhmətsevərlik, professionalıq, alicənablıq, bir sözlə, əsl ziyalılıq keyfiyyətlərini özündə parlaq əks etdirən Hacıbəyov kimi xatirələrdə əbədi iz qoyub getmişdir. ❖

Ədəbiyyat

1. "Azərbaycan xalq musiqisi". Oçerklər. "Elm". Bakı – 1981.
2. Z.Dadaşzadə. "Simfoniyanın fəzası". Bakı – 1999.
3. Ü.Hacıbəyov. "Azərbaycan xalq musiqisinin əsasları". "Yazıçı". Bakı – 1956.
4. Ü.Hacıbəyova. "Hacıbəyovların musiqi dünyası". "Oka Ofset". Bakı – 2006.
5. Н.К.Касимова. "На меридианах творчества". "Гянджлик". Баку – 1984.
6. А.О.Кərimli. "Xeyrixah sehbəz". Bakı – 2000.

Резюме

В этой статье рассматриваются переложения Исмаила Гаджибекова для флейты, скрипки, фортепиано. Особенно важно отметить тот факт, что композитор с большим профессионализмом, опытом и знанием оркестровки добивается особого оркестрового звучания.

Ключевые слова: Увертюра, переложение, оркестровка, тембры, сейгях, гармоничное созвучие.

Summary

This article highlights Ismail Hajibeyov's transcriptions for flute, violin and piano. It is especially important to note the fact that the composer with great professionalism and experience of knowledge of orchestrating demonstrated special orchestral sound.

Key words: Overture, arrangement, orchestration, timbres, Segah, the harmony consonance

T.Bakıxanovun “Gənclik” triosu

Rövşən Əmrahov,
Ü.Hacıbəyli adına BMA-nın dissertantı
Email: habishka83mail.ru

Hər bəstəkarın irsində, ən önəmli, mühüm yer tutan, onun yaradıcılıq fəaliyyəti-ni daha dolğun əks etdirən janrlar var. Müəyyən janrlara xüsusi meyil nisbətən daha çox üstünlük verilməsi, əlbəttə, yaradıcı şəxsiyyətin fərdi təşəkkül-inkişaf cəhətlərindən, habelə digər fitri, bədii ünsür və amillərdən asılıdır. XX əsrin gör-kəmli sənətkarları Şostakoviç, Prokofyev, Qarayev yaradıcılıqlarını buna misal göstərmək olar

Bu yazıda tədqiqata cəlb etdiyimiz Tofiq Bakıxanov yaradı-cılığında isə kamera-instrumental janrı xüsusi yer tutur və öz genişliyi, çoxşaxəliliyiylə seçilir. Məlum olduğu kimi, bəstəkar skripka və fortepiano üçün 10, hər birinin sayı 3 olmaq-la - viola və fortepiano, violonçel və fortepiano, fleyta və fortepiano sonatalarının müəllifidir. Bununla yanaşı, onun yaradıcılıq irsində üç trio, kvartet, kvintet poema, Türk ezgileri, Kuzey Kiblis fesilləri, Ku-zey Kiblis süitəsi, Türk rapsodiyası kimi məcmuələr, müxtəlif alətlər üçün pyeslər və folklor işləmələri var.

“T.Bakıxanovun kamera-instrumental əsərləri arasında XX əsrin 70-ci illərində (1971, 1976, 1979) yazdığı üç fortepiano triosu xüsusi qeyd olunmalıdır. Müəllif üs-lubunun yetkinliyi ilə fərqlənən birinci – “Gənclik” trio-sunu yazarkən, Bakıxanov artıq böyük yaradıcılıq təcrü-bəsinə malik olan, bir sıra maraqlı əsərlərin müəllifi idi (balet, simfoniya, konsert, sonatalar və s.). Trionun proqramlı adı əsərə xas olan bədii obrazların istiqamə-tini göstərir. Belə ki, burada, əsasən, dinamik, enerjili, coşqun, sevincli və həyatsevər obrazlar əks olunur.

Belə ki, əsərin müqəddimə hissəsini mövzu-epiqrav funksiyasını daşımaqla bərabər, leytonasiyasını da özündə cəmləşdirir. Baş mövzu müqəddimənin ilkin intonasiyaları (g-d-es-cis) əsasında qurulur. O, həm də öz dinamikliyi, cəsarət və təzyiqliyiylə fərqlənir (baş mövzu skripkanın orta registrində, violonçel və fortepiano uza-dılan səsləri fonunda, g - moll tonallığında keçirilir). Burada, müqə-dimədə olduğu kimi, əsas mövzunun tematizmi iki xanəli ibarələrlə inkişaf edir. Bundan başqa, hər iki mövzunun əsasını T.Bakıxanovun musiqi dilində özünəməxsus “rəmzi” rol oynayan kvinta, triton və kiçik sekunda ardıcılığı təşkil edir.

Əsas mövzunun təkrarı artıq fortepiano partiyasına tapşırılır (simlilərin müşayiətilə) və bu dəfə parlaq virtuozluq və plastik-yün-güllük keyfiyyətlərlə zənginləşir (r.3).

Köməkçi mövzunun fortepiano müşayiətinə də diqqət yetirək. Onun əsasını təkrarlanan ikixanəli ostinato fiqurasiyası təşkil edir. Fiqurasiya isə triton intervalına əsaslanır. Təbii ki, triton öz lad qey-

ri-müəyyənliyiylə obraza maraqlı bir müəmmalıq, sehr çalarları da əlavə edir.

Köməkçi mövzu öncə simlilərdə, sonra isə təkrarən fortepiano səsənir (r.5). Tədricən onun bütün alətlərdə, tutti keçirilməsi musi-qini müəyyən qədər güclü, qüvvətli etsə də, lirik obraz çərçivəsindən kanara çıxarmır.

Ekspozisiya kiçik (6 xanə) sonluq ilə nəticələndirilir (r.7). Simli-lərin nəcib imitasiyaları fortepiano “arfa”sayağı arpedciolu mü-şayiətilə keçirilərək, xülyaçı-xəyalpərəstlik əhval-ruhiyyəsi yaradır. Bunu bəstəkar köməkçi mövzunun transformasiyası vasitəsi ilə (lad və ölçünün dəyişməsi, ritmik şəklın böyüdülməsi və s. ilə) əldə edir. Onun başlanması (Piu mosso) musiqinin inkişafına parlaq təzad gə-tirir. Bu ritmin birdən-birə fəallaşması və sanki “alışması”, tempin sürətlənməsi, ölçünün dəyişməsi (4/4 əvəzinə 2/4) və s. ilə xarakte-rizə olunur. İşlənmənin əsasını köməkçi mövzunun başlanğıcı təş-kil edir. Müşayiətin ostinatoluğu burada musiqi hərəkətinin başlıca - demək olar həlledici stimuluна çevrilir. Onun əsasını isə yenidən triton intervalı təşkil edir.

Fikrimizcə, sonata formasında işlənmə bölümünün belə yığcam-lığı, onun epizod adlandırılmasına daha çox əsas verir. Vurğulayaq ki, burada işlənmə əvəzinə epizodun verilməsi, iki faktorla bağlıdır:

1. İşlənmə əsas mövzuların toqquşmasına yox, əksəriyyətlə, bir emosional obrazın inkişafına həsr olunur;

2. Yuxarıda qeyd olunduğu kimi, ekspozisiyanın giriş, əsas və kö-məkçi mövzuları işlənmə xarakterlidir.

Əsas mövzunun simlilərdən sonra fortepiano unisonunda keçiril-məsi, onun cəsarətli, iradəli obrazını bir daha təsdiq edir. Qeyd edək ki, əsas mövzu, ekspozisiyada olduğu kimi, reprizdə də müəyyən variantlı işlənməyə məruz qalır. Bu, özünü musiqinin metro-ritmik dəyişkənliyində (3/4 - 2/4), tonallıq inkişafının fəallaşmasında və s. kimi cəhətlərdə biruzə verir (r. 9, 10).

Köməkçi mövzu, reprizdə, ekspozisiyada olduğu kimi səsənir (yalnız qısaldılır). Belə ki, burada da o, simlilərin kanonlu imitasiya-ları ilə keçirilir (r.11). Sonluq isə, əksinə, ekspozisiyaya nisbətən da-ha da inkişaf edir, genişlənir (r.12) və bununla da bəstəkar, I hissənin formasının qıraq bölümləri arasında tarazlıq yarada bilir.

Sonluğun əsasını tələsməyən, oxunumlu, lətif və ahəngdar bir

melodiya təşkil edir. O violonçelin yumşaq, məxməri registrində səslənir. Sonluğun fakturası əsasən homofon – harmonik olsa da, bura səsaltı polifoniya elementləri daxil olunur. Belə ki, fortepiano ilə müşayiət olunan violonçel partiyası skripkanın unisonu və ya səsaltıları ilə zənginləşir.

I hissənin axırından əvvəlinə, sanki intonasiya körpüsü atılır. Onu müqəddimənin intonasiyalarına əsaslanan qısa (6 xaneli) yekunedic quruluş tamamlayır. Musiqinin sirli-sehrli səslənməsi burada dramaturji baxımdan müəmmalıq, natamamlıq hissi yaradaraq, inkişafın sonraya keçirilməsini göstərir.

Belə inkişaf yeni bir epizodun, simlilərin “polifonik duetinin” əmələ gəlməsinə gətirib çıxarır (r.5). Ona xas olan:

- 1) yuxarı yönələn pilləli hərəkət;
- 2) ritm kəskinliyi;
- 3) müşayiət edən fortepiano partiyasının ostinatoluğu və s. musiqidə iradə və cəsarət əhval-ruhiyyəsi yaradır.

Obrazın sonrakı inkişafını fortepiano davam etdirir (r.6). Simlilərin cingiltili akkordları ilə müşayiət olunan geniş diapazonlu fortepiano unisonu (üç oktava), musiqini tembr rəngarəngliylə zənginləşdirir.

Belə ki, burada:

1. ansambl fakturasının dolğunluğu və qatılığı;
2. səs diapazonunun genişliyi və həcmi;
3. ritm kəskinliyi və müxtəlifliyi;
4. ansambl fakturasının polifonikləşməsi və simlilərin israrlı unisonları;
5. ştrixlərin virtuosluq həddinə çatdırılması;
6. metrin dəyişkənliyi (4/4 - 3/4 - 2/4);
7. dinamikanın zənginliyi və s. kimi keyfiyyətlər inkişafa qatılır.

Sadələnlər, kulminasiyanın yaranmasında işlənməli inkişafın olduqca böyük əhəmiyyətini nümayiş etdirir (r.7,8).

Hissənin sonundan əvvəlinə intonasiya körpüsü atılır. Belə ki,

simlilərin qısa tamamlayıcı “dialogu” (7 xanə) mövzunun ilkin sekondalı intonasiyasına əsaslanır.

Belə inkişaf partiyaların başlıca və tabe funksiyalara ayrılması – çatınlaşdırır və onların bütövlüklə ansambl həmbəhliliyinə tabe olunmasını sübut edir. Belə ki, skripka partiyasında növbələşən sağ və sol əllərin pizzikatosu çox effektivdir. Bu, T.Bakıxanovun bir çox başqa mövzularına xas olan, triton intonasiyaları əsasında qurulur (r.8). Beləliklə, refrenə müdaxilə olunan yeni əlavələr onun şən və oynaq bayram ab-havasını davam etdirir.

Eyni zamanda skripka və violonçelin müşayiətindəki tembr və ştrix zənginliyi (arko və pizzikato burada bərabər səslənir), mövzunun emosionallığını daha yüksək səviyyəyə qaldırır. Göründüyü kimi, tematik baxımdan dəyişməyən köməkçi mövzu, əsasən tembr, faktura, ştrix transformasiyalarına məruz qalır. Bu, onu yeni cəhətlərlə zənginləşdirərək, refrenin səslənməsinə yaxın edir. Bunu musiqinin 5/8 ölçüsü, müşayiətin ostinatolu hərəkəti və s. göstərir (r.13). Lakin, refrenə yeni, trionun I hissəsinin köməkçi mövzusuna yaxın olan bir melodiya da qatılır. Tezliklə o, refrenin mövzusu ilə bərabər keçirilir. Belə polifonik uyğunlaşma, trio silsiləsinin qıraq hissələrini birləşdirərək, onun bütövlüyünü və ümumiliyini təmin edir. (1, səh.178).

Trionu yekunlaşdıran final kodası virtuoslu və cəldir (r.14). Burada silsilənin müxtəlif mövzuları sürətlə bir-birini əvəz edir: I hissənin işlənmə intonasiyalarına oxşar musiqi fraqmenti, finalın orta epizodunun mövzusu (r.15). Əsər sanki dayandırılmaz, qarşısalınmaz axında iki dəfə keçirilən refrenin effektiv səslənməsi ilə tamamlanır.

T.Bakıxanovun skripka, violonçel və fortepiano üçün “Gənclik” trionu Azərbaycanın konsert estradasında öz layiqli yerini tutmuş, bir çox ifaçıların repertuarını zənginləşdirmiş, Respublika ali və orta ixtisas musiqi məktəblərinin proqramlarına daxil edilmişdir. ♦

Ədəbiyyat

1. H.Əliyeva. “Tofiq Bakıxanovun kamera-instrumental əsərlərində ifaçılıq xüsusiyyətləri”. Bakı – 2004.
2. Л.Мазель. “Строение музыкальных произведений”. “Музыка”. Москва – 1979.
3. Л.Мазель, В.Цуккерман. “Анализ музыкальных произведений”. “Музыка”. Москва – 1967.
4. Музыкальный современник. Сборник статей, выпуск шестой. “Советский композитор”. Москва – 1987.
5. И.В.Способин. “Музыкальная форма”. “Музыка”. Москва – 1980.
6. Музыка республик Закавказья. “Хеловнеба”. Тбилиси – 1975.

Резюме

Тофик Бакиханов принадлежит к старшему поколению азербайджанских композиторов. Он – автор трех трио. Первое из них – “Юношеское”, – написано в 1971 году (для скрипки, виолончели и фортепиано). Программное название произведения наложило отпечаток на его образное содержание, фактуру и драматургию. Трио представляет собой цикл из трех контрастирующих частей, объединенных между собой общностью интонаций. Музыкальный язык трио широко опирается на интонации азербайджанских народных жанров устной традиции (песню, танец и ашугскую музыку).

Ключевые слова: Тофик Бакиханов, фортепианное трио, “Юношеское” трио.

Summary

Tofik Bakikhanov belongs to the elderly generation of Azerbaijani composers. He is the author of 3 trios. The first of them “The Youth” was composed in 1971 (for the violin, the violoncello and the piano). The programme name of the work impressed on its vivid contents, construction and dramaturgy. The trio is a cycle consisting of 3 contrasting parts united by the common intonation. The musical language of the trio is widely based on the intonation of the Azerbaijani folk genres of oral tradition (a song, a dance and ashug music).

Key words: Tofik Bakikhanov, the trio for the piano, the trio “The Youth”.

Demokratiya və siyasi elita problemi

Qərbin sosial-siyasi elmində elitist yanaşma sosial təbəqələşmə nəzəriyyələri sırasında aparıcı yer tutur

Şahin Bağirov,
AMEA Fəlsəfə və Hüquq İnstitutunun aparıcı elmi işçisi,
Siyasi elmlər üzrə fəlsəfə doktoru, dosent
Email: shahin_bagirov66mail.ru

Müasir elitist yanaşmanın digər müasir konsepsiyalarını özündə birləşdirən, elitanın tipologiyası və klassifikasiyası üçün lazım olan növləri aşağıdakı kimi xarakterizə etmək olar:

- elita və onun nümayəndələrinin xüsusiyyət və xarakteri;
- elitanın tərkibində qarşılıqlı münasibət və birlik dərəcələri;
- elitanın kütlələrə münasibətinin metod və xarakteri;
- elitanın cəmiyyətdə rolu;
- elitanın iş metodu və yolları (formalaşması və təchizatı).

XX əsrin 70-80-ci illərində xarici ölkələrdə, xüsusən qərb elmində elita probleminə maraq yenidən artmağa başlayır. Belə ki, "neokonservatorlar" qrupuna daxil olan bir sıra Amerika politoloqları, həmçinin fransız "yeni sağçıların" bəzi nümayəndələrinin çıxışları buna məlum dərəcədə imkan yaradırdı. Elita nəzəriyyələri bütövlükdə hakimiyyət və onun daşıyıcıları ilə bağlı siyasətə aid olduğundan onun təsnifatında "siyasi elita" və yaxud "elita" anlayışının işlənməsi fərqli anlam kəsb etmir. Digər tərəfdən, başqa elita nümayəndələri də dövlət siyasətinin ayrı-ayrı sferalarında fəaliyyətləri ilə bilavasitə, mövcud siyasi kursa xidmət nümayiş etdirirlər. Həm də elita nəzəriyyələrinin özü də məhz siyasi sahədə təsnifləndirildiyindən politologiyada bu anlayış mühüm bir siyasi kateqoriya kimi qəbul olunur. Politologiyada elita öz fəaliyyətində yüksək indeksə malik insanlara aid edilir. "Elita" anlayışı "hakim yuxarılar", "hakim təbəqə", "hakim dairə" mənalarında başa düşülür. Əlbəttə, bu mənada söhbətin siyasi elitadan - hakimiyyət daşıyıcısından getdiyi birmənalı şəkildə öz təsdiqini tapır. Lakin siyasi elita anlayışı hakimiyyət daşıyıcılarına müxalif mövqedə duran, cəmiyyətdə cərəyan edən siyasi proseslərə ciddi təsir edə bilən bir sıra siyasi təsisat təmsilçilərinə də aid olunur. Odur ki, siyasi elitanın hakim elita ilə bərabər

həm də kontrelita ilə (müxalif elita) birlikdə təşkil olunduğu başa düşülür. Bu, eyni zamanda cəmiyyətin siyasi sistemini təşkil edir. (1, səh.17).

Qeyd edək ki, bu nəzəriyyələr XIX-XX əsrlərdə Avropa siyasi fikrinin nəhəng nümayəndələri Qaetano Moska, Vilfredo Pareto, Robert Mihels tərəfindən işlənməyə başlanmışdır. Onlar azlığın cəmiyyətdə aparıcı rolunu xüsusi vurğulayırdılar. V.Pareto bunu "elita" adlandırırdı. Q.Moska isə siyasi sinfin kütlə üzərində idarəçiliyi kimi görürdü. Q.Moskaya görə, üç keyfiyyət siyasi sinfə, elitaya giriş açır. Bu, hərbi, var-dövlət və dindir. O, çox keçmədən dəqiqləşdirdi ki, bu sinif ağıl, qabiliyyət və var-dövlət əsasında yaranmalıdır. Q.Moska təsvir edirdi ki, üç üsul siyasi sinfi möhkəmləndirir və onu canlandırır.

“ Elita nəzəriyyələri bütövlükdə hakimiyyət və onun daşıyıcıları ilə bağlı siyasətə aid olduğundan onun təsnifatında “siyasi elita” və yaxud “elita” anlayışının işlənməsi fərqli anlam kəsb etmir. Digər tərəfdən, başqa elita nümayəndələri də dövlət siyasətinin ayrı-ayrı sferalarında fəaliyyətləri ilə bilavasitə, mövcud siyasi kursa xidmət nümayiş etdirirlər. Həm də elita nəzəriyyələrinin özü də məhz siyasi sahədə təsnifləndirildiyindən politologiyada bu anlayış mühüm bir siyasi kateqoriya kimi qəbul olunur. (4, səh. 28).

XX əsrin 70-80-ci illərində xarici ölkələrdə, xüsusən qərb elmində elita probleminə maraq yenidən artmağa başlayır. Belə ki, "neokonservatorlar" qrupuna daxil olan bir sıra Amerika politoloqları, həmçinin fransız "yeni sağçıların" bəzi nümayəndələrinin çıxışları buna məlum dərəcədə imkan yaradır.

Qərb politologiyasının və siyasi sosiologiyasının "əsas

axını” adlandırılan cərəyanını təşkil edən, özlərinin pozitivist və obyektivist oriyentasiyasını, siyasi və ideoloji qərəzsizliyini vurğulayan politoloqların arasında elitaların öyrənilməsinə maraq daha da artdı. Daha əvvəllər məhz bu cərəyanlardan elitalar nəzəriyyəsinin ən ciddi opponentləri çıxır, məhz bu dairələrdən elitistlərin ünvanına ən kəskin tənqidlər də gəlirdi. Beləliklə, vaxt ötdükcə elitalar probleminə münasibət elmi ictimaiyyətin bu hissəsində də dəyişməyə başladı. “Elita” anlayışı yenidən kifayət qədər geniş elmi dövriyyəyə girdi. O, sadəcə özünə qapanmış “qapalı” siyasi qruplaşmaları ifadə etməyi dayandıraraq, öz məzmununu bir qədər dəyişirdi. İndi “elita” termini hər şeydən daha çox politologiyanın “siyasi rəhbərlik”, “qərarların qəbul olunması mərkəzləri”, “dövlət idarəçiliyinin mərkəzi həlqələri”, “siyasi sistemin idarəedici strukturları” kimi bir sıra anlayışlarının sosioloji ölçüləri üçün xidmət etməkdədir. Odur ki, son illər mətbuatda, elmi ədəbiyyatda çox tez-tez “elita” anlayışı və onun müxtəlif variantları – “iqtisadi elita”, “biznes elita”, “siyasi elita” və s. işlənir.

Adı çəkilən alimlər makiavellist məktəbin nümayəndələri hesab edilirdi və bu məktəb elitaya yanaşmada reallıq baxımından aşağıdakıları təsdiq edirdi:

- istənilən cəmiyyətə elitarlıq xasdır;
- elita xüsusi siyasi və təşkilati keyfiyyətləri ilə xarakterizə olunur. (2, səh.49).

Sonrakı müxtəlif fərqli nəzəri yanaşmalarda isə X.Ortega-i-Qasset, A.Toynbi, Y.A.Şumpeter, K.Mannqeym, Ç.R.Mills, Q.Lassuel və başqaları iştirak etmişlər. Onların da fikirlərindən belə qənaətə gəlmək mümkündür ki, kütlə elitanın hakimiyyət hüququnu və onun legitimliyini tanıyır. Odur ki, elita bir-birini hakimiyyət uğrunda mübarizə zamanı əvəzləyir, çünki heç bir qüvvə hakimiyyəti könüllü təhvil verməyə müncər olunmayıb. Bu baxımdan demokratiyanı seçkilər zamanı hakimiyyət uğrunda mübarizə aparən namizədlərin rəqəbat meydanı hesab etmək mümkündür. Əslində elitanın formalaşması demokratiyanın prinsiplərinə zidd deyil. Məhz bu baxımdan elita hökmranlıqla yox, bilavasitə kütləni seçkilərdə qazandığı könüllü razılıq əsasında idarə etməlidir.

“Müasir dövrdə elita nəzəriyyəsinin müxtəlif istiqamətləri mövcuddur. Elitanın “Dəyər”, “Demokratik elitizm”, “Plüralist elita”, “Solliberal elita nəzəriyyəsi” və s. elitanın müasir nəzəriyyələri hesab olunurlar. Bu nəzəriyyələrin hər biri siyasi əhəmiyyət kəsb etdiyindən siyasi elitanın öyrənilməsi də xüsusi aktuallıq kəsb edir. (3, səh. 54).

Ümumiyyətlə, siyasi elita hakimiyyəti öz əlində cəmləşdirən, cəmiyyət həyatı üçün vacib qərarlar qəbul edən imtiyazlı qrupdur. Müasir cəmiyyətlər daxili ictimai-siyasi

bətni müxtəlif diferensial quruluşlu, amma integrativ siyasi elita ilə xarakterizə olunur. Siyasi elita bütün cəmiyyətlərə və dövlətlərə xasdır. Onun varlığı aşağıdakılarla şərtlənir:

1. İnsanların psixoloji və sosial qeyri-bərabərliyi, onların siyasi həyatda qeyri-bərabər imkanları, istəkləri və fəaliyyətləri;

2. Qanuni əmək bölgüsü, hansı ki, peşəkar əmək tələb edən, əməyin effektivliyini təmin edən şərait kimi;

3. İdarəçiliyin yüksək ictimai əhəmiyyəti və onun stimullaşdırılması;

4. Müxtəlif növlü sosial idarəçiliyin əldə olunması üçün geniş idarəçilik fəaliyyətindən istifadə etmək, məlumdur ki, siyasi idarəçilik əməyi birbaşa dəyər və resursların təyininə asılıdır;

5. Siyasi rəhbərlər üzərində ümumi praktik idarəçiliyin mümkünsüzlüyü;

6. Geniş xalq kütlələrinin siyasi passivliyi, adətən siyasi sferaya aid olmayan həyatı maraqlar. (6, səh.87).

Əgər müxtəlif nöqtəyi-nəzərləri ümumiləşdirsək, onda belə şərh vermək olar ki, siyasi elita elə bir insan qrupudur ki, cəmiyyətdə yüksək vəzifəyə, hakimiyyətə, bu və ya digər sferada aktiv siyasi fəaliyyətə və nüfuza malikdir.

Bu fikirdə iki əsas məsələni qeyd etmək lazımdır. Birincisi, “siyasi elita” və “hakim elita” özündə bilavasitə dövlət işlərində iştirak edən müxtəlif qrupları birləşdirir. Bura siyasi, iqtisadi, hərbi, ideoloji və digər növ elita daxildir. İkincisi, hakim elitanı təşkil edən digər qruplardan fərqli olaraq, siyasi elita bilavasitə siyasi hakimiyyətdə iştirak edir.

Siyasi sistemin inkişafı mərhələsində dövlət orqanları sistemində, siyasi partiyaların və ictimai təşkilatların fəaliyyətinin dəyişməsində cüzi yeniliklər baş verir. Hakimiyyətin strukturlarında və mexanizmlərində həyata keçirilən dəyişikliklər idarə edən qrupların siyasətini yeni səviyyəyə istiqamətləndirir. Eləcə də siyasi sferada xüsusi rol oynayan sabit qruplar – elitalar cəmiyyətdə özünü qabarıq şəkildə təzahür etdirir.

Elitanın seçilməsinin sosial mexanizmləri bilavasitə, ayrı-ayrı elit qrupların ictimai roluna və təsvirinə təsirlə yanaşı, onun ayrı-ayrı nümayəndələrinin tipik simalarını – siyasi liderlərin simalarını da müəyyən edir.

Qeyd olunan hallar siyasi elitanın yerinə yetirdiyi konkret funksiyaların öyrənilməsində vacib hesab olunur. Bu funksiyalar yetərinə çoxdur. Onlardan ən vacibləri: strateji, kommunikativ, təşkilati və integrativdir.

Deyilən funksiyalardan birinci yerdə strateji funksiya durur. Onu mahiyyəti ictimai inkişafı təmin edən siyasi fəaliyyət proqramları, strategiya və taktikalardan hazırlanmasıdır. Burada cəmiyyətin radikal dəyişim tələbatına uyğun yeni ideyalar, strategiyalar, islahatların keçirilməsi üçün konsepsiyalar yaranır. (7, səh.15).

Strateji funksiya tam mənada siyasi elitanın yüksək səviyyəsində, yəni parlamentarilər, nazirlər kabinetinin

üzvləri, ekspertlər, məsləhətçilər, prezident köməkçisi tərəfindən reallaşdırıla bilər.

Strateji elitanın uğurlu şəkildə reallaşdırılması yalnız siyasi kursun hazırlanması zamanı cəlb olunmuş kadrların keyfiyyəti ilə təyin olunmur. Bu, həm də ölkənin ictimai fikrindən və bu fikirlərin siyasi qərarların qəbulundakı əks-solunma vəziyyətindən asılıdır. Şübhəsiz, söhbət siyasi elitanın kommunikativ növündən gedir. Bu növün başlıca məqsədi siyasi proqramlarda əhalinin müxtəlif təbəqəsinin sosial qruplarının maraq və tələbatlarının nə dərəcədə öz əksini tapdığını və praktik fəaliyyətdə reallaşdırıldığını izləməkdir. Bu funksiyanın ən mühüm üstünlüyü müxtəlif sosial cəmiyyətlərin əhvalını görmək və ictimai fikrin müxtəlif həyatı məsələlərə görə dəyişməsinə tez və dəqiq reaksiya göstərməkdir. (5, səh. 37).

Müxtəlif sosial qruplarla sıx əlaqələr yaratmaq məqsədi ilə hər bir ölkədə siyasi elita təmsilçiləri müntəzəm olaraq ölkə daxilində səfərlər təşkil edirlər.

“Siyasi elitanın əsas funksiyalarından biri də təşkilati funksiyadır. Siyasi elita bütün dövrlərdə kütləni təşkilatlandırmaq ehtiyacı hiss etmiş və edəcəkdir. Potensial siyasi elita arasında daha effektiv odur ki, öz proqramının kütlələr tərəfindən dəstəklənməsinə nail olsun.

Qeyd edildiyi kimi “hakim elita” anlayışı, siyasi elita anlayışından daha genişdir. Onu şərtləndirən əsas xüsusiyyətlər cəmiyyətdə yüksək dövlət vəzifələrində, siyasi strukturlarda, iqtisadiyyatda, hərbi komplekslərdə və mədəniyyət sahəsində təmsil olunmasıdır. Çünki birbaşa siyasi idarəçilikdə iştirak etməsə də cəmiyyətin bu hissəsi öz peşəkar sahələrində yüksək göstəricilərə və nailiyyətlərə malikdirlər.

Siyasi elitadan fərqli olaraq, hakim elita özündə iqtisadi, mədəni, ideoloji, elmi, informasiya və hərbi elitanı birləşdirir.

İqtisadi elita iri kapital sahibkarlarını özündə birləşdirən sosial təbəqədir. İqtisadi elitanın qəbul etdiyi qərarlar, insanların həyatına hakimiyyətin verdiyi qərarlardan heç də az təsir göstərmir.

Mədəni elita daha nüfuzlu və tanınmış incəsənət xadimlərini, ədəbiyyat nümayəndələrini, yaradıcı şəxsləri özündə birləşdirir.

Elmi elita intellektual elitanın daha istedadlı hissəsini özündə birləşdirir. Onun rolu elm və texnikanın inkişafı ilə təyin olunur.

Hərbi elita-hakim elitanın əsas hissəsidir. O, cəmiyyətin həyatında və siyasi proseslərdə mühüm rol oynayır. Baxmayaraq ki, hərbi elitaya müstəqil qrup kimi baxılmır, hər halda onun bir hissəsi siyasi elitaya aid olur. Qeyd olunmalıdır ki, siyasi elitanın təsir dərəcəsi siyasi rejimin xarakterindən, ölkənin hərbişəkilənmə səviyyəsindən asılıdır. ♦

Ədəbiyyat

1. В.Ачкасов. Россия как разрушающееся традиционное общество. “Полис +” журнал. Москва – 2001.
2. Г.Ашин, А.Понедельков, В.Игнатов, А.Старостин. Основы политической элитологии: Учебное пособие., Г.Ашин. Правящая элита и общество. Свободная мысль. Москва – 1993.
3. Г.Ашин. Рекрутация элит. “Власть” – 1997.
4. Г.Ашин. Смена элит. Общественные науки и современность. Москва – 1995.
5. Г.Ашин, Современные теории элиты: критический очерк. Международные отношения. Москва – 1985.
6. Л.Гудков. Страх как рамка понимания происходящего. Куда идет Россия? Власть, общество, личность Под общ. ред. Т.Заславской. Москва – 2000.
7. Л.Даймонд. Прошла ли третья волна демократизации? “Полис+” – 1999.

Резюме

В данной статье рассматриваются политологические аспекты функционирования политической элиты и механизмы ее господства в демократических условиях. Предлагается определение понятия “политическая элита”, выделяются ее основные признаки, разрабатывается типология, показывается специфика процессов элитообразования, определяется ее роль в условиях современных демократических обществ и выявляются дальнейшие тенденции развития.

Ключевые слова: Политический процесс, элита, власть, общество, демократия, политические партии, элитизм.

Summary

Functions of the political elite and his activities mechanism is learnt in this article in the democratic condition. Also, features of the process of formation of the conception of political elite, his typologies, Azerbaijan elite are been investigation. Including, tendencies of his role and future activities are defined in the democratic Azerbaijan society.

Keywords: political processes, society, democracy, political party, power, elite, elitism.

XALÇAÇILIQ VƏ TİKMƏ SƏNƏTİNİN QOHUMLUĞU

Bədira Əliyeva

Azərbaycanda xalçaçılıq sənəti ənənəvi sənətdir və onun tarixi çox qədimdir. Əsrlər boyu xalça ustaları bir-birindən fərqli yüzlərlə xalça kompozisiyaları yaratmışlar. Təsadüfi deyildir ki, bu gün Azərbaycan və xarici ölkə muzeylərində xalçalarımızın mindən artıq kompozisiyalarını özündə əks etdirən nümunələri saxlanır. Hətta bu günkü yeni araşdırmalar xalçaların indiyə qədər məlum olmayan kompozisiyalarını üzə çıxarır

Bədira xanım Əliyeva özü Daşkəsəndə anadan olsa da ata və anası əslən Qazax rayonunun yuxarı Əskipara kəndindəndir. Bədira hələ uşaq ikən xalçaçı olmaq istəyirdi. On üç yaşında anası onu Yuxarı Əskiparada yaşayan xalası Pərinin evinə yay tətilinə göndərərək kreslonun üzərində "Karvansara" adlı xalçanın muncuqla tikilmiş nüsxəsini görən Bədira qərara gəlir ki, elə xalça naxışlarını muncuqla toxusun. Onun ilk müəllimi də xalası Pəri olur və ona muncuqla tikmə sənətinin sirlərini öyrədir. Lakin ata-anasının arzusu ilə ali təhsil almaq üçün sənədlərini Gəncə Kənd Təsərrüfatı İnstitutuna verib, oranı əla qiymətlərlə bitirir. On yeddi il Gəncə şəhər Təhsil Şöbəsinə baş mühasib işləyir.

O, sənətə gəlişini belə izah edir:

- Sevdiiyim sənətdən uzaqlaşdığımıza görə qərara gəldim ki, ürəyimdə gəzdirdiyim gənclik, yəni müəllimlik, arzusunu həyata keçirirəm. 1990-cı ildə ali məktəblərə sənəd qəbuluna gecikdiyimə görə sənədlərimi Bakı İqtisadiyyat və Humanitar Kollecinə verib 34 yaşında yüksək balla "rəssam-dizayner" fakültəsinə qəbul oldum. Qiyabi təhsil ala-ala eyni zamanda məktəbdə müəllim vəzifəsində çalışmağa başladım. Nəhayət ki, həm sevdiiyim peşə, həm də sevdiiyim sənətlə məşğul olmağa başladım. 1998-ci ildə ailəliklə Gəncə şəhərindən Bakı şəhərinə köçdük. 2004-cü ildən isə Xırdalan şəhəri 9 sayılı ərəb təmayüllü məktəbdə təsviri sənət üzrə dərs deməyə başladım. Muncuqlu tikmə ilə mütəmadi məşğul oluram. Gecikmiş olsam da, sənətimlə məşğul olmağa başladığım gündən boş qalan vaxtlarımın hamısını bu sənətə həsr etdim. İtirilmiş illərimin yerini doldurmağa çalışdım. Lətif Kərimovun "Azərbaycan xalçası" ad-

lı kitabının I cildindən bəhrələnərək ilk xalça çeşnilərimi muncuqla yaratdım.

Bədira Əliyeva sənətə gəncliyində gələ bilməsə də, son on il ərzində xeyli iş görüb. Bizim onun yaradıcılığında olan ayrı-ayrı xalça kompozisiyalarını, qadın zərgərlik əşyalarını, geyim nümunələrini sənət əsəri adlandıрмаğımız da təsadüfi deyil. Təbii ki, sənət əsəri dedikdə incəsənətdə ən nəfis və nümunə olan əsərlər nəzərdə tutulur. Bədira xanımın yaradıcılığı üçün bu iki kəlmə xarakterikdir. O, bir dizayner kimi nadir zövqə, mənalı rəsmə malikdir. Milli naxışları, onların simbolikasını dərinlən bilməklə bərabər, yaratdığı yeni kompozisiyalarda özünün bədii fantaziyasından tez-tez istifadə edir. Onun yaradıcılığında forma və məzmun vəhdət təşkil edir. Rəng həllinə gəlincə isə Bədira xanımın xalça yaradıcılığında tətbiq etdiyi milli koloritlə yanaşı, müasir dövrün moda tələblərinə uyğun olan əşyaların rəng koloritindəki rəngarənglik və müxtəliflik insanların nəinki zövqünü oxşayır, eyni zamanda xoş emosiya yaradır.

Onun yaradıcılığında əsas material kimi muncuqlardan istifadə edilir. Bu iynənin ucu qədər kiçik olan və xalq arasında "toz muncuq" adlanan muncuqlar, təbii ipəkdən, yüksək gərginliyə davam gətirən incə, tük qədər nazik, elastik saplar və on bir nömrəli "muncuq iynəsi" adlanan iynədən ibarətdir. Məhz bu üç əşya – rəngli muncuqlar, sap və iynə ilə rəssam-dizayner öz əsərlərini yaradır.

Bədirə xanımın yaradıcılığında ön planda Azərbaycan xalçalarını muncuq vasitəsilə canlandırmasıdır. Bu baxımdan 2009-cu ildə yaratdığı "Pirəbədil" adlı Quba xalçası diqqəti cəlb edir. Rəssam-dizayner "Pirəbədil" xalçasının arasahə yerliyini ağ rəngli muncuqlarla tikmiş, onun üzərində olan simmetrik hind quşu, böyük ölçülü monumental qoç buynuzu və həndəsi formalı medalyonu isə daha intensiv və gözəçarpan rənglərdə əks etdirmişdir. Xalçanın yaşıl, qırmızı və tünd qəhvəyi rəngli romb elementlərinin təkrarından yaranan enli haşiyəsi, ümumi kompozisiya həllini həm rəng və həm də naxış cəhətdən məntiqi olaraq tamamlayır.

Ustad sənətkar Bədirə Əliyevanın 2013-cü ildə yaratdığı "Naxçıvan xalçası" rəssam tərəfindən altı ay ərzində işlənmişdir. Uzunluğu bir metr 12 sm, eni 76 sm olan bu nadir əsərin əsl Naxçıvan MR-dakı Xalça muzeyində saxlanır. Bu xalça nümunəsinin yaradılmasında 6 milyona yaxın rəngli "Toz muncuğundan" istifadə edilmişdir. Tikmənin çəkisi beş kiloqramdır. Xalçanın arasahəsi başdan-başa ağ rəngli fon üzərində şaquli və üfqi istiqamətdə bir-birinin ardınca düzülmüş, xalq arasında igidlik, hökmranlıq simvolu "qoç buynuzu" adlanan simmetrik burmalarla formalaşan qırmızı elementlərlə doldurulmuşdur. Həmin elementlərin bəzisi aralarında çiçəklənən "Həyat ağacının" təsviri öz əksini tapmışdır. Ara sahənin mərkəzində qırmızı rəngli səkkizbucaqlı element yerləşmişdir. Bu elementin üzərində yarpaqlı budaqlarla bəzənən "Çərxi-fələk" elementinin təsviri ara sahənin daha ifadəli və gözəl görünməsinə imkan yarat-

mışdır. Azərbaycan incəsənətində 6-7 min il tarixi olan "Çərxi-fələk" işarəsi həm də günəşin simvolu hesab edilir. Dinamik formaya malik bu haşiyə qurşağı özlüyündə qədim xalq rəqslərindən olan ritmik təkrar edilən dairəvi "Yallı" rəqsinin formasını xatırladır.

Rəssam - sənətkar bu tikmənin tam real xalçaya bənzəməsi üçün onun aşağı və yuxarı qurtaracağında ağ rəngli muncuqlarla ariş iplərini xatırladan sıx saçaq da əlavə etmişdir. Bədirə xanımın tikmə texnikası ilə, toz muncuqlarla yaratdığı bu nadir Naxçıvan xalçası rəssamın illərlə yaratdığı əl işləri içərisində ən nadir sənət əsəri hesab edilə bilər. Bu əsər 2013-cü ildə yaradılıb, rəssam tərəfindən xüsusi olaraq Naxçıvan Xalça muzeyinə təqdim etmək üçün nəzərdə tutulmuşdur.

Bədirə xanım çox zaman əslində xalça kompozisiyası kimi mövcud olmayan və özünün yaratdığı yeni çeşnilər əsasında xalça - tikmələr yaradır. Azərbaycan xalçalarının kompozisiya quruluşunu dərinlən öyrənən rəssam, həndəsi biçimli göl və gölün dördü bir hissəsini ara sahədə təkrar edərək orta əsrlərdən mövcud olan "Ləçək-türünç" kompozisiyalı xalçasını yaratmışdır. 2013-cü ildə bitirdiyi bu iş kompozisiya tamlığı, naxışlardakı dəqiq simmetriya və rəng koloritindəki harmoniya nəzər-diqqəti cəlb edir. Məsələn, xalçanın ara sahəsinin mərkəzində səkkizguşəli ağ yerlikli gölün tam mərkəzində yerləşən qırmızı və qara konturlu, səkkizguşəli elementin sarı rəngi xalçanın haşiyəsinin fonunda tətbiq olunmuşdur. B. Əliyeva son dövrlərdə 10-dan artıq ornamental və süjetli xalçalar

yaratmışdır ki, onlar ayrı-ayrı sənətseverlərin şəxsi kolleksiyalarında yer almışdır.

Bu xalçalarda ayrı-ayrı muncuqların aydın görünüşü onları xalçadakı ilməyə bənzədir və rəsmə baxan tamaşaçı onun tikmə ol-

duğunu ağına belə gətirə bilməz. Müəllif milli xalça naxışlarından bəhrələnərək tez-tez qadın bəzək əşyaları yaradır. O, həm həndəsi, həm də nəbati ornamentlərdən istifadə edərək qadın kolyeləri, sırğa, qolbaq, kəmərlər, boyunbağı və jiletləri yaradır. Vaxt aparan və diqqət tələb edən rəngarəng xırda tox muncuqları ipə yığmaq və bununla bərabər zərgərlik sənətinin texniki prinsiplərinə riayət etmək o qədər də asan iş deyil. Lakin, bu çətinliklərə baxmayaraq, rəssam-dizayner saysız-hesabsız boyunbağı, boğazaltı, kəmərlər yaratmışdır ki, onların hər biri ayrı-ayrılıqda sənət əsəri hesab edilə bilər.

Qeyd etdiyimiz kimi, Bədixə xanım tez-tez eksperimentlər aparır, yeni forma axtarırları ilə məşğul olur. Onun yunan anforasının forma və naxışlarını saxlamaqla yaratdığı boyunbağısı bu baxımdan orijinaldır. Son zamanlar rəssam-dizayner müasir modanın tələblərinə uyğun mürəkkəb formalı zərgərlik əşyaları hazırlayır. Bu əşyaları hazırlayarkən, o, tox muncuqlardan deyil, qiymətli və yarımqiymətli daşlardan istifadə edir. Bu daşlara təbii mirvarilər, mərcan, əqiq, topaz, ay daşı, svorovski daşı, kəhrəbə və süleymandaşı daxildir.

Onun 2009-cu ildə yaratdığı boğazaltı öz forma və naxış tərtibatına görə hər il dünyanın bir çox regionlarında keçirilən auksionlarda göstərilərək mühüm yer tutub və yüksək qiymətləndirilə bilər. Bu boğazaltıda ən çox gözə çarpan mirvari, süleymandaşı ilə yaradılan gül, yarpaq-çiçəklərin bir yerə toplandığı gül çələngini xatırladır. Ağ rəngli mirvarilərin ölçüsü yuxarıdan başlayaraq aşağıya doğru getdikcə daha qabarıq və əzəmətli görünür və ümumi kompozisiyanı

tamamlayaraq boyunbağıya xüsusi bir gözəllik verir.

Bədire xanımın gözəl zövqlə yaratdığı muncuq xalçalar və qadın bəzək əşyaları nəinki Azərbaycanda, həm də Avropanın bir sıra ölkələrində şöhrət qazanmışdır. Bu sənət əsərləri İtaliya, Fransa, Türkiyə və s. satış sərgilərində nümayiş etdirilir və məmnuniyyətlə qadınlar tərəfindən alınır.

Haqqında söhbət açdığımız sənət əsərləri müəllifinə şöhrət gətirdiyi kimi, gənc müstəqil dövlətimizin Avropada daha yaxşı tanınmasına xidmət edir. ♦

Kübra Əliyeva,
professor

Son illər Azərbaycan mədəniyyətinin inkişafı və təbliği istiqamətində bir-birindən maraqlı, möhtəşəm layihələr gerçəkləşdirilir, müxtəlif festival və müsabiqələr keçirilir. Mübaliğəsiz demək olar ki, Qara Qarayev adına Müasir Musiqi Festivalı bu tədbirlərin içində zənginliyi və müxtəlifliyi ilə seçilir. Bu beynəlxalq musiqi bayramı həmişə çox maraqla qarşılır, sənətsevərlərə unudulmaz ovqat yaşadır. Oxucularımızın diqqətinə çatdırdığımız bu məqalələr say etibarı ilə altıncı dəfə reallaşan festivalın doğurduğu təəssüratlar əsasında qeydə alınmış və xarici mətbuatda işıq üzü görmüşdür. Respublikamızdan kənarda kütləvi informasiya vasitələrində mədəniyyətimizin təbliğinə həsr olunan yazılar dərgimizin növbəti saylarında da dərc olunacaq

Современная музыка в современном городе

“Российский музыкант” №6 (1236), сентябрь, 2015.

Газета Московской Государственной консерватории им. П.И.Чайковского

В Баку состоялся VI Международный музыкальный фестиваль им. Кара Караева. Столица страны, которая имеет веские основания претендовать на роль регионального лидера, приняла гостей и участников большого культурного события, коему может позавидовать почти любой фестиваль современной музыки.

На протяжении пяти апрельских дней музыку XX и XXI веков исполняли Ensemble écoute (Швейцария) Questa Musica Филиппа Чижевского “Студия новой музыки” Московской консерватории (дир. Игорь Дронов), а также известные музыканты-солисты из России, Швейцарии, Японии и Азербайджана. Обрамляли фестиваль выступления Азербайджанского Государственного симфонического оркестра им. Узеира Гаджибекова, дирижер. Рауф Абдуллаев. Впрочем, по-настоящему международный уровень обеспечило не просто участие музыкантов из разных стран, а тщательно продуманная программа, жанровое разнообразие, а также параллельные события – доклады, мастер-классы и видеопозаказы. Хронологически в центре программы стояла международная музыковедческая конференция “Теоретические проблемы вокальной музыки XX–XXI веков” (ведущий – Рауф Фархадов). Некоторые фестивальные дни начинались с видеопозаказов современных опер (“Лживый свет моих очей” Сальваторе Шарино с анализом М.Высоцкой, “Минотавр” Харрисона Бёртуисла с анализом Т.Цареградской), а в канун закрытия фестиваля состоялась бакинская премьера мультимедийной оперы “По ту стороны тени” Владимира Тарнопольского, поставленной месяцем ранее “Студией новой музыки” в Москве в Музыкальном театре им. К.С.Станиславского и В.И.Немировича-Данченко. Роль Платона (чтеца) снова исполнил профессор МГК Михаил Сапонов.

Концертная программа была очень разнообразной, предлагая подлинную панораму “авангардной музыки” от ее классиков (Шенберг, Берг, Лютославский, Денисов) до совсем новых для широкой публики имен, таких, например, как шведский композитор-авангардист Бо Нильссон или венгерско-швейцарский композитор-акционист Иштван Зеленка (цикл последнего “...es ist eine schöne Sache um die Zufriedenheit...” представлял собой двухминутные связки-интермедии между номерами, когда музыканты не столько играли на своих инструментах, сколько ра-

ботали со “звуковыми объектами” или чем-либо шуршали).

Из всех программ трудно выделить какую-то одну, но нельзя не отметить трехчасовой концерт-закрытие. Он был выстроен как своего рода “метарпроизведение”, став масштабным “высказыванием” художественного руководителя фестиваля профессора МГК Фараджа Караева. Концерт под названием “Проповедь, Молитва, Потоп – контрасты?” состоял из трех отделений. В первом (“Проповедь”) прозвучали Enigma для хора а capella Беата Фуррера и Brief an Gösta Oswald Бо Нильссона; во втором (“Молитва”) исполнялись Credo, Agnus Dei Александра Вустина, Верую, для хора а capella Игоря Стравинского, Memorial Стравинского Исмаила Гаджибекова, Агнец для хора а capella Джона Тавенера, “Уцелевший из Варшавы” Арнольда Шенберга; третье (“Потоп”), представило три стихотворения Анри Мишо Витольда Лютославского.

Хор и оркестр под управлением Ф.Чижевского и Р.Абдуллаева проделали невероятную работу, которая мало кому под силу. Несомненно, хор с удовольствием повторил бы в Москве с такими титаническими усилиями разученную программу, но вот найти открытый к сотрудничеству большой симфонический оркестр в 15-миллионной Москве оказывается сложнее, чем в 10-миллионном Азербайджане.

В дни фестиваля город Баку подтвердил свою репутацию необыкновенно радушного хозяина, а фестиваль имени Кара Караева влился в поток культурных мероприятий, предварявших первые Европейские игры (аналог Олимпийских игр), которые прошли там в июне. Его успех, несомненно, получит развитие на следующем VII Фестивале имени Кара Караева, подготовка к которому уже началась. Он будет приурочен к 100-летию со дня рождения великого азербайджанского мастера в 2018 году. ♦

Владислав Тарнопольский

“Музыкальный журнал” №4, Апрель, 2015.

Журнал издаётся в Москве при поддержке Международного союза музыкальных деятелей и Архиповского музыкального салона.

Баку

VI Международный фестиваль современной
музыки имени Кара Караева

Бакинская панорама: авангард или классика?

В шестой раз прошел в Баку Международный фестиваль современной музыки имени Кара Караева. По замыслу устроителей – художественного руководителя фестиваля, известного композитора, профессора Московской консерватории Фараджа Караева и музыковеда, доктора искусствоведения Рауфа Фархадова, программы практически всех концертов объединило пространство пения, представленного во всём разнообразии стилей, форм и жанров вокальной музыки XX века и первых десятилетий века XXI. А прологом и эпилогом естественно и очень символично стала музыка самого Кара Караева (На сей раз – из его балета “тропою” грома).

Программа концерта-открытия в Азербайджанской филармонии имени М.Магомаева, озаглавленная по названию одной из частей неоконченной симфонии Кара Караева – “Печальный вечер”, выстраивалась в своего рода лирико-поэтическом ключе, исключительно из вокальных сочинений, и на первый взгляд, монохромно. Вместе с тем, каждое сочинение высвечивало смысловые обертоны, содержащиеся в стихотворных текстах – Р.Десноса (“Пространства сна” Витольда Лютославского для баритона с оркестром, очень известное сочинение, первым исполнителем которого был знаменитый Д.Фишер-Дискау), П.Элюра (утончённо рафинированный цикл Кайи Саа-рихо “Грамматика грёз”), К.Цукмайера (выдержанный в духе постромантизма “Реквием для Рикке” австрийского композитора Фридриха Церхи), Ф.Гарсиа Лорки (“Песни в движении” Вячеслава Сойфера). Прозвучали два разных прочтения поэзии Ш.Бодлера – изысканно отстраненные “Осенние песни” Эдисона Денисова и необычайно выразительная, ярко эмоциональная концертная ария “Вино” Альбана Берга. Высокий тон исполнительского мастерства был задан Симфоническим оркестром Азербайджанской филармонии под управлением Рауфа Абдуллаева и приглашёнными певцами-солистами – Екатериной Кичигиной, Фаридой Мамедовой, Надией Зелянковой, Сергеем Малининым, Андреем Каплановым.

Хоровой колорит в вокальную палитру фестиваля внёс заключительный концерт с участием молодого московского камерного хора аутентично-авангардной направленности “Questa musica” под руководством талантливого Филиппа Чижевского, который достойно провёл сложную, разноликую программу фестивального эпилога, в очередной раз продемонстрировав своё умение управлять не только хором, но и оркестром (здесь он

идёт по стопам своего профессора Московской консерватории – Валерия Полянского). Высокий профессионализм и способность проникать в глубь исполняемой музыки позволяют дирижёру свободно перемещаться в пространстве самых разных художественных стилей, а программа закрытия, сложносочинённо озаглавленная “Проповедь. Молитва. Потоп. Контрасты?” действительно состояла из очень контрастных партитур.

Гармонии совершенных пропорций в серии пьес для акапельного хора под названием “Энигма” австрийского композитора швейцарского происхождения Беата Фурера противостояла алеаторически хаотичная, динамически перегруженная кантата-трилогия “Письма от Гёсты Освальда” для солиста и симфонического оркестра шведского композитора Бу Нильсона (“забытый гений” середины 1950-х, покоривший тогда самых эпатажных мэтров евроавангарда).

Разные, если не сказать диаметрально противоположные трактовки христианского Символа веры, предстали в небольшом хоре а capella “Верую” И.Стравинского, написанного в традициях православного богослужебного пения, и развёрнутой инструментальной партитуре Александра Вустина “Credo” (памяти Э.Денисова), по-современному осмысляющей многовековой опыт западно-европейской духовной музыки. К той же традиции восходит другое сочинение этого московского автора

теперь уже старшего поколения – “Agnus Dei” для смешанного хора, ударных и органа.

Ещё одно сочинение для хора и симфонического оркестра – “Мемориал” – посвящено памяти Стравинского. Его автор – Исмаил Гаджибеков (1949–2006) – последний из славной азербайджанской музыкальной династии, талантливый композитор, принадлежавший к школе Кара Караева. Партитура

“Мемориал” – яркое свидетельство оркестрового мастерства, способности автора наполнять крупную форму интонационно действенным материалом, ускоренным в традициях мугама, и при этом очень авторским.

А какая контрастная пара: простенькая, но удивительно одухотворённая хоровая миниатюра английского композитора, создателя “звуковых икон” Джона.

“Тавенера с изящной игрой значений слов *Lamb* – “овечка” и “Агнец” – и экспрессивная, на грани эмоционального взрыва кантата А.Шёнберга для чтеца, мужского хора и оркестра “Уцелевший из Варшавы”! В роли чтеца выступила Фарида Мамедова. В её интерпретации авторский текст на английском языке буквально потряс своей психологической достоверностью. Согласно Шёнбергу, “искусство – это вопль, который издают люди, переживающие на собственной шкуре судьбу человечества”. Важнейший древнееврейский текст *Sh'ma Yisrael* – “Слушай, Израиль!” в момент кульминации кантаты воспринимался как ещё один Символ веры.

Наконец финальную точку в этой поистине гигантской программе поставили “Три поэмы Анри Мишо” В.Лютославского для хора, духовых и ударных инструментов. Эта партитура 1963 года (как и её ровесница – “Венецианские игры” для камерного оркестра) открывала новый этап эволюции композитора, который обратился к новому для себя методу организации оркестровой фактуры, обусловленному случайными факторами, то есть к алеаторике, спроецировав этот метод на пространстве хорового пения с помощью сюрреалистических стихов французского поэта и художника с валлонскими, немецкими и испанскими корнями.

Сердцевиной фестиваля стала мультимедийная опера Владимира Тарнопольского “По сторону тени”. Её показу предшествовал своего рода пролог – презентация двух современных опер в Музейном центре: “Свет моих очей коварный” (“*Luci mie traditrici*”) итальянца Сальваторе Шаррино и “Минотавр” англичанина Харрисона Бёртуисла, а также музыковедческая конференция, организованная Р.Фархадовым, с докладами на которой выступили Р.Аббасова (Баку), Е.Окунева (Петрозаводск), Т.Цареградская и В.Тарнопольский (Москва).

Опера “По ту сторону тени”, в своё время заказанная организаторами Бетховенского фестиваля и впервые прозвучавшая в Бонне в 2006 году, спустя без малого 10 лет увидела свет рамп на Малой сцене Музыкального театра имени К.С.Станиславского и Вл.И.Немировича-Данченко.

В рамках караевского фестиваля идеальной площадкой для представления партитуры оказалось пространство Бакинского ТЮЗа. Тарнопольский не зря назвал свой опус мультимедийной оперой, поскольку здесь уравниены в правах музыка, видеоряд и пластика. Соавторами стали известный американский хореограф Роберт Векслер и компьютерный художник, создатель уникальной компьютерной графики для интерактивного театра Фридер Вайс.

В опере Тарнопольского нет сюжета в традиционном понимании – композитор выстраивает некую филологическую канву из цепи метафор, почерпнутых из равного рода философских источников. Это всем известная “Притча о пещере” Платона и легенда о “Происхождении искусства из тени” Плиния (“Спор искусств о первенстве” Леонардо да Винчи, “Божественная комедия” Данте, “Странник и его тени” Ницше, “Гимн солнцу” Эхнатона). Адекватны замыслу драматургия и сценография спектакля. На сценическом пространстве символически представлены два мира: пещера с её обитателями и мир Искусств. “Узникам пещеры”, которые игру теней принимают за реальную жизнь (мужское трио в чёрных костюмах с промышленным штрих-кодом, как символ обезличивания в мире информационных технологий – прообразом послужила скульптура Родена “Три тени” из композиции “Врата ада”), противопоставлены олицетворяющие Искусства три дорические колонны и женское трио в белом (в свою очередь, прообразом послужила античная скульптурная композиция “Три грации”).

Важен для автора и выбор языка – немецкий; именно его своеобразная фонетика (большая часть слогов закрытых, много шипящих, рычащих) позволила привлечь всевозможные приёмы современного интонирования, модулировать вокальную речь в инструментальную и, с подключением пластики и интерактивного видео, достигать эффекта постоянно меняющегося метафорического пространства, в котором участвуют два трио певцов, два инструментальных ансамбля и два танцора. “Собственно, это опера о том, как сосуществуют невидимый нам платоновский мир идей (эйдосов), мир видимых явлений и мир искусств. Вопреки Платону, у меня именно Искусства могут указать узникам путь к свету”, – уточняет композитор. Тарнопольский подчёркивает, что его опера – метафора, допускающая множественность прочтений. Одно из них и представил коллектив единомышленников, подлинных соавторов музыкально-сценического действия: Ансамбль солистов “Студия новой музыки”, дирижёры Игорь Дронов и Фуад Ибрагимов, сопрано из “Новой оперы” Екатерина Кичигина и солисты МАМТа им. Станиславского и Немировича-Данченко Ольга Луцив-Терновская, Светлана Сумачёва, Сергей Николаев, Дмитрий Кондратов и Михаил Головушкин.

Подлинной героиней фестиваля стала певица разностороннего дарования, солистка Азербайджанского оперного театра Фарида Мамедова, в разных концертах представшая в разных амплуа. Впечатляющим моноспектаклем обернулся её Вечер немецкой Lied под названием “Истории любви” (партия фортепиано – Гюльшен Аннагиева). Музыка классиков авангарда

Шёнберга, Берга и Веберна предстала в окружении сочинений их современников – Цемлинского, Шрекера и Пфизнера. На глазах публики стремительно разворачивался драматический сюжет – судьба героини, пережившей страстную любовь, разочарование, разлуку и смерть.

Авангард XX века, восходящий к великим именам Стравинского, Шёнберга, Берга, Веберна, Лютославского, прочно вошёл в репертуар многих современных исполнителей и на наших глазах становится классикой. Именно это в очередной раз продемонстрировал Бакинский Фестиваль Кара Караева. ♦

Алла Григорьева

Оглядываясь на весь XX век

“Музыкальная жизнь” №6, 2015.

Официальный печатный орган Союза композиторов России и
Министерства культуры России.

От нововенцев до Вустина и Тарнопольского; от Лютославского до Кайн Саарихо и Беата Фуррера. Широчайший диапазон имен и композиторских фигур оказался представлен на Шестом фестивале Кара Караева.

Художественный руководитель фестиваля Фарадж Караев, чье 70-летие отмечалось в прошлом сезоне авторскими концертами в Москве и в родном Баку, видимо, решил на сей раз поскромничать: в программе не было ни одного сочинения. Впрочем, и музыка его отца, Кара Караева, была представлена, вопреки ожиданиям, крайне скупой: два кратких отрывка из балета “Тропой грома”, прозвучавшие на открытии и закрытии, стали, соответственно, Прологом и Эпилогом, между которыми развернулась настоящая антология музыки XX и XXI веков.

“Пойте песнь нашего времени, люди Земли!” – выводило звучное меццо Нади Зелянковой, поддержанное вескими, тяж-

ко падающими аккордами в оркестре. И словно в ответ на призыв, прилетевший из прошлого века, на первом же концерте зазвучали голоса приглашенных солистов: Екатерины Кичигиной, Сергея Малинина, Андрея Капланова и Фарида Мамедовой. Легендарный цикл Витольда Лютославского “Пространство сна” на стихи Робера Десноса (его первым исполнителем стал Дитрих Фишер-Дискау) для баритона и оркестра задал сновидческую атмосферу вечера, продолженную изысканнейшим циклом Кайи Саарихо “Из грамматики снов” на стихи Поля Элюара. Музыка Саарихо рисовало зыбкий звуковой ландшафт: истекающие истомой стоны, призрачные арфовые арпеджиато

Бессменный шеф
Госоркестра
Азербайджана Рауф
Абдуллаев упорно
прививает коллективу
вкус к современной
музыке

и разнообразные вибрации ввергали слушателя в состояние сладостного оцепенения. По контрасту с циклом Саарихо “Осенние песни” Эдисона Денисова внесли в плавное течение вечера более дискретную, резкую и однозначную лексику и более гомогенную эмоциональную среду. Вечер продолжился малоизвестным опусом Фридриха Церха “Реквием для Рикке”, в котором истончение смыслов музыкального языка доходило порой до полного их выветривания. Завершили же программу опус харьковчанина московской выучки Вячеслава Сойфера “Cancion con movimiento” и цикл “Вино” Альбана Берга на стихи

Шарля Бодлера из “Цветов зла”. Поэтические “французские” аллюзии, тихая и меланхоличная музыка, осеннее, мечтательное настроение – не случайно программа концерта была озаглавлена “Печальный вечер”. И немалую долю очарования ему придавало тактичное звучание Азербайджанского Госоркестра, за пультом которого стоял его бессменный шеф Рауф Абдуллаев. Он же завершил симфоническую программу фестиваля, искусно продирижировав в последний вечер “Тремя поэмами Анри Мишо” Лютославского. Так, два цикла Лютославского маркировали начало и конец караевского фестиваля. (К слову, Госоркестр Азербайджана на прошлом, Пятом, фестивале, усилиями своего главного дирижера Рауфа Абдуллаева, сумел поднять такую махину, “Как симфония для восьми исполнителей” Лючано Берио).

Проповедь, молитва, потоп...

Однако в отличие от тишайшего вечера, заключительный концерт фестиваля, составленный из трех отделений, получился напротив, громким, шумным, ярким по музыке, перенасыщенным броскими хоровыми и оркестровыми эффектами. От хрупкой, истаивающей нежнейшими созвучиями музыкальной субстанции вокальных циклов на открытии, программа фестиваля эволюционировала к колющим ударным ритмам “Верую” Стравинского и мучительному, экспрессивному воплю чтицы из “Уцелевшего из Варшавы” Шёнберга. В этом смысле вечер побил все рекорды содержательности и продолжительности. Три его части были озаглавлены, соответственно: Проповедь, Молитва, Потоп.

Открытие для бакинцев стало выступление на концерте-закрытии московского камерного хора Questa Musica и его руководителя Филиппа Чижевского, дебютировавшего в Баку также в качестве симфонического дирижера. Для затравки спели щемящее прекрасный по музыке опус Бита Фуррера “Enigma”, для смешанного хора а capella, на стихи Леонардо да Винчи; аллюзии с хроматическими мадригалами Джезуальдо были слышны довольно явственно. Главным композиционным приемом стал контраст между скандированной активно речитацией и нежными ответами, проникнутыми светлой печалью. Перед

мысленным взором тут же вставал воображаемый идеальный мир человека Возрождения, исполнений гармонии и красоты.

За сим последовали три кантаты практически неизвестного у нас шведского композитора Бо Нильссона “Письма от Гёсты Освальда” — эдакая среднестатистическая европейская музыка, вписанная в композиторской мейнстрим последней четверти XX века, вполне, впрочем, профессионально написанная и довольно сложная по ритму и фактуре. Чижевский, надо отдать ему должное, справился с партитурой вполне удовлетворительно.

Споро и мастеровито проведя во втором отделении концерта хоровые опусы Тавенера (“Агнец”), Вустина (Credo и Agnus Dei) и “Верую” Стравинского — отдельные комплименты идеально точной интонации и филигранно выделанной фразировке хора — Чижевский выказал недюжинную сноровку в исполнении “Уцелевшего из Варшавы”, после которого зал устроил форменную овацию.

О любви и смерти

Справедливости ради заметим, что половиной успеха “Уцелевшего” Чижевский обязан чтице — Фариде Мамедовой, солистке Азербайджанского оперного театра. То драматично возвышая, то понижая до неслышного шелеста голос, порою дозировано и уместно включая не предусмотренную автором Sprechstimme, она транслировало в зал мощную, зашкаливающую экспрессию.

Фарида Мамедова стала истинной героиней фестиваля: сначала она выступила на концерте-открытии с циклом Берга “Le Vin” (“Вино”), а спустя день спела в Мугамном центре потрясающий камерный концерт, составленный из песен Шрекера, Пфицнера, Цемлинского, Берга и Веберна (концертмейстер — Гюльшен Аннагиева). Liderabend изначально задумывался как моноспектакль; правда, пришлось обойтись без запланирован-

Лирическая героиня Фарида Мамедовой истово проживала перипетии любви, разлуки, угасания чувства и смерти в камерной программе, составленной из песен Шрекера, Пфицнера, Цемлинского, Берга и Веберна

ного видеоряда, который неожиданно сняли с показа практически перед самым концертом. Лирическая героиня Фарида истово проживала на сцене перипетии любви, разлуки, угасания чувства и смерти, крепко прижимая к груди полуувядший букетик сирени: она теряла и обретала, умирала и возрождалась заново, подкупая аудиторию искренностью и удивительно точным чувством стиля немецких песен.

Артистичная, раскованная, яркая — трудно сказать, чего ей было больше, природного, бьющего через край артистизма, или чисто вокального мастерства. Тонкая филировка звука в верхах, нежнейшее пианиссимо и невероятно обширная динамическая палитра ее мягкого, ровного сопрано, окутанного сонмом тембральных оттенков, светящегося неярким, но притягательным светом — право, такой концерт, и такое окультуренное, умное исполнение сделали бы честь любому европейскому залу и фестивалю.

Лучше чем в Бонне

Симфонические концерты, маркировавшие начало фестиваля, стали опорными столбами программы, между которыми поместились камерные концерты в Кирхе и Мугамном центре и мультимедийный спектакль по опере Владимира Тарнопольского “По ту сторону тени” (показанный в Москве в этом сезоне), во время которого зал на 70 минут погрузился в пограничное

состояние полуяви-полусна. И надо сказать, восприимчивость бакинской публики к новой музыке и инновативной мультимедийной постановке оказалась похвально высокой.

Спектакль “По ту сторону тени” идеально вписался в сцену бакинского ТЮЗа: это подтвердил и автор, Владимир Тарнопольский, написавший оперу 10 лет назад по заказу фестиваля Бетховена в Бонне, в рамках культурной программы “Bonn chance!”. Опера смотрелась гораздо эффектней, чем на мировой премьере в Бонне, где играл немецкий ансамбль Music Fabric, и пели немецкие же певцы. Очевидцы же московской премьеры уверяли, что в Баку спектакль прошел куда глаже и выигрышней, чем в Москве. Идеальный танцевальный “белый” дуэт Андрея Алшакова и Елены Подмоговой, тонко градуированное, мягкое звучание оркестра “Студии новой музыки”, управляемого двумя дирижерами – Игорем Дроновым и Фуадом Ибрагимовым, искусная композиция Фридера Вайса, создателя переменчивого, бело-черного мерцающего видеоряда спектакля, и конечно же, сама музыка Тарнопольского сложились в гармоничное и весьма рафинированное зрелище.

Увлекательный, извилистый маршрут, проложенный художественным руководителем фестиваля Фараджем Караевым через весь XX век и начало XXI, пролегал по важнейшим “местам силы”: музыкальный экспрессионизм и неоклассика, нововенская школа и алеаторика. Но дело того стоило: бакинская публика услышала за пять вечеров столько новой, качественной музыки, что воспитание ее по части contemporary music шло ускоренными темпами. ♦

Гюлара Садых-заде

İçərişəhərin baş tacı - Şirvanşahlar sarayı

Bakı - qədim Azərbaycanın qaynar ürəyi, sivilizasiyaların kəsişdiyi və əslində birləşdiyi yer. Zamanın damla-damla hördüyü, təzələdiyi, böyütdüyü məkan. Gözəlliyinə və zənginliyinə qənim kəsilməmiş tarix yollarının, nə qədər çox əssə də, Yer üzündən silə bilmədiyi odlar və küləklər diyarı. Xəzərin baş qoyub dincəldiyi qoca şəhər...

Tarixi abidələri ilə insanları heyrətləndirən bu məkanda keçmişlə gələcək gözlə qarş qədər bir-birinə yaxındır. İstəsən, əsrləri daş kitabələrdə vərəqləyəcəksən, diqqətlə qulaq assan, danışan tarixin səsinə eşidəcəksən. Bunun üçün yolunu şəhərin içindəki Ana şəhərdən - İçərişəhərdən salmalısən. İçərişəhərin hər daşında tarixin ürəyi döyünür. Dalanlar, döngələr, daş yollar sirli şəkildə bir-birini əvəz edir.

Nəhayət, gəlib İçərişəhərin baş tacı olan Şirvanşahlar sarayına çatırıq...

Əsrlər boyu xalq arasında Murad darvazası kimi tanınan Şərq darvazasının bu üzündə XXI əsrdir. Müasir dünya, çağdaşlıq, modern inkişaf. Demək, bəşəriyyətin keçdiyi yolda çox şey dəyişib. Dəyişməyən Tanrıya olan sevgi, tarixin izləri və heç nəyə məhəl qoymadan öz yoluyla axıb gedən zamandır...

İndi zamanın gəldiyi yolla geri dönəcəyik. Darvazalar açılacaq və cəmi bir addımdan sonra XV əsrə düşəcəyik.

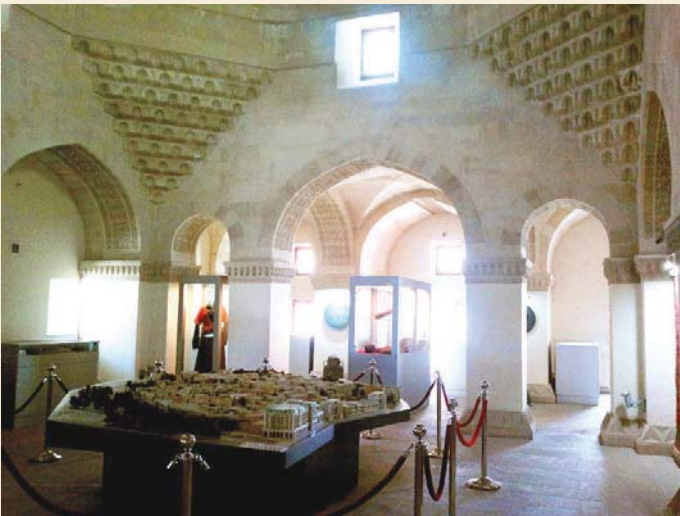
Orta əsrlər Azərbaycan memarlığının incisi sayılan Şirvanşahlar sarayı İçərişəhərin ən hündür nöqtəsində qüdrətli Şirvan hökmdarı I Xəlilullah ibn Şeyx İbrahim tərəfindən ucaldılıb. Yaxın Şərqdə analoqu olmayan bu möhtəşəm kompleksdə 52 otaqlı saray binası, divanxana, alim Seyid Yəhya Bakuvinin türbəsi, Şərq üslubunda portal, gözəl memarlıq elementləri ilə diqqəti cəlb edən minarəli məscid, şahın ailəsinin dəfn olunduğu türbə, qədim saray hamamı, 70 pilləli yeraltı su anbarı - şah ovdanı yerləşir.

Tarixi mənbələrin verdiyi məlumata görə, 1420-ci ildə inşasına başlanılan bu əzəmətli sənət abidəsi 30 il müddətinə hissə-hissə tikilib başa çatdırılıb.

Şirvanşahlar sarayı hündür portalı, minarəli günbəzlə tamamlanan binaları, ornament və kitabələrinin təkrarədlilməz incə oyma təsvirləri, yüksək bədii zövq və ustalqla yaradılmış detalları, son dərəcə zərif və qüsursuz daş hörgüsü ilə bu gün də insanları heyrləndirir.

Sarayın Şərq arxitekturasının nadir incilərindən sayıla biləcək nəbatı və həndəsi ornamentlərlə süslənmiş əzəmətli portalını donmuş musiqi adlandıranlar da yanılırlar.

SARAY BİNASI

İkimərtəbəli saray binası kompleksin ən qədim tikilisidir. Birinci mərtəbədə 27 otaq, ikinci mərtəbədə 25 otaq yerləşir. Bina öz lakonik forması, daşların düzülüşündəki işıq oynaqlığı, portalının möhtəşəmliyi, birinci və ikinci mərtəbənin pəncərə və mazğallarındakı şəbəkə ilə diq-

qəti cəlb edir. Bu möhtəşəm sarayın divarları Şirvanşahların şanlı tarixini günümüzdə qədər gətirib çıxarıb.

“XV əsrin əvvəllərindən Şirvanşahlar dövlətinin təqribən 100 il davam edən müstəqillik və inkişaf dövrü başlanır. 50 ilə yaxın hökmdarlıq etmiş Şirvanşah I Xəlilullah möhkəm idarəçilik qanunlarına əsaslanan güclü dövlət aparatı, inzibati-amirlik və vergi sistemi yaratmağa müvəffəq olur. Şah ölkəsinin abadlığı və çiçəklənməsi üçün qalalar, qəsrlər, qala divarları, saraylar, karvansaralar, körpülər tikdirir.

Qüdrətli Xəlilullah ən mühüm qərarlarını da məhz bu sarayda verirdi. Ömrünün ən xoşbəxt anları da elə bu sarayla bağlıdır.

DİVANXANA

Divanxana Şirvanşahlar sarayının əsas binasına yaxın yerləşir. Təyinatına görə divanxanada rəsmi qəbul mərasimləri, şahın və əyanlarının iştirakı ilə dövlət şurasının iclasları keçirilərdi.

Əsas girişin hündür, simmetrik biçimli portalı ornamentlə, qeyri-adi dərəcədə zərif və gözəl yazı ilə bəzədilib. Ornamentin naxışları əncir və üzüm yarpaqlarının hörülməsindən ibarətdir. Bundan əlavə, portal iki medalyonla bəzədilib, onların içərisində ərəb dilində, kufi qrafikası ilə yazılar var.

Divanxanaya daxil olan yerdə, qapının üstündə Quranın 10 surəsi əks olunub. Mübarək kəlamların birində deyilir: “Allah öz istədiyi insanları düz yola aparır”.

Divanxana həm içəridən, həm də çöldən daş günbəzlə örtülmüş səkkiz guşəli zaldan ibarətdir.

Memar Əmirşahın yaratdığı Şərq darvazası Şirvanşahlar ansamblının XVI əsrə aid olan yeganə tikilisidir.

ŞAH MƏSCİDİ

Saray məscidi kompleksin aşağı həyatındadır. Yüksək zövq və sənətkarlıqla tikilib. Məscidin minarəsində abidənin 1441-ci ildə tikildiyi göstərilir və daşlara həkk olunmuş yazıda deyilir: “Böyük və qüdrətli Allaha həmd, Məhəmmədə dualarımız olsun. Bu minarənin açılmasını qüdrətli sultan Xəlilullah əmr etdi. Allah onun hakimiyyət və şahlıq günlərini göylərə ucaltsın”.

Allah bəndələrinin dualarını qəbul etdi, Şah məscidindən bu gün də azan səsi eşidilir.

Əsrləri yola salmış daş yollarla addımladıqca adama elə gəlir ki, bu dəqiqə şəhər darğası Mövlanə Həsən, ya şahnesi Saleh, ya da saray şairi Bədr Şirvani, bəlkə də gələcəkdə I Xəlilullahın varisi olacaq balaca Fərrux Yasarla qarşılaşacaqsan.

XATİRƏ TÜRƏSİ

Bu türbə Şirvanşahların ailəvi məqbərəsidir. Giriş qapısının üstündə sağ və sol tərəfdə yazılı medalyonda “Allah, Məhəmməd” sözləri oxunur. Türbənin giriş qapısına həkk olunmuş başqa bir yazıda isə oxuyuruq: “Mərhəmətli böyük sultan Xəlilullah hicri tarixiylə 839-cu ildə bu müqəddəs türbəni anasının və oğlunun xatirəsinə tikdirmişdir”.

Ölüm haqqı. Hamının keçdiyi son qapıdır. I Xəlilullahın anası Bikə xanımın uyuduğu bu türbəyə diqqətlə baxsanız, onun quruluşunda rahat uyuyan və oğluyla fəxr edən bir ananın üz cizgilərini görə bilərsiniz.

“Xatirə türbəsinə başqa qəbirlər də var. Xəlilullahın saray şairi Bədr Şirvaninin verdiyi məlumata görə, Şirvanşah I Xəlilullahın 5 oğlundan dördü atasının sağlığında dünyasını dəyişmiş, qüdrətli hökmdar bu ağrıları yaşamışdı. Böyük hökmdar əzizlərinin xatirəsini uca tutmuş, özü və zövcəsi Xanikə Sultanın da son mənzili bu türbə olmuşdu.

Müəllifi memar Məhəmməd Əli olan Şirvanşahlar türbəsi öz gözəlliyi və zəngin ornament bəzəyi ilə bu gün də hər kəsi heyrətləndirir.

BAKUVI TÜRƏSİ

Çox da böyük olmayan günbəzlə örtülmüş səkkizbucaqlı türbə xalq arasında “Dərviş türbəsi” kimi tanınır. Bu türbədə saray alimi olmuş Seyid Yəhya Bakuvi uyuyur. Bakuvinin həyat və yaradıcılığı xeyli zəngindir. 30 adda sufi-mistik xarakterli əsəri günümüzdə qədər gəlib çatıb.

Onun “Həqiqəti axtaranların sirri”, “İşarələrin rəmzi” kimi əsərləri fəlsəfə, astronomiya və riyaziyyat elmlərinin öyrənilməsi sahəsində dəyərli mənbələrdir.

SARAY HAMAMI

Şirvanşahlar saray kompleksinin ən aşağı hissəsindəki həyətdə, yerin altında tikilmiş hamamxana da xüsusi maraq doğuran tikililərdəndir. XV əsrə aid olan bu tikilidə Şərq hamamlarına xas bütün cəhətlər birləşib. Hamam biza uçub-dağılmış formada gəlib çıtsa da, qa-

lıqlar binanın rasiyal kompozisiyaya uyğun inşa edildiyindən xəbər verir.

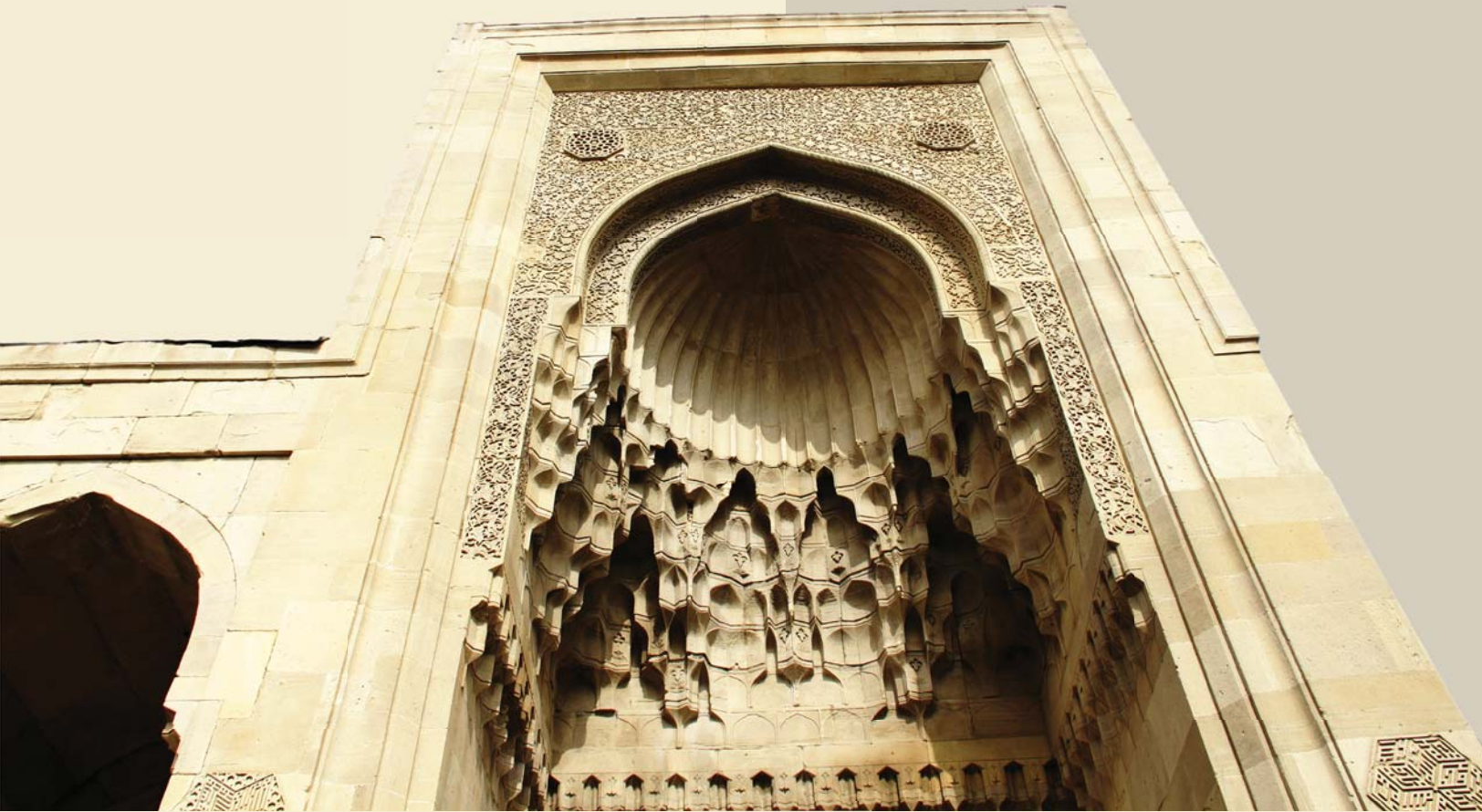
“Çöl” adlanan otaqlar soyunma, “içəri” adlanan otaqlar isə yuyunmaq üçün nəzərdə tutulub. İsti su hovuzu olan yerdə suyun qızdırılması üçün xüsusi qızdırıcı külxana otağı olub. 1733-cü ildə sarayda olmuş avropalı səyyah İ.Lerx hamam haqqında yazırdı: “O xaricdən olduğu kimi, daxildən də gözəl bəzədilib”.

“Deyirlər, tarix də teatr səhnəsi kimidir. Bu səhnə hər zaman yeni tamaşalar istəyir. Zaman gəldi, Şirvanşahlar tarixin səhnəsinə çıxmış güclü Səfəvilər dövlətinin hücumu qarşısında süqut etdi. Şirvanşahlar sülaləsinin adından, bir də əsrləri keçib gələn bu qiymətli abidələrdən başqa bir iz qalmadı.

XV əsr mədəni irsimizin tacı olan Şirvanşahlar saray kompleksinə səyahətimiz burada başa çatdı. Hə, az qala unudacağdım: 1964-cü ildən qoruq-abidə elan olunan saray 1997-ci ildən YUNESKO tərəfindən qorunan abidələr siyahısına daxil edilib.

Darvazalar açılır, biz şanlı tariximizin bir parçasından ayrılıb yenidən XXI əsrə qayıdırıq... ♦

Tərənə Vahid

SAZBƏNDLİK XALQIMIZIN QƏDİM VƏ ÖLMƏZ SƏNƏTİ

“ Simli çalğı alətlərinin yaranmasına dair bir çox əfsanələr var. Bir rəvayətə görə, qartal caynağından düşüb ağac budaqlarına dolaşan heyvan bağırsaqları quruyub tarıma çəkilir, külək əsdikcə titrəyib müxtəlif səslər çıxarmağa başlayır və bunu eşidən qədim insanlar içərisindən bir fəhm-fərasətli ilk simli çalğı aləti yaradır...

Bəli, bu qədim əfsanə həqiqətə çox yaxındır; tarixən simli çalğı alətlərinin gövdəsi, qolu və kəlləsi müxtəlif ağaclardan, simləri və qol-boyu pərdələri heyvan bağırsaqlarından hazırlanıb. Saz-təzənə (mizrab) ilə çalınan bu simli musiqi aləti ulu ozan, müasir aşiq sənətinin ayrılmaz tərkib hissəsidir.

Həkim türk mədəniyyətinin rəmzlərindən biri olan saz və özündə çalğı, oxuma, şerdmə, dastan ifaçılığı, aktyorluq, rəqs və digər elementləri birləşdirən sinkretik saz-söz sənəti Azərbaycan milli mədəniyyətinin ən qədim qatları ilə bağlıdır. Qədim türkdilli xalqlarda şaman, qam, oyun, baxşı, yanşaq, varsaq və nəhayət, ozan kimi tanınan sənətkarlar bugünkü aşığın əcdadları sayılırlar. Ozan sənəti əsrlər boyu böyük təkamül yolu keçərək aşiq sənətinə çevrildiyi kimi, qopuz da ona oxşar təkamül yolu keçərək saz aləti şəklini almışdır.

Saz artıq Şah İsmayıl Xətəinin dövründə (XVI əsr) indiki şəklini almışdı və bu alət onun könül oxşayan qoşmalarının birində belə tərənnüm edilir:

Bir gün ələ almaz olsam mən sazım,

Ərşə dirək-dirək çıxar avazım.

Dörd iş vardır hər qarındaşa lazım:

Bir elm, bir kəlam, bir nəfəs, bir saz.

Azərbaycan sazı türkdilli xalqlar arasında yayılmış saz və ona oxşar alətlərdən çalğı texnikası, akustikası baxımından özünəməxsus üstünlükləri ilə seçilir. Sazın çanağı tut ağacının seçmə növlərindən, qolu isə qoz ağacından hazırlanır. Sazın hazırlanmasında, hər şeydən əvvəl, ağac materialının keyfiyyətinə diqqət yetirilməlidir. Məşhur sazbənd Xudunun oğlu, bu sənətin ləyaqətli davamçısı Fərman Xuduğlu bu barədə belə deyir:

“Saz - hər ağacdan düzəldilməz. Usta gərək hər şeydən əvvəl işlədəcəyi ağac materialını seçə bilsin. Bu isə ondan böyük qabiliyyət tələb edir. Usta bir baxışda bilməlidir ki, bu ağacdan nə çıxar. Bu ağac güneydə (dəmyə yerdə) bitib, yoxsa quzeydə (sulu yerdə). Bunların möhkəmliyində və çəkisində də fərq olur. Əlbəttə, dəmyə yerdə bitən ağac daha yaxşıdır. Sazın çanağında istifadə ediləcək taxtada bunlar mütləq nəzərə alınmalıdır. Amma bəzən görürsən “mən də sazbəndəm” deyən birisi hansısa ustadın düzəltdiyi sazı götürüb, onu yüzdə yüz təkrarlayır. Daha nəzərə almır ki, bu ağac hansı mühitdə böyüyüb, taxtasının möhkəmliyi necədir, çəkisi nədir...”

Saz düzəltmək üçün seçilən ağacın yaşından da çox şey asılıdır. Tarixən məşhur sazbəndlər keyfiyyətli ağac materialı üçün el-el, oba-oba gəziblər. Əsasən də 80-100 yaşlı ağaclara üstünlük veriblər. Çanağın düzəldilməsində istifadə olunan tut ağacı, qol üçün istifadə edilən qoz ağacının da quzey-güney fərqi nəzərə alınmalıdır. Tut ağacı ilə qoz ağacının uyar-uzlaşması da vacib şərtədir. Yəni müxtəlif şəraitdə yetişmiş ağaclardan taxtanı eyni qalınlıqda yonmaq olmaz. Ağacın məsələsinə əsasən taxtanın (qabırğaların) çəkilmə istiqaməti xüsusi rol oynayır. Qabırğalarda məsələlər ya perpendikulyar, ya da maili, quzeydə bitən ağacdan alınan taxta güneydə bitən ağacın nisbətən nazik olmalıdır. Güneydə bitən ağac yaxşı qaralır və qurudulduqdan sonra istənilən formaya salmaq olur. Quzeydə bitən ağaclar isə sulu olduğundan yaxşı qaralmır və əyilməyə meyilli olur; adicə barmaq tərindən də su çəkir...

Saz düzəltmək üçün seçilmiş ağacın kəsilmə vaxtı mütləq nəzərə alınmalıdır. Kəsilən ağac (qabığı soyulmadan) kölgədə - gün dəymədən, ən azı, 8-10 il qurudulur. Gərək ağac yazda - hələ torpaqdan canına su çəkməmiş kəsilsin. Ümumiyyətlə, ağacların şirəvermə də-

Kövrək Murad

İslam Məmmədov

Fərman Mahmudov

Rizvan Qurbanov

Elbəyi Xəlilov

rəcəsi ən çox yanvar, fevral aylarında azalır. Çanağın hazırlanması üçün nəzərdə tutulmuş ağacı da bu aylarda kəsmək lazımdır. Şirəsi çox olan ağacdan hazırlanmış çanaq bir qədər quruduqdan sonra çatlayır və yaxud deformasiyaya uğrayır. Çanaq yonulduqdan sonra da qaranlıqda və xüsusi temperaturda ən azı, 2-3 il qalıb qurumalıdır.

İstənilən çalgı alətinin, o cümlədən sazın çanağını hazırlamaq üçün kəsilmiş ağac gövdəsini ikiye bölüb, özəyi çıxarmaq lazımdır. Təcrübə göstərir ki, yaşı çox və özəyi boş olan ağacdan istifadə etmək daha məqsəduyğundur.

Sazbəndlər Kövrək Murad və Bafəli Adıgözəlov da saz düzəltməyin vacib şərtlərindən danışarkən deyirlər ki, saz düzəltmək üçün istifa-

də olunan tut və qoz ağacları nə qədər yaşlı olsa, bir o qədər yaxşıdır.

Tut ağacından 50 sm-lik götük kəsdikdən sonra onu 4 hissəyə bölmək lazımdır ki, tərsini - avandını biləsən. Ağacın gün döyən tərəfindən sazın sinəsi üçün, geridə qalanlardan isə qabırğa üçün istifadə edilir. Yeri gəlmişkən, bəzən qabırğa düzəltmək üçün qaraağac, çinar və gilə ağacı götürülür. Lakin bu ağaclardan alınan taxtaların heç birinin əylmə effekti tut ağacındakı kimi olmur. Qoz ağacını isə 1 metr uzunluqda kəsmək lazımdır ki, qurudarkən uclarda əmələ gələn çatları kəsib götürdükdən sonra qol düzəltmək üçün normal uzunluq qalsın.

Beçə (qolu çanağa birləşdirən hissə), qol, aşıqlar və sazı beçəyə

və içəri yamşağa birləşdirən çüylər qoz ağacından olur. Tut ağacından sazin çanağı – qabırğalar və sinə düzəldilir. Ana qabırğanın qalınlığı 5 mm olmalıdır, hündürlüyü isə sazin çanağının böyük və ya kiçikliyindən asılıdır. Ana sazin ana qabırğasının eni bir ucda 12-14, o biri ucda 4-5 sm, bala qabırğalar isə 5-6 sm enində olmalıdır.

“ Saz – böyük və ya kiçikliyindən asılı olmayaraq, aşağıdakı hissələrdən ibarətdir: qabırğa; beçə içəri yamşaq; ağac çüylər; çöl yamşaq; xatabənd qoliçi oyma; sinə (dös); daraq; sinə xərək; baş xərək; aşıqlar (burma qulaqlar); pərdə; sim bağı; sim; təzənə; qayış bəndləri (çiyinə keçirmək üçün); köynək.

Çox hallarda alətin qolu və çanağın yan tərəfləri təbii sədəflə bəzədilir. Əsas saz hesab edilən tavar sazin ümumi uzunluğu 1.200 mm, çanağının dərinliyi 200 mm olur. Təmiz qara sazin normal çəkisi, ölçülərindən asılı olaraq, 700 qramdan 1.100 qramadək olur. Balaca sazin çəkisi isə 300-400 qram civarındadır.

Digər simli çalğı alətlərində olduğu kimi, saz da üç əsas hissədən ibarətdir:

1. Çanaq (gövdə). Burada səs rezonansı yaranır, formalaşır və güclənir.
2. Beçə. Sazin çanağını qol hissə ilə birləşdirir.
3. Qol. Çanağa rezonans verən simlər qolun üstündən keçərək sol əlin barmaqları ilə hissələrə bölünür ki, bu da müxtəlif səslərin alınmasına imkan verir.

Çanağın gövdəsi bir-birinə bərkidilmiş tək sayda (adətən 9) taxta “qabırğa”lardan ibarətdir. Bu “qabırğa”lar qol ilə çanağı birləşdirən “küp” adlı kiçik hissənin üzərində yığılır.

Hazır çanaqla qolu birləşdirərkən onların tarazlığına xüsusi diqqət yetirmək lazımdır. Tam dəqiqlik üçün xüsusi xətkəşlərdən istifadə edilir. Qolun kəllə ilə birləşdiyi hissə 5 mm aralı qoyulur ki, simlər köklənərkən qol qabağa gəlib öz yerini alsın. Qol hissəni hazırlayarkən materialın möhkəmliyinə xüsusi fikir vermək lazımdır, çünki alət kökləndikdə güclü təzyiq altında olan qolda əylmə (çəngəl) ola bilər.

Çanaq ilə qol birləşdikdən sonra sazin üz hissəsi quraşdırılır. 5 mm qalınlığında tut və ya qoz ağacından hazırlanmış üzlük əsasən, bəzər və ya zeytun yağı ilə yağlanıb bir neçə gün saxlanılır. Yağı tamamilə özünə çəkdikdən sonra o, odun üstünə tutularaq qurudulur (bişirilir). Bir neçə gündən sonra bu proses bir daha təkrar edilir. Hazır olmuş üzlük xüsusi ağac yapışqanı ilə çanağın üzərinə bərkidilir.

Sazin səslənməsi onun necə quraşdırılmasından çox asılıdır. Çanaqlar tam quruduqdan sonra onun iç və çöl tərəfləri bir qədər də yonulub hamarlanır və bundan sonra qol, kəllə və başqa hissələri quraşdırılır. Çanağın üzərində qoyulmuş böyük xərək simlərin ehtizazını qəbul edir və çanağın daxilindəki boşluğa verir. Bu boşluqda formalaşan səs dalğaları yenidən üz hissəyə qaydır. Bu halın bir neçə dəfə təkrarı nəticəsində səs güclənir, uzanır, beləliklə, dolğun tembrli səs çalarları əldə olunur.

Alətin quraşdırılmasında, əsasən, sümükdən və balıq yağından bişirilərək hazırlanmış taxta yapışqandan istifadə edilir. Hissələr ha-

marlandıqdan və təmizləndikdən sonra üzərlərinə isti halda nazik yapışqan sürtülür və üst-üstə qoyularaq güclü təzyiqə sıxılır. Bütün hissələr birləşdikdən sonra aşıqlar və pərdələr quraşdırılır.

Qola 16-17 pərdə bağlanılır. Sazbənd Usta Xudunun sayəsində qol, beçə və sinə pərdələri (pərdə və yarım-pərdələrlə birlikdə) 23-ə çatdırılıb. Azərbaycanda ölçüləri ilə fərqlənən iri tavar sazin 11, ana sazin 9 (bəzən 8 simi), ondan bir qədər yığcam orta, yaxud qoltuq sazin 6 (bəzən 7) simi, kiçik cürə sazin isə 4-6 simi vardır. İlk olaraq Aşıq Əmrəh Gülməmmədov sazi təkmilləşdirərək 11 simli edib.

“ Sim – simli musiqi alətlərində səs rəqslərinin mənbəyidir. Qədim zamanlarda sim ağac qabığından, bitki lifi və ya heyvan (at və s.) tükündən hazırlanırdı (ASE VIII cild). Müasir dövrdə isə əsasən metal (polad) simlərdən istifadə olunur. Metal simlər daha güclü və təmiz səs ver-sə də, ifa zamanı barmaqla təması (ipək və bağırsağdan hazırlanmış simlərə nisbətən) daha sərt olur. Bir vaxtlar simlər yüksək keyfiyyətli poladdan hazırlanıb, gümüş suyuna salınarmış. Onlar heç zaman paslanmaz və çox az halda qırılırmış.

Simlərin baş tərəfi ilgək edilərək çanağın aşağı tərəfində yerləşdirilmiş xüsusi simgirlərə keçirilir. Simgir metal, ebonit və yaxud möhkəm ağac materialından hazırlanır.

“ Xərək – simli musiqi alətlərində simin səslənən hissəsini məhdudlaşdıran və simlərin rəqsini üst dekaya ötürən ağac hissədir. Kiçik taxta parçasından və ya mal buynuzundan emal olunur. Xərək simlərin ehtizazını musiqi alətinin çanağına (gövdəsinə) ötürməklə səsi gücləndirir.

Aşıq simli musiqi alətlərinin kəlləsində simlərin sarıldığı zivana-dır (balaca paya, qulaq). Bunlar üçün ən yaxşı material armud ağacı sayılır.

Pərdə bəzi simli musiqi alətlərinin (tar, saz, dütar, tənbur və s.) qoluna bağlanılan bölmədir, müxtəlif yüksəklikli səsləri bir-birindən ayırmaq üçün istifadə olunur. Əvvəllər eşilib emal edilən qoyun bağırsağından və ya at tükündən hazırlanıb. Son vaxtlarda isə daha möhkəm və davamlı sayılan kapron sapdan istifadə olunur. Əsas pərdələrdən hərəsinin öz adı var: baş pərdə, şah pərdə, divani pərdə, beçə pərdələr və s.

Sazin simlərini səsləndirmək üçün istifadə olunan təzənə – albalı və giləs ağaclarının (əsasən də meşədə bitən yabanı giləs ağacının) qabığından düzəldilir. ♦

Musa Nəbioğlu,
AAB-nin katibi, “Ozan dünyası”
jurnalının baş redaktoru

27 sentyabr – Ümumdünya Turizm Günü

BMÜTT-nin ən sanballı tədbirləri Azərbaycanda reallaşdırılıb

27 sentyabr - bütün dünyada Ümumdünya Turizm Günü kimi qeyd edilir. Həmin gün Birləşmiş Millətlərin Ümumdünya Turizm Təşkilatının (BMÜTT) Nizamnaməsi qəbul edilib. Bu təşkilat yaranana qədər İkinci Dünya müharibəsindən sonra Turizm Təşkilatçıları İttifaqı adlanan bir qurum olub. 1969-cu ildə Birləşmiş Millətlər Təşkilatı qərar qəbul edib ki, ittifaq ümumdünya turizm təşkilatına çevrilsin. 1970-ci ilin sentyabrında həmin ittifaqın Meksikada keçirilən Baş Assambleyasında qurumun adının dəyişdirilib ÜTT adını alması ilə bağlı qərar qəbul edilib. Həmin il sentyabrın 27-də yeni yaranmış təşkilatın nizamnaməsi qəbul olunub. Nizamnamə qəbul edildikdən 5 il sonra - 1975-ci ildə BMÜTT-nin Madriddə Birinci Baş Assambleyası keçirilib. Burada qurumun baş katibi seçilib. Bundan sonra 1980-ci ildə keçirilən İkinci Baş Assambleyada tədbir iştirakçıları belə qərara gəliblər ki, təşkilatın nizamnaməsinin qəbul edildiyi gün, yəni 27 sentyabr - bütün dünyada Ümumdünya Turizm Günü kimi qeyd edilsin.

ÜTT-YƏ ÜZVLÜK AZƏRBAYCAN TURİZMİNİN TƏBLİĞİNƏ XİDMƏT EDİR

Birləşmiş Millətlər Ümumdünya Turizm Təşkilatının yaranması dünya turizminə çox böyük töhfələr verdi. Qeyd edək ki, bu təşkilatın formalaşması ilə ilk növbədə ölkələr arasında turizm sahəsi üzrə koordinasiya yarandı. Digər tərəfdən, bu quruma üzv olan dövlətlər arasında vahid statistik məlumat bazası formalaşdı. Turizm sa-

World Tourism Day - 27 September 2015

həsinin koordinasiyalı inkişafı üçün ÜTT layihələr hazırlayır. Qurum mütəmadi olaraq turizmin bu və ya digər istiqamətinin hansı ölkədə daha çox inkişaf etdirilməsi ilə bağlı tövsiyələr verir. ÜTT Birləşmiş Millətlər Təşkilatı yanında ixtisaslaşmış bir qeyri-hökumət təşkilatıdır və bütün dünya turizmini də məhz bu qurum əlaqələndirir.

Belə bir nüfuzlu qurumun üzvü olmaq təbii ki, hər bir ölkənin turizm sahəsindən yüksək miqdarda gəlir götürməsinin təminatıdır. BMÜTT-nin bu gün 153 həqiqi üzvü var. Həqiqi üzv yalnız dövlətlər ola bilər.

Azərbaycan da bu nüfuzlu qurumun sıralarındadır. 2001-ci il aprelin 18-də mərhum prezident Heydər Əliyevin sərəncamı ilə Gənclər, İdman və Turizm Nazirliyi yaradıldıqdan sonra ölkəmizin

BMÜTT-yə üzvlüyü məsələsi həll edilib. Həmin ilin sentyabrında artıq Azərbaycan bu təşkilatın həqiqi üzvlüyünə qəbul edilib. Bundan sonra ölkəmizdə turizm sahəsi ÜTT-nin tövsiyələri əsasında inkişaf etməyə başlayıb.

Ümumdünya Turizm Təşkilatı Birləşmiş Millətlər Təşkilatının bir strukturudur və belə bir sanballı təşkilatın üzvü olmaq Azərbaycan turizminin reklamı, digər ölkələrdə tanınması deməkdir. Bu təşkilatın nümayəndələri vaxtaşırı ölkəmizə gəlir. Qurumun rəhbəri dəfələrlə Bakıya dəvət edilib. BMÜTT-nin ən sanballı tədbirləri Azərbaycanda reallaşdırılır. Üstəlik, qurumun ekspertlərinin iştirakı ilə ölkəmizdə müxtəlif layihələr həyata keçirilir. Bütün bunlar Azərbaycan turizminin təbliğinə xidmət edir.

“Hazırda Azərbaycan ÜTT-nin fəal üzvlərindən biridir və ölkəmizdə turizmlə bağlı hər hansı tədbir, layihə həyata keçirilirsə, beynəlxalq birliyin və nüfuzlu qurumların diqqət mərkəzində olur. Ölkəmiz bu qurumun İcraiyyə Şurasının üzvüdür.

Azərbaycandan bir çox təşkilatlar, o cümlədən Azərbaycan Turizm Assosiasiyası, Bakı Turizm İnformasiya Mərkəzi, Azərbaycan Turizm və Menecment Universiteti, turizm şirkətləri və hotellər BMÜTT-yə qoşulmuş üzv (Affiliate Member) kimi təmsil olunur. Eyni zamanda bu il Azərbaycan Turizm Assosiasiyası İdarə Heyətinin sədri Nahid Bağirov ikinci dönmə üçün BMÜTT-yə qoşulmuş Üzvlər Şurasının Avropa üzrə vitse-prezidenti seçilib.

Bütün bunlar onun göstəricisidir ki, Azərbaycanda turizmin inkişaf konsepsiyası, onun istiqaməti, ölkə rəhbərliyinin bu sahəyə göstərdiyi diqqət, turizmin qeyri-neft sektoru kimi güclü bir sənayesinə çevrilməsi istiqamətində həyata keçirilən siyasət beynəlxalq qurumlar tərəfindən də izlənilir və təqdir olunur.

TURİZM MİLYONLARLA İNSANIN GÜZƏRANI ÜÇÜN QIYMƏTLİ MƏNBƏDİR

Hər il 27 sentyabr – Ümumdünya Turizm Günü BMT və ÜTT tərəfindən müxtəlif devizlər altında qeyd olunur.

Dünya turizmçilərinin builki bayramı isə «Bir milyard turist – bir milyard imkan» şüarı ilə Burkina Fasoda keçirilib. **Ümumdünya Turizm Təşkilatının baş katibi Taleb Rifai** əlamətdar günün münasibətilə beynəlxalq turizm ictimaiyyətinə müraciət edərək bildirib ki, Ümumdünya Turizm Günü bir milyard turist çevirici potensialını qeyd etmək üçün bir fürsətdir. Hər il bir milyarddan çox insan müxtəlif ölkələrə səyahət edir. Onlar turizmi iqtisadiyyatın aparıcı sektoruna çevirirlər. Beləliklə, global ümumdaxili məhsulun 10 faizi, dünya üzrə ixracatın ümumi həcmnin 6 faizi bu sahənin üzərinə düşür. Bu rəqəmlər təkcə iqtisadi gücü deyil, turizmin dünyanın ən mühüm problemlərinin, o cümlədən sosial-iqtisadi yüksəliş, hərtərəfli inki-

şaf və ətraf mühitin mühafizəsi kimi problemlərin həll olunmasına geniş təsir imkanlarını əks etdirir.

Baş katib müraciətində diqqətə çatdırır ki, turizm dünyada hər on bir iş yerindən birini əhatə edən sektor kimi milyonlarla insanın güzəranı üçün qiymətli mənbədir. Dünyanın müxtəlif guşələrində hər gün fərqli mədəniyyətlərdən olan milyonlarla insan rastlaşır. Turizm, həmçinin bizim sərhədlərdən xaricdə dünyanın daha yaxşı başa düşülməsi üçün bir qapı, icmalar və millətlər arasında sülhün bərqərar olmasında ilk addımdır. Turizm təyinat məntəqəsinə çatmaqdan daha dərin mənaya – global əhatəliyə malikdir. Biz hər dəfə səyahət edəndə planetimizdə və insanlarda müsbət dəyişiklik etmək gücünə malik global hərəkətin bir hissəsinə çevrilir.

Bu əlamətdar günün tədbirləri BMT-nin «Minilliyin inkişaf məqsədləri»ndə qeyd edilən global problemlərin həllinə yönəlik və bu məqsədlərə çatmaq üçün turizmin töhfə verəcəyi vurğulanır.

TURİZMİN QLOBAL İMKANLARI İÇİNDƏ AZƏRBAYCANIN DA PAYI VAR

Bu gün bütün dünyada olduğu kimi, Azərbaycanda da rəngarəng tədbirlərlə yadda qalır. Hər il **mədəniyyət və turizm naziri Əbülfəs Qarayev** turizm sektoru təmsilçilərini bayram münasibətilə təbrik edir. Bu il turizm günü münasibətilə nazir qeyd etdi ki, artıq turizm dünya iqtisadiyyatının aparıcı sektoruna çevrilib, dünya üzrə ümumi daxili məhsulun təxminən 10 faizi bu sahənin payına düşür. 2014-cü ildə Yer kürəsində 1 milyard 100 milyondan çox insan səfərə çıxıb. Bu il Ümumdünya Turizm Günü üçün «Bir milyard turist – bir milyard imkan» dezi altında qeyd olunması da turizmin global miqyasının göstəricisidir: «Bu global imkanlar içində Azərbaycanın da məxsusi payı var. Azərbaycanın 2013-cü ildən Ümumdünya Turizm Təşkilatı İcraiyyə Şurasının üzvü olması dünya turizm ictimaiyyəti tərəfindən ölkəmizə verilən dəyərin sübutudur. Son illər Azərbaycanın dinamik iqtisadi inkişafı, ölkə rəhbərliyinin bu sahəyə diqqət və qayğısı turizm sənayesinin genişlənməsinə mühüm zəmin yaradıb. Bu gün turizm respublikamızda qeyri-neft sektorunun prioritet istiqamətlərindən biridir. Həyata keçirilən infrastruktur layihələri, paytaxtımızda və regionlarda yeni turizm təsislərinin, otellərin istifadəyə verilməsi həm daxili turizmin inkişafına, həm də xarici turistlərin ölkəmizə marağının artmasına səbəb olur.

Azərbaycanın zəngin tarixi-mədəni irsi də turizm üçün böyük imkanlar deməkdir. Tarixi məkanlara daha geniş ictimai diqqətin cəlb edilməsi mədəniyyət və turizm anlayışlarının vəhdətini bir daha sübut edir. Turizm sayəsində mədəniyyətlərarası dialoq, insanlar arasında mübadilə, dostluq münasibətləri yaranır».

Ümumdünya Turizm Günü ölkəmizdə təkcə Bakı şəhərində deyil, bölgələrdə də təntənəli şəkildə qeyd edilir. ♦

Fəxryyə Abdullayeva

Sağlamlıq turizmi: ömrü sağlam və ağrısız yaşamaq əzmi

...İnsan bütün dadları damaqla duyur, bütün gözəllikləri isə göz ilə! Və bizim bəhs etdiyimiz mövzu – sağlamlıq turizmi – bunların hər ikisini özündə ehtiva edir...

Sağlamlıq turizmi son illər özündə müxtəlif sahələri bir araya gətirən turizm aləminin çox önəmli bir növünə çevrilib. Təbii ki, insan bütün arzu-istəklərini gerçəkləşdirmək üçün, ilk növbədə, sağlam olmalıdır! Üstəlik Azərbaycan sağlamlıq problemlərinin turistik həlli üçün də əlverişli məkandır. Bu məkanda Naftalan, Duzdağ, İstisu, Qalaaltı kimi məşhur müalicəvi kurortlarımızın adını çəkmək kifayətdir.

Sağlamlıq turizmindən söz açmağımıza bir səbəb də – 18-20 sentyabr tarixlərində Bakı Ekspo Mərkəzində keçirilən XXI Azərbaycan Beynəlxalq Səhiyyə “BIHE – 2015” sərgisidir. Burada tibbi turizmin inkişaf təbliği məqsədilə xarici ölkələrdə müalicənin təşkili ilə məşğul olan 30-dan çox klinika öz xidmət və imkanlarını yerli ziyarətçilərə təqdim etdi.

Bu tibb ocaqları arasında Gürcüstan, Latviya və Türkiyədə fəa-

liyyət göstərən klinika, sanatoriya və müalicəxanaları ilə bağlı gushələr də vardı. Bu dəfəki sərgidə Türkiyənin tibbi turizmlə məşğul olan şirkətləri ilk dəfə olaraq birgə milli stendlə çıxış etdi. Sərgidə həmçinin insanları müalicə üçün xaricə göndərən turizm şirkətləri də yaxından təmsil olunmuşdu. Bülki sərginin özəlliklərindən biri də – bu ölkənin tibbi turizm sektorunun Türkiyə Turizm Agentlikləri Assosiasiyası (TÜRSAB) tərəfindən dəstəklənməsi, qurumun onlarla müxtəlif şirkəti sərgiyə birlikdə cəlb etməsidir.

ÖNCE ÖZÜMÜZDƏN...

XXI Azərbaycan Beynəlxalq Səhiyyə “BIHE – 2015” sərgisində Azərbaycanın sağlamlıq turizmi məkanlarından yalnız biri – Naxçıvan Muxtar Respublikasının “Duzdağ” Fizioterapiya Mərkəzi və

“Duzdağ” oteli iştirak edirdi. Müşahidələr zamanı məhz bura – “Duzdağ” stendinə daha çox maraq göstərildiyini gördük. Xarici ziyarətçilər bu möcüzəli məkana sanki elə buradanca tələsməyə başladılar...

Naxçıvanda yerləşən “Duzdağ” oteli burada fəaliyyətdə olan duz şaxtası bazasında yaradılıb. Bütün allergik xəstəliklər, bronxial astma, pollinoz, allergik rinitlər, astmatik və xroniki bronxitlər, xroniki obstruktiv və ağciyər xəstəliklərinin əvəzsiz müalicə və müayinəsinin ünvanı “Duzdağ”dır!

“Duzdağ” otelinin həkimi Nazim İbrahimli bildirdi ki, otel 2008-ci ildən fəaliyyət göstərir. Burada bir il ərzində 1000-dək xəstə müalicə alır: Sərgi çərçivəsində Latviya, Qazaxstan və Rusiyanın müxtəlif turizm şirkətlərinin nümayəndələri ilə görüşlər keçirilib, onlar da “Duzdağ” oteli haqda məlumatlandırılıblar”. Latviya və Türkiyənin turizm şirkətlərinin nümayəndələri də gələcəkdə uyğun xəstələrin “Duzdağ” otelində müalicə olunmaları üçün müraciət edəcəklərini söyləyirdilər.

İŞGÜZAR PANEL-KONFRANS

Bakı Ekspo Mərkəzində “Sağlıq Turizmində TURSAB və Azərbaycan əlaqələrinin rolu və önəmi” mövzusunda panel toplantısı da təşkil edildi. Türkiyə Turizm Agentlikləri Assosiasiyası, Azərbaycan Sağlamlıq və Termal Turizminə Dəstək Assosiasiyasının birgə təşkilatçılığı ilə baş tutan konfransda iki ölkənin müalicəvi, tibbi və termal turizmdə əməkdaşlığı müzakirə edildi.

Türkiyə Tibbi Turizm Komitəsi sədrinin müavini Ənvər Emre Afanyalının moderatorluğu ilə baş tutan tədbirdə çıxış edən Azər-

baycan Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi Turizm şöbəsinin müdiri Aydın İsmiyev Türkiyə ilə Azərbaycan arasında turizm sahəsində həm nazirliklər, həm də nüfuzlu ictimai qurumlar arasında əməkdaşlığı yüksək dəyərləndirdi: “İşgüzar əlaqələr bütün istiqamətlərdə, o cümlədən müxtəlif sərgilərdə, forumlarda birgə təmsilçilik, müştərək treninqlərin təşkili və təcrübə mübadiləsi formalarında davam etdiriləcək”.

“Azərbaycan Sağlamlıq və Termal Turizminə Dəstək Assosiasiyasının sədri Ruslan Quliyev çoxəsrlik tarixi olan tibbi turizmin termin kimi həyati fəaliyyətimizə bu yaxınlarda daxil olduğunu söylədi. Onun fikrincə, Azərbaycanın müxtəlif guşələrindəki mineral sular, müalicəvi palçıq, neft, habelə duz mağaraları, digər təbii resurslar ölkəmizin “kurort cənnəti” adlandırılmasına haqq verir. Bu sahədə Azərbaycanla Türkiyənin əməkdaşlığından danışan assosiasiya sədri vurğuladı ki, rəhbərlik etdiyi qurum yarandığı gündən TURSAB-la əlaqələr çərçivəsində qardaş ölkədə tibbi turizmlə bağlı keçirilən bütün tədbirlərdə iştirak edib. Eyni zamanda Türkiyənin müalicəvi turizmlə məşğul olan şirkətləri Azərbaycanda özlərinin geniş reklamlarını qurublar. Buna sübut kimi “BIHE – 2015” sərgisində Türkiyənin 50-yə yaxın şirkətinin 600 kvadratmetrlik sahədə təmsil olunmasıdır. ♦

Gülşanə Mustafayeva

Əzəmətli sənət məbədi Luvr Muzeyi

“ Parisdə olasan, bu möhtəşəm memarlıq abidəsinə – Luvr muzeyinə baş çəkməyəsən?!. Biz də fürsəti qaçırmadıq. Bu ziyarət hər birimizin burada qorunan nadir sənət inciləri, onları ərsəyə gətirən ölkələrin mədəniyyəti haqda məlumatımızı bir az da zənginləşdirdi. Etiraf edək ki, Luvr – hər cür təbliğ-təşviqi söhbətlər, ən mükəmməl yazılar, kitablar, telekino nümayişlərindən gəldiyimiz qənaətlərdən daha ecazkar, daha əzəmətli imiş!

Dünyanın ən məşhur muzeylərindən hesab edilən Luvr – bu nəhəng bina Parisin mərkəzində, Sena çayının sağ sahilində, Rivoli küçəsində yerləşir. 1793-cü ildə açılıb, sahəsi 60.000 kvadratmetrdir. Böyüklüyünə görə dünyanın üçüncü muzeyi sayılır. Əvvəllər qədim kral sarayı olub. Binanın qarşısındakı mərkəzi hissədə Kral XIV Lüdovikin at üstündə heykəli meydanın başlanğıcını göstərir.

“Luvr” ifadəsi vaxtilə burada Fransa krallarının ovçu qəsrinin yerləşdiyi “Canavar” meşəsinin (Luraqya, Luverje) adından götürü-

lüb. Muzey XIII-XIV əsrlərə aid qəsrin yerində tikilib. 1546-1574-cü illərdə memar P.Leskonun inşa etdiyi saray XVII əsrdə memarlar J.Lemersiye, L.Levo, K.Perro tərəfindən genişləndirilib və bu iş XIX əsrin ortalarınaq davam etdirilib. 1791-ci ildə Luvr sarayı muzeyə çevrilib və 1793-cü il noyabrın 8-də kütləvi baxış üçün ziyarətçilərin üzünə açılıb.

Luvrun əsas hissəsini qala-istehkam təşkil edir. Adından da göründüyü kimi, tikilinin inşa arxitektônicasında Senanı daim nəzarətdə saxlamaq məqsədi güdülob. Çünki vikinqlər dövründə bu ərazi

onların ənənəvi yolu idi. 1317-ci ildə kral xəzinəsi Luvra köçürüldükdən sonra V Karl bu qalanı yeni iqamətgahına çevirir. 1528-ci ildə I Fransiskın əmri ilə Luvr qalasının köhnə böyük qülləsi dağıdılır və 1546-cı ildən etibarən qalanın möhtəşəm kral sarayına çevrilməsi işləri başlanır. Binaya iki yeni artırma əlavə olunur. 1594-cü ildə II Henrix Luvru Tüilri sarayına birləşdirməyi qərara alır. XIII və XIV Lüdviklərin hakimiyyətləri dövründə sarayın həyati dörd dəfə böyüdülməklə genişləndirilir. Sarayın bəzəklərinin hazırlanması və digər işləmələr dövrün görkəmli rəssamları Pussen, Romanelli və Lebrənə tapşırılır. 1678-ci ildə XIV Lüdvik kral iqamətgahı kimi Versal sarayını seçir və bu, sürətlə gedən tikinti işlərinin dayandırılması ilə nəticələnir.

Beləcə, Luvr bir müddət diqqətdən kənarda qalır. Yalnız XVIII əsrdə burada yeni layihələr üzərində işlərə start verilir və Luvrun muzeyə çevrilməsi ideyası ortaya atılır. Layihə XV Lüdvikin rəhbərliyi ilə başlanır və Fransa inqilabı ərəfəsində başa çatır.

“ Hazırda Luvrun kolleksiyasına coğrafi və tarixi baxımdan çox qiymətli nümunələr daxildir. Muzey “Qədim Şərq”, “Qədim Misir”, “Qədim Yunanıstan və Roma”, “Orta əsr, renessans və sonrakı dövrlər”, “Boyakarlıq və rəsm”, “Dekorativ-tətbiqi sənət” və “İslam incəsənəti” şöbələrindən ibarətdir.

Muzeyə baxış “Qədim Şərq” şöbəsindən başlayır. Burada son dərcə nadir incəsənət nümunələri, o cümlədən Azərbaycanın zərgərlik və metal məmulatları saxlanılır. Qızıl əşyalardan ibarət zərgərlik

nümunələri Cənubi Azərbaycandakı Ziviyyə qazıntılarından əldə olunub. Bu nadir tapıntı e.ə. VIII əsrə – qədim Manna dövləti zamanına aid edilir. Metal məmulatlar isə Azərbaycan Atabəyləri dövrünə məxsusdur.

Eksponatlar içərisində “Hammurapinin qanunları” kitabəsi daha çox diqqət çəkir. Bunu kitabənin önündə toplaşan turistlərin sayından da bilmək olur. Onlar interaktiv bələdçi sistemi vasitəsilə bu dəyərli tarixi sənəd haqda lazımi məlumat alırlar. 2 metrlik silindrik daş lövhə üzərinə həkk edilmiş qanunlar 282 maddədən ibarətdir. Bu, tarixin e. ə. 1760-cı ildə qədim Mesopotamiyada yaradılmış ən qədim (və ən yaxşı qorunmuş) yazılı qanunlarından biridir.

“Qədim Misir” şöbəsinə həyəcənsiz daxil olmaq mümkün deyil. Həmin an sanki əfsanəvi Misir tarixini səyahətə başlayırsan. Buradakı neçə-neçə ekspozisiya zalında – Misir tarixinin fironlar dövrünə aid kiçik həcmli fiqurlardan tutmuş nəhəng heykəllərə qədər – say-sız-hesabsız möcüzə – eksponatlar nümayiş etdirilir. Firon Cose-rin, Tutanhamonun dövründə hazırlanmış sənətkarlıq, memarlıq və incəsənət nümunələri isə turistlərin xüsusi marağına səbəb olur. Həmin ecazi duyğular Avropa və Asiya ənənələrini özündə birləşdirən kolleksiyalar, Afrika, Amerika və Okeaniya incəsənət nümunələri önündə də yaşanır.

Muzeydə Fransa incəsənəti daha geniş təmsil olunur. Xüsusən də – N.Pussen, J. de Latur, A.Vatto, J.L.David, E.Delakrua, Q.Kurbe və başqalarının yaradıcılıqları).

Burada dünya şöhrəti qazanmış bir sıra heykəltəraşlıq və rəsm əsərləri mühafizə edilir. Heykəltəraşlıq əsərlərindən “Samofrakiyalı Nike”, “Miloslu Afrodita”, rəsm əsərlərindən Leonardo da Vinçinin

"Mona Liza" ("Çakonda"), Mikelancelo, Rafael, Corcone, Tisian, Veroneze, Van Eyk, P.Rubens, Rembrandt və başqalarının tabloları daha çox diqqət çəkir. Ötəri müşahidələr də göstərir ki, turistlər bu əsərlər haqda məlumatlara daha həssaslıqla yanaşır, fürsəti fəvta vermədən foto və video çəkilişlər edirlər.

Bütövlükdə, muzeydə 300.000-dən artıq eksponatın mövcudluğuna baxmayaraq, onlardan tamaşaçılara yalnız 35 minə qədər təqdim olunur. Bəzi eksponatlar isə xüsusi mühafizə şəraitində saxlanılır və onların nümayiş davamiyyəti üç aydan artıq çəkmir. Bu, həmin eksponatların ilkin görkəminin qorunması ilə bağlıdır.

“ 2012-ci ilin sentyabrında Luvr muzeyində İslam incəsənətinə həsr olunmuş yeni zallar açılıb. Mərasimdə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və xanımı Mehriban Əliyeva iştirak ediblər. Fransa Respublikasının Prezidenti tədbirdə çıxış edərək bildirib ki, rəsmi Paris Luvr muzeyində İslam incəsənəti departamentinin yaradılmasından və bu zəngin kolleksiyayı təqdim etməkdən şərəf hissi duyur. Fransa dövlətinin başçısı qeyd edib ki, 2003-cü ildə ideya kimi yaranan, 2008-ci ildən isə icra olunmağa başlayan bu layihənin həyata keçirilməsində əsas məqsəd Luvrun universallığını - bəşəri əhəmiyyətini daha da artırmaq, Fransanın İslam sivilizasiyasına münasibətini nümayiş etdirməkdir.

Fransa Prezidenti bu layihənin həyata keçirilməsinə verdikləri dəstəyə görə Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevə və digər tərəfdaşlara minnətdarlığını bildirərək demişdir: "Mən xeyirxahlıq nümayiş etdirərək lazımı anda yardımını göstərmiş şəxslərə, xüsusilə də Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə və digər ali qonaqlara dərin təşəkkürümü bildirmək istəyirəm. Onlar bizim çoxsaylı tərəfdaşlarımızdandır. Onlar Fransanın dostlarıdır. Onlar bu layihəyə çox böyük yardım ediblər. Ümid edirəm ki, bu xeyirxahlıq gələcəkdə də davam etdiriləcəkdir".

İslam sivilizasiyasının memarlıq, rəssamlıq və digər mədəni yaradıcılıq nümunələrini təcəssüm etdirən bu bölmənin yaradılması muzeyin tarixində xüsusi bir mərhələdir.

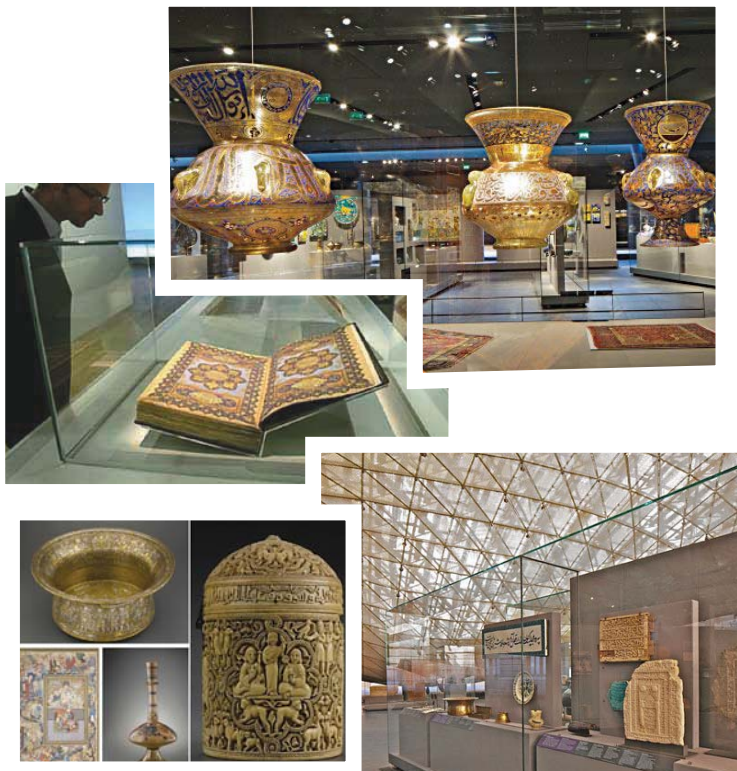
Muzeydəki İslam incəsənəti bölməsində şüşədən, keramikadan və metaldan hazırlanmış müxtəlif dulusçuluq əşyaları, xalçalar, geyimlər, miniatürələr də daxil olmaqla, 5 mindən çox incəsənət nümunəsi, mindən artıq natamam və zədələnmiş yaradıcılıq işləri sərgilənir...

Muzeylə bağlı yadda qalan məqamlar çoxdur. Bu baxımdan, Heydər Əliyev Fondu tərəfindən məşhur Pale Royal meydanında təşkil edilən "Azərbaycan şəhərciyi" istər fransızlar, istərsə də Parisə təşrif gətirən turistlərdə böyük maraq doğurmuşdur.

Təqdirəlayiq haldır ki, dünyaşöhrətli muzeylə nazirliyimizin əməkdaşlığı ildən-ilə daha da möhkəmlənir. 2008-ci ildə bu iki qurum arasında əməkdaşlıq üzrə razılıq protokolu imzalanıb. Həmin protokolun davamı kimi Milli İncəsənət Muzeyi və Luvr muzeyi arasında 2016-2021-ci illər üzrə yeni əməkdaşlıq müqaviləsinin imzalanması ilə bağlı görüş keçirilib. Razılaşmada muzeylər arasında mütəxəssis mübadiləsinin həyata keçirilməsi, xalçaların restavراسiya edilməsi üzrə əməkdaşlığın daha da möhkəmləndirilməsi və s. məsələlərin reallaşdırılması nəzərdə tutulur.

Luvr muzeyinin Xalça muzeyi ilə əməkdaşlığının genişləndirilməsi də fərah doğuran amillərdəndir. Razılaşmaya əsasən, Xalça muzeyinin təqdim edəcəyi xalçalar kolleksiyası Luvrda nümayiş olunacaq. Burada islam mədəniyyətinə dair sərgidə İspaniyadan tutmuş Hindistan və Çinə qədər ərazini əhatə edən maraqlı eksponatların təqdimatı planlaşdırılır.

Muzeyin keçmiş direktoru Anri Luaret Bakıda olarkən mədəniyyət və turizm naziri ilə görüşmüş, ikitərəfli əməkdaşlıq, muzey sərvətlərinin qorunması sahəsində təcrübə mübadiləsi, nazirlik və Luvr muzeyi arasında imzalanmış əməkdaşlıq layihəsinin nəticəsi kimi 2013-2014-cü illərdə Bakıda təşkil olunmuş Luvr muzeyinin eksponatlarının xüsusi sərgisi ilə bağlı məsələlər və s. müzakirə edilmişdi.

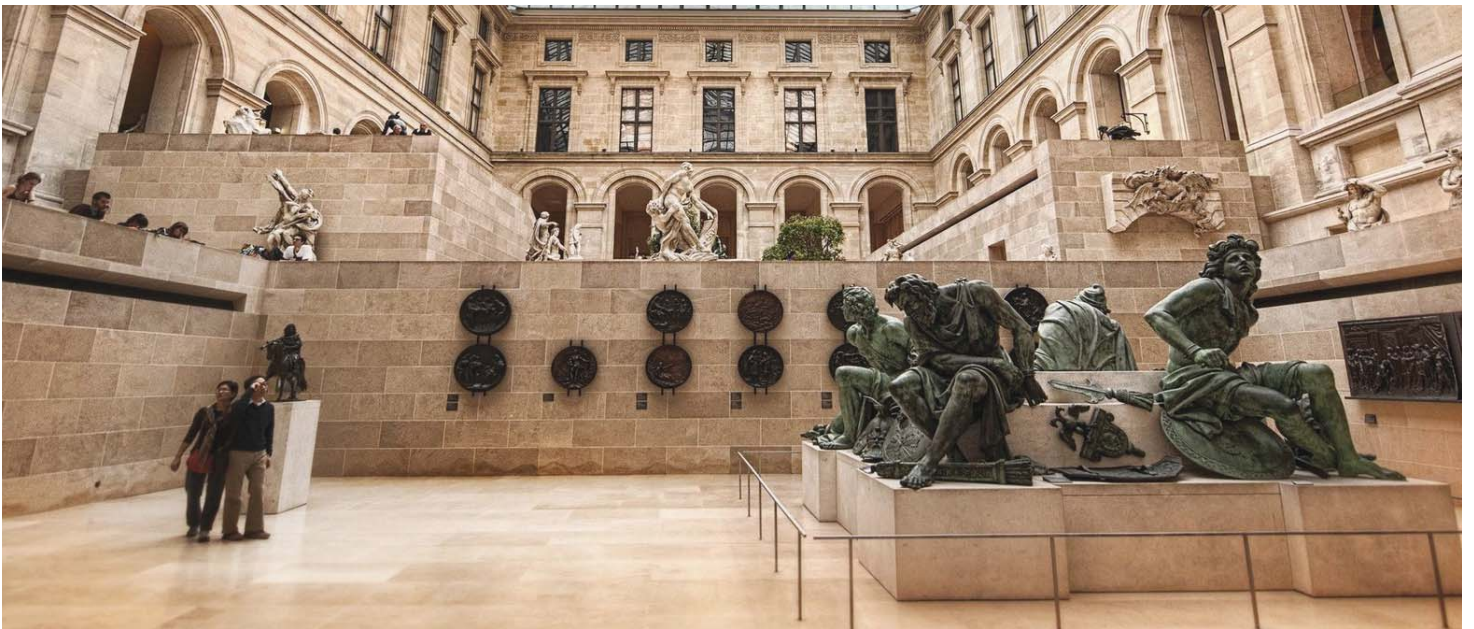
Paytaxtımıza səfəri zamanı keçmiş direktor Anri Luaret İncəsənət muzeyində olub, Azərbaycan avanqardlarının əsərlərindən ibarət "Əsrlərin qovuşuğu" adlı sərgisini izləmiş, Qala Arxeoloji-Etnoqrafik Muzey Kompleksini ziyarət etmiş, qədim Qavaldaş, Şüvəlan, Ağdaş düzü, Xaşaxuna, Zirə yaşayış məskənlərinin planına və abidələrinə baxmışdı...

Ənənəvi, müştərək xarakter daşıyan bu cür səfər və görüşlərin Azərbaycan-Fransa münasibətlərinin möhkəmləndirilməsində, iki

ölkə arasındakı mövcud mədəni əlaqələrin daha da güclənməsində müstəsna əhəmiyyəti vardır.

...Möhtəşəm Luvr muzeyini gəzməklə bitmir. Dünyanın ən nadir incilərinin saxlandığı bu əzəmətli sənət məbədinə turistlərin marağı səngimir. İl ərzində bu əsrarəngiz məkanı 7-8 milyon turist ziyarət edir. Bu səbəbdən də insanların mənəvi zövq aldığı Luvr bəşəriyyətin ən zəngin mirasıdır... ❖

Yaşar Hidayətoğlu

“BÖLGƏLƏRDƏN PAYTAXTA”

Şəmkir

“ Hər bir təşəbbüsün özəlliyi ilk növbədə onun geniş ictimaiyyət tərəfindən qəbul edilməsi, diqqətlə izlənməsi, səmərəsi ilə ölçülür. Bu baxımdan, nazirliyimizin gerçəkləşdirdiyi rəngarəng tədbirlər ənənəvi xarakter daşımaqla mədəniyyətimizin inkişafı və təbliğinə öz töhfəsini verməkdədir. “Bölgələrdən paytaxta” layihəsi də bu sıradandır...

2015-ci ilin əvvəlindən bəri layihə çərçivəsində reallaşdırılan bütün görüşlərin – Masallı, Qəbələ, Quba, İsmayilli, Gədəbəy rayonları və Şəki şəhərinin Bakı təqdimatlarının yüksək səviyyədə icrası da fikrimizin doğruluğuna dəlalat edir.

Layihənin budəfəki qonağı Şəmkir rayonu oldu. Bakı Şəhər Mədəniyyət və Turizm İdarəsi və Şəmkir Rayon İcra Hakimiyyətinin birgə təşkil etdiyi tədbirin iştirakçıları Akademik Milli Dram Teatrının qarşısında və foyesində qurulmuş stendlərdə rayonun tarixini, mədəni irsini, sosial-iqtisadi inkişafını, turizm imkanlarını əks etdirən sərgi ilə tanış oldular. Burada rayonda istehsal olunan ərzaq məhsulları, dekorativ-tətbiqi sənət ustalarının əl işləri, bölgə haqqında kitablar, rəsm əsərləri də sərgilənirdi.

Bundan sonra bu mədəniyyət məbədinin tamaşa zalında təqdimat mərasimi keçirildi.

Mərasimdə nitq söyləyən mədəniyyət və turizm naziri son illər ölkəmizdə mədəniyyət və turizm sahəsinin inkişafı istiqamətində

görülən işlərdən, regionlarda gerçəkləşdirilən layihələrdən söhbət açdı: “Prezident İlham Əliyevin təsdiq etdiyi regionların sosial-iqtisadi inkişafına dair Dövlət proqramlarının icrası nəticəsində bölgələrdə yeni muzey, kitabxana, musiqi məktəbi, mədəniyyət mərkəzləri istifadəyə verilib, tarixi abidələrin bərpası istiqamətində mühüm işlər görülür...”

“ Əbülfəs Qarayev bildirdi ki, bu “Bölgələrdən paytaxta” layihəsi çərçivəsində təşkil edilən yeddinci təqdimatdır: “Hər dəfə yeni bölgəmizin Bakıda təqdimatını keçirəndə ölkəmizin nə qədər zənginliyə və müxtəlifliyə malik olduğunu ayəni görürük. Şəmkir rayonu da Azərbaycanın qədim tarixə, zəngin mədəniyyətə və milli-mənəvi dəyərlərin qorunub inkişaf etdirildiyi bölgələrindən biridir”.

Nazir Şəmkinin böyük turizm potensialına malik olduğunu və bu sahənin inkişafı üçün mühüm addımlar atıldığını diqqətə çatdırdı: "Bölgə öz füsunkar təbiəti, tarixi abidələri ilə insanları vələh edir. Ölkəmizin digər rayonları kimi Şəmkinin də böyük turizm potensialı vardır. Əhalinin qonaqpərvərliyi, milli adət-ənənələrin qorunub saxlanılması, habelə regionun milli mətbəxinin çeşidliliyi turizmin inkişafına öz müsbət təsirini göstərən amillərdəndir"...

Şəmkir Rayon İcra Hakimiyyətinin başçısı Alimpaşa Məmmədov qonaqları rayon ictimaiyyəti adından salamladı. Rayonun sosial-iqtisadi inkişafı üçün Prezident İlham Əliyev tərəfindən imzalanmış sərəncamlardan, bölgənin inkişafı istiqamətində əhəmiyyətli proqramlar, yeni layihələrin reallaşdırılmasından danışdı.

"Şəmkirdə turizmin inkişafı üçün əlverişli şərait var. Hesab edirəm ki, bu cür təqdimatlar regionun qədim tarixini, ənənələrini, incəsənət nümunələrini daha geniş formada təbliğ və nümayiş etdirməyə imkan verir..."

Sonra mədəniyyət və turizm nazirliyi və rayon icra hakimiyyəti adından qarşılıqlı hədiyyələr təqdim edildi, Şəmkinin müasir inkişafını, mədəni və tarixi zənginliyini əks etdirən "Hər daşı sevgi nəğməsi oxuyan şəhər" adlı videoçarx nümayiş olundu.

Tədbir rayon incəsənət ustaları tərəfindən hazırlanan konsert proqramı ilə davam etdirildi. ❖

Bakı sakinləri...

Şəmkir nemətlərinin...

dadına baxır...

Şəmkir gəncləri paytaxt səhnəsində...

Y.Araplı

Azərbaycan Respublikası
Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi

Bizi burada izləyin

mct.gov.az

bakuforum.az

azerbaijan.travel

bakubookfair.com

nationalmuseum.az

azercarpetmuseum.az

virtualkarabakh.az

shahdag.az

gomap.az

